

Regeringens proposition

2005/06:117

Skydd för barn genom registrering av förmyndare i vägtrafikregistret, m.m.

Prop.
2005/06:117

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 9 mars 2006

Göran Persson

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det införs en regel i lagen om vägtrafikregister (2001:558) som innebär att, när ett barn uppges vara ägare till ett fordon, lagen i stället skall tillämpas på en förmyndare för barnet. Förmyndaren skall alltså registreras i vägtrafikregistret. Motsvarande skall gälla om barnet uppges inneha fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller med nyttjanderätt för en bestämd tid om minst ett år. Undantag skall gälla för fordon som barnet har behörighet att själv framföra. Lagändringen medför att betalningsskyldighet som vilar på den registrerade ägaren, t.ex. för felparkeringsavgift och fordons-skatt, belastar förmyndaren och inte barnet. I lagar på vägtrafikområdet som innehåller regler om betalningsskyldighet för ägaren av ett fordon utan att direkt hänvisa till lagen om vägtrafikregister införs särskilda bestämmelser med samma innebörd. Förmyndaren får också under vissa förutsättningar det straffrättsliga ansvaret för att förhindra att ett avställt, oskattat eller oförsäkrat fordon används i trafiken.

Vidare innehåller propositionen förslag till vissa ändringar i föräldrabalken. Gränsen för vid vilken inkomst en enskild som har en förordnad ställföreträdare själv skall betala företrädarens arvode föreslås bli mer förmånlig för den enskilde. Det belopp som den enskilde får förbehålla sig innan han eller hon måste bidra till företrädarens arvode höjs från två till 2,65 prisbasbelopp före skatt. Socialavgifter skall inte heller få inkräkta på förbehållsbeloppet.

Det föreslås också att behörighetsreglerna för domstolar och överförmyndare ändras så att den enskildes folkbokföringsort blir avgörande och att kommuner får möjlighet att samarbeta genom att tillsätta en gemensam överförmyndarnämnd. I propositionen finns dessutom ett förslag om

att överklagande av länsstyrelses tillsynsbeslut inte längre skall göras till regeringen utan till allmän förvaltningsdomstol. Prop. 2005/06:117

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006, utom ändringarna i vägtrafiklagstiftningen som föreslås träda i kraft den 1 oktober 2006.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	5
2	Lagtext.....	6
2.1	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift.....	10
2.3	Förslag till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410).....	11
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall.....	13
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:558) om vägtrafikregister	14
3	Ärendet och dess beredning.....	15
4	Förhindrande av att barn skuldsätts genom registrering som ägare av motorfordon	16
5	Den enskildes ansvar för ersättningen till förordnade ställföreträdare	22
6	Behörig domstol och överförmyndare.....	25
7	Samverkan mellan kommuner i överförmyndarfrågor	27
8	Överklagande av länsstyrelsens tillsynsbeslut.....	29
9	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	30
10	Ekonomiska konsekvenser	31
11	Författningskommentar	32
11.1	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken.....	32
11.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift.....	37
11.3	Förslaget till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410).....	38
11.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall.....	39
11.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:558) om vägtrafikregister	40
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet God man för ensamkommande flyktingbarn (SOU 2003:51)	42
Bilaga 2	Sammanfattning av betänkandet Förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112).....	45
Bilaga 3	Betänkandets lagförslag (SOU 2003:51).....	66
Bilaga 4	Betänkandets lagförslag (SOU 2004:112).....	71

Bilaga 5	Förteckning över remissinstanser (SOU 2003:51)	124
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser (SOU 2004:112)	125
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	126
Bilaga 8	Lagrådets yttrande	135
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 mars 2006		136

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift,
3. lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410),
4. lag om ändring i lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall,
5. lag om ändring i lagen (2001:558) om vägtrafikregister.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹
dels att 20 kap. 9 § skall upphöra att gälla,
dels att 10 kap. 13 §, 11 kap. 25 §, 12 kap. 16 §, 16 kap. 2 § samt
 19 kap. 2 och 16 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

13 §

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige *har sitt hemvist*.

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige *är folkbokförd. Om den underårige inte är folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den underårige vistas behörig domstol.*

Om det inte finns någon domstol som är behörig enligt första stycket, är Stockholms tingsrätt behörig.

11 kap.

25 §²

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *har sitt hemvist eller, om han eller hon inte har hemvist i Sverige, Stockholms tingsrätt.*

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den enskilde vistas behörig domstol.*

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ samt förvaltarskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde *har sitt hemvist.*

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ *eller lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn* samt *i frågor om förvaltar-*

¹Balken omtryckt 1995:974.

Senaste lydelse av 20 kap. 9 § 1998:366.

² Senaste lydelse 2005:430.

skap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare.

Har den enskilde inte hemvist i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare i frågor om godmanskap som tas upp med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Detsamma gäller om en god man har förordnats enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn. I andra fall då den enskilde inte har hemvist i Sverige är överförmyndaren för Stockholms kommun behörig överförmyndare.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket eller behörig överförmyndare enligt andra stycket, är Stockholms tingsrätt och överförmyndaren för Stockholms kommun behörig domstol respektive behörig överförmyndare.

12 kap.

16 §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande.

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter skall betalas med medel som tillhör den enskilde.

Om inte särskilda skäl föranleder något annat, skall arvode och ersättning för utgifter betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Om det inte finns särskilda skäl för något annat, skall arvode och ersättning för utgifter, inklusive de avgifter och skatter som utgår på dem, betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo skall betalas med dödsboets medel, om inte särskilda skäl föranleder något annat.

16 kap.

2 §³

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *har sitt hemvist*.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *har sitt hemvist*.

Om en underårig inte har hemvist i Sverige och en god man har förordnats för den underårige med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den underårige vistas. Detsamma gäller om en god man har förordnats enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

Om behörig överförmyndare enligt första–tredje styckena *inte finns*, utövas tillsynen av överförmyndaren för *Stockholm*.

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *är folkbokförd*. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *är folkbokförd*.

Om *det inte finns någon* behörig överförmyndare enligt första och andra styckena, utövas tillsynen av överförmyndaren för *Stockholms kommun*.

³ Senaste lydelse 2005:430.

19 kap.**2 §**

Kommun kan *bestämma* att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. Vad som *annorstädes* än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall *äga motsvarande tillämpning* på sådan nämnd.

En kommun kan *besluta* att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. Vad som *någon annanstans* än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall *tillämpas* på en sådan nämnd.

I 16 § finns bestämmelser om gemensam överförmyndarnämnd för flera kommuner.

16 §

Vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900) gäller, med de avvikelser som följer av detta kapitel, också överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar överförmyndare.

Kommuner får besluta att de skall ha en gemensam överförmyndarnämnd. Föreskrifter om en gemensam nämnd i kommunallagen gäller också en gemensam överförmyndarnämnd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

2. Ärenden om förmyndarskap, godmanskap och förvaltarskap som vid ikraftträdandet är anhängiga vid en domstol eller hos en överförmyndare som var behörig enligt äldre bestämmelser skall handläggas där även efter ikraftträdandet.

3. Ärenden inom ramen för en överförmyndares tillsyn som före ikraftträdandet inlets av en överförmyndare som var behörig enligt äldre bestämmelser skall handläggas där även efter ikraftträdandet.

4. Den nya lydelsen av 12 kap. 16 § skall tillämpas vid beslut om i vad mån arvode och ersättning för utgifter som är hänförliga till år 2006 skall betalas med medel som tillhör den enskilde.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift

Prop. 2005/06:117

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1972:435) om överlastavgift skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:65 Föreslagen lydelse

7 §¹

Överlastavgift påförs för motordrivet fordon, ägaren, och för släpvagn, ägaren av det fordon som släpvagnen dras av.

I fråga om motordrivet fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare. Innehas fordon i annat fall med nyttjanderätt, anses innehavaren som ägare, om han har befogenhet att bestämma om förare eller anlitar annan förare än ägaren har utsett.

Om ett motordrivet fordon är registrerat i vägtrafikregistret och den som äger fordonet inte har fyllt 18 år, skall den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret anses som ägare. Detsamma gäller om fordonet innehas under sådana omständigheter som anges i andra stycket av någon som inte har fyllt 18 år.

Om någon använder annans fordon utan lov, påförs användaren överlastavgiften.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.
 2. Har den avgiftsgrundande färden ägt rum före ikraftträdandet, tillämpas äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 1990:1197.

2.3 Förslag till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410)

Prop. 2005/06:117

Härigenom föreskrivs att 2 och 30 §§ trafikskadelagen (1975:1410)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Trafikförsäkring skall finnas för motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret och *ej* är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet. *Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Innehas fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller innehas det med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, fullgörs dock försäkringsplikten av innehavaren.*

Föreslagen lydelse

2 §²

Trafikförsäkring skall finnas för motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret och *inte* är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet.

Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Innehas fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller innehas det med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, fullgörs dock försäkringsplikten av innehavaren. Om ett fordon är registrerat i vägtrafikregistret och den som äger fordonet eller innehar det under sådana omständigheter som anges i föregående mening inte har fyllt 18 år och saknar förarbehörighet för fordonet, fullgörs försäkringsplikten av den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret.

Trafikförsäkring för ett motordrivet fordon som har registrerats i vägtrafikregistret kan genom uppsägning av försäkringstagaren upphöra att gälla endast om

1. fordonet inte längre är registrerat i vägtrafikregistret,
2. fordonet är avställt, eller
3. försäkringstagarens skyldighet att hålla fordonet försäkrat har upphört av någon annan anledning.

¹ Lagen omtryckt 1994:43.

² Senaste lydelse 2001:562.

Andra stycket skall inte tillämpas, om för fordonet gäller trafikförsäkring hos en annan försäkringsanstalt.

Tredje stycket skall inte tillämpas, om för fordonet gäller trafikförsäkring hos en annan försäkringsanstalt.

30 §³

Så snart ägare, brukare eller förare av motordrivet fordon har fått kännedom om händelse som kan medföra försäkringsfall enligt denna lag, skall han underrätta den försäkringsanstalt som har meddelat trafikförsäkring för fordonet om händelsen. Han är vidare skyldig att på begäran lämna försäkringsanstalten behövliga upplysningar och handlingar.

Vad som sägs i första stycket om ägaren gäller en förmyndare som enligt 2 § skall fullgöra försäkringsplikten för ett fordon.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.
 2. Äldre bestämmelser gäller i fråga om försäkringsplikt som avser tiden före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 2002:343.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall

Prop. 2005/06:117

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

I denna lag förstås med

1. fordon: varje anordning som är eller har varit försedd med hjul, band, medar eller liknande och som inrättats huvudsakligen för färd på marken på annat sätt än på skenor,

2. registrerat fordon: fordon som är upptaget i vägtrafikregistret, det militära fordonsregistret eller motsvarande utländska register,

3. fordonsvrak: fordon som med hänsyn till sitt skick, den tid under vilken det har stått på samma plats eller andra omständigheter måste anses övergivet och som uppenbarligen har ringa eller inget värde.

Vad som sägs i lagen om ägare av fordon gäller, i fråga om fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, innehavaren och i fråga om övergivet fordon, den som senast varit ägare.

Om ägaren av ett fordon som är registrerat i vägtrafikregistret eller den som enligt andra stycket likställs med ägaren inte har fyllt 18 år, tillämpas det som sägs i lagen om ett fordons ägare i stället på den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret. Detta gäller dock inte

1. om den underårige har förarbehörighet för fordonet, eller

2. i fråga om ett släpfordon, om den underårige har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

Vad som sägs i lagen om markägare gäller också den som på grund av avtal har rätt att upplåta ett område för parkering eller att förbjuda parkering inom området.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.

2. Hänför sig en fråga om vem som skall anses som ägare av ett fordon till en tidpunkt före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2003:637.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:558) om vägtrafikregister

Prop. 2005/06:117

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2001:558) om vägtrafikregister skall införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Om någon som inte har fyllt 18 år äger ett fordon eller innehar det under sådana omständigheter som anges i 4 §, tillämpas det som sägs i lagen om ägaren på en förmyndare för honom eller henne. Detta gäller dock inte

1. om den underårige har förarbehörighet för fordonet, eller

2. i fråga om ett släpfordon, om den underårige har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.

2. Om någon som inte har fyllt 18 år och som har fler än en förmyndare är registrerad som ägare av ett fordon vid ikraftträdandet, skall lagens bestämmelser om ägare tillämpas på den äldste av förmyndarna, intill dess att de gemensamt anmäler på vem av dem det som sägs i lagen om ägaren skall tillämpas.

Regeringen beslutade år 2002 att ge en särskild utredare i uppdrag att utvärdera 1995 års förmyndarskapsreform och att se över de stödformer som erbjuds äldre och andra behövande. Utredningen antog namnet Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare. Utredningen har lämnat delbetänkandet God man för ensamkommande flyktingbarn (SOU 2003:51) och slutbetänkandet Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112).

En sammanfattning av delbetänkandet finns i *bilaga 1* och av huvudbetänkandet i *bilaga 2*. Utredningens lagförslag i relevanta delar finns i *bilaga 3* och *4*. Betänkandena har remissbehandlats. I *bilaga 5* och *6* finns förteckningar över remissinstanserna. Sammanställningar av remissyttrandena i relevanta delar finns tillgängliga i lagstiftningsärendet.

Förslag som lämnades i delbetänkandet har legat till grund för regeringens proposition Stärkt skydd för ensamkommande barn (prop. 2004/05:136). Propositionens lagförslag har antagits av riksdagen (bet. 2004/05:LU26, rskr. 2004/05:269).

I denna proposition tas upp vissa förslag ur betänkandena som enligt regeringen bör leda till lagstiftning omgående. Det gäller dels en fråga om behörig domstol och överförmyndare som behandlas i delbetänkandet, dels frågor om ersättning till förordnade ställföreträdare, om vissa åtgärder för att skydda barn mot skuldsättning, om samverkan mellan kommuner och om överklagande av vissa beslut till regeringen som behandlas i huvudbetänkandet.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de Gröna.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 9 februari 2006 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran. I förhållande till lagrådsremissens förslag har några rent redaktionella ändringar gjorts.

4 Förhinderande av att barn skuldsätts genom registrering som ägare av motorfordon

Prop. 2005/06:117

Regeringens förslag: Om ett barn uppges äga ett fordon, eller inneha det på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller med nyttjanderätt under minst ett år, skall vad som sägs om fordonets ägare i lagen om vägtrafikregister i stället tillämpas på en förmyndare för barnet. Förmyndaren skall alltså registreras i vägtrafikregistret. Därmed kommer betalningsskyldighet som vilar på den registrerade ägaren av fordonet, t.ex. för felparkeringsavgifter och fordonsskatt, att belasta förmyndaren och inte barnet. En bestämmelse om detta tas in i lagen om vägtrafikregister. I lagar på vägtrafikområdet som innehåller regler om betalningsskyldighet för ägaren av ett fordon utan att direkt hänvisa till lagen om vägtrafikregister införs särskilda bestämmelser med samma innebörd. Undantag görs för fordon som barnet har behörighet att själv framföra. Förmyndaren får också under vissa förutsättningar det straffrättsliga ansvaret för att förhindra att ett avställt, oskattat eller oförsäkrat fordon används i trafiken.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Enligt utredningens förslag skall dock samtliga förmyndare registreras.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig i denna del tillstyrks förslaget av *Hovrätten för Nedre Norrland, Vägverket, Skatteverket, Borlänge kommun, Göteborgs kommun, Järfälla kommun, Lomma kommun, Sveriges Kommuner och Landsting* samt *Föreningens Sveriges överförmyndare*. *Barnombudsmannen* tillstyrker att förslaget genomförs men framhåller att det bör vara en tillfällig lösning i avvaktan på att det grundläggande problemet åtgärdas, att barn registreras som ägare till fordon utan att vara de verkliga ägarna. *Konsumentverket* anser att det inte är tillräckligt att en förmyndare blir ansvarig för kostnader som uppkommer till följd av att ett barn äger eller innehar ett fordon. Enligt verket bör det även införas regler i föräldrabalken som slår fast att det krävs överförmyndarens samtycke till att ett barn förvärvar ett motorfordon. Också *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* anser att striktare regler bör gälla för barns förvärv av motorfordon. Enligt nämnden bör barn endast kunna förvärva motorfordon genom arv eller gåva och då bara med överförmyndarens samtycke. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* anför att den föreslagna regleringen löser det omedelbara problemet med fordonsrelaterade skulder samtidigt som principiella invändningar kan riktas mot en lösning som innebär att civilrättsligt ogiltiga förvärv läggs till grund för en myndighets registrering av ägande. När det gäller trafikskadelagen avstyrks förslaget av *Försäkringsförbundet* och *Trafikförsäkringsföreningen*, främst med hänvisning till att problemet i denna del har ringa omfattning.

Registreringen i vägtrafikregistret avgör vem som skall betala ett fordonsskatter och avgifter

Enligt 12 § lagen (2001:558) om vägtrafikregister skall som huvudregel ett motorfordon vara registrerat för att få användas. Fordonets ägare skall också registreras (se 6 §). Av 4 § följer att om fordonet innehas på grund av kreditköp med återtagandeförbehåll eller med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år så skall innehavaren jämföras med ägare. Registret förs av Vägverket.

Ett krav för att fordonet skall kunna registreras är alltså att det finns en uppgift om vem som äger det. Registreringen i vägtrafikregistret har sedan rättslig verkan när det gäller ansvaret för vissa fel och brister i fordonets trafiksäkerhets- och miljöegenskaper liksom skyldigheten att se till att besiktningar genomförs och att fordonsskatt, felparkeringsavgifter och överlastavgift m.m. betalas. Om fordonet byter ägare, skall ägarbytet anmälas till Vägverket. Som regel skall en anmälan om ägarbyte under-tecknas av både köparen och säljaren, men om endast en av parterna undertecknat anmälan sker ändå registrering om inte den andra parten, sedan denne beretts tillfälle att yttra sig, inkommer med några invändningar.

Barn används som bulvaner och registreras i vägtrafikregistret

Av utredningens undersökningar framgår att det inte är ovanligt att ett barn är registrerat som ägare till ett motorfordon trots att han eller hon av allt att döma inte är den verkliga ägaren till fordonet. I stället handlar det om ett bulvanförhållande, där barnet utåt uppges vara ägare och då blir ansvarigt för skulder som har anknytning till fordonet i stället för den riktige ägaren. Sommaren 2003 fanns 5 682 barn registrerade i kronofogdemyndighetens register med en total skuld om 38 551 269 kr. Av det beloppet utgjorde omkring 5 miljoner kr skulder som uppkommit just som en följd av barns innehav av motorfordon. Enligt uppgift från Vägverket var i februari samma år 4 167 barn födda mellan åren 1988 och 2002 registrerade som ägare till sammanlagt 4 918 fordon.

För att en gåva till ett barn skall vara civilrättsligt giltig krävs det antingen att barnet har en sådan mognad att han eller hon kan förstå gåvans innebörd eller att barnet vid mottagandet företräds av förmyndarna. En särskild komplikation uppstår vid gåvor från en förmyndare, eftersom denne inte samtidigt kan företräda barnet som mottagare av gåvan. En giltig gåva från förmyndaren till barnet kräver därför, om barnet inte själv kan förstå gåvans innebörd, att han eller hon företräds av en god man enligt 11 kap. 2 § föräldrabalken. Det åligger inte Vägverket att göra någon kontroll vid registreringen av vem som verkligen äger motorfordonet och om en uppgiven överlåtelse är civilrättsligt giltig.

Sedan den 1 oktober 2004 är Vägverket i och för sig skyldigt att under-rätta överförmyndaren när ett barn registreras som ägare. Regeringen konstaterar att barn ändå är förhållandevis oskyddade mot förmyndare som registrerar sina fordon på dem och därefter inte tar ansvar för de kostnader som det innebär att äga ett fordon. Eftersom Vägverket inte kontrollerar om ett anmält förvärv är civilrättsligt giltigt, kan barnet

registreras som ägare utan att någon giltig överlåtelse ägt rum. Trots det läggs registreringen i stor utsträckning till grund för beslut om betalningsskyldighet för avgifter och skatter som är hänförliga till fordonet. Den omständigheten att den riktige ägaren av fordonet är någon annan än barnet hindrar dessutom ofta åtgärder från såväl kronofogdemyndighetens som överförmyndarens sida. Först i en situation där det är utrett att fordonet verkligen tillhör barnet kan det utmätas för betalning av de upplupna skulderna och först då har överförmyndaren möjlighet att gripa in och besluta att fordonet skall säljas.

Ett barn som är utsatt för betalningskrav och har betalningsanmärkningar får en mycket dålig start i vuxenlivet. En betalningsanmärkning medför att det är svårt att teckna hyreskontrakt och telefonabonnemang och kan innebära hinder för att få vissa anställningar. Härtill kommer den känsla av uppgivenhet och frustration som drabbar många unga i en sådan här situation. Regeringen anser att det är angeläget att förhindra att barn på detta sätt utnyttjas och drabbas av betalningskrav hänförliga till motorfordon som de i själva verket inte är ägare till.

Det har i lagstiftningsarbetet uppmärksammats att det även vore mycket angeläget om det gick att befria de barn som tidigare satts i skuld på detta sätt från sina skulder. En sådan generell skuldbefrielse torde dock inte kunna åstadkommas genom lagstiftning. Det finns emellertid anledning att peka på att kronofogdemyndigheten, genom förordningsändringar som genomförts år 2004, är skyldig att underrätta överförmyndaren när en ansökan om betalningsföreläggande mot ett barn ges in eller ett mål om indrivning mot ett barn anhängiggörs. Om överförmyndaren får kännedom om att ett barn används som bulvan i fråga om ett fordonsinnehav ligger det på överförmyndaren att ta kontakt med förmyndaren och vidta de tillsynsåtgärder som kan bli aktuella.

I stället bör en av barnets förmyndare registreras i vägtrafikregistret

Ett sätt att skydda barnen, som framförts av bl.a. Konsumentverket, är att allmänt skärpa lagstiftningen för barns förvärv av motorfordon. Liksom utredningen gör regeringen dock bedömningen att detta inte är det bästa sättet att komma åt problemet. De problem med skuldsättning som uppmärksammats är nämligen inte i första hand ett resultat av att barn faktiskt äger motorfordon utan i stället av att de används som bulvaner beträffande fordon som de inte äger. Det är därför mot det senare förfarandet som åtgärderna hellre bör inriktas. Om ansvaret för avgifter och skatter som är förknippade med att äga ett motorfordon läggs på barnets förmyndare, försvinner det främsta motivet för illojala föräldrar att registrera fordon på sina barn. Medför inte ett bulvanförfarande längre att den vuxne kan undkomma avgifter och skatter, kommer sannolikt användandet av barn som bulvaner beträffande fordonsinnehav att minska kraftigt i omfattning.

Som utredningen förordar är den bästa lösningen därför att barnets förmyndare, i stället för barnet självt, registreras i vägtrafikregistret när ett barn uppges äga fordonet. Det får till följd att förmyndaren blir ansvarig för fordonsinnehavet. En sådan lösning framstår som rimlig eftersom det, om barnet inte har behörighet att själv använda fordonet, i allmänhet torde vara förmyndaren som har den faktiska nyttan av

fordonet. Och om förmyndaren inte vill ha några kostnader för ett fordon som ägs av barnet men som inte används, kan detta enkelt undvikas genom att fordonet ställs av. I och för sig kan det framstå som märkligt att reglerna då utformas så att de för sin tillämpning förutsätter att ett barn anges vara ägare av ett fordon när man ju erfarenhetsmässigt vet att det i många fall är fråga om bulvanförhållanden. Men med hänsyn till att Vägverket saknar möjlighet att utreda ägareförhållandena finns det knappast något annat realistiskt sätt att åstadkomma den eftersträvade effekten. Det finns inte underlag för att i detta sammanhang införa ytterligare generella kontroller i samband med Vägverkets registreringar av ägare.

På en punkt väljer regeringen en annan lösning än den som utredningen föreslår. Om barnet har två förmyndare, skall enligt utredningens förslag båda registreras. Också i sådana fall bör enligt regeringens uppfattning endast en förmyndare registreras. Allt sedan fordonsregistren började föras med data har reglerna kring registreringen utgått från att endast en person kan registreras som ägare, oavsett om fordonet civilrättsligt ägs av fler personer gemensamt. Den registrerade personen anses, i förhållande till staten, ansvarig för att fordonet har föreskrivna trafiksäkerhets- och miljöegenskaper, att besiktningar genomförs och att fordonsskatt, felparkeringsavgifter och överlastavgift m.m. betalas. En ordning där två eller fler personer är gemensamt ansvariga för fordonet skulle kräva ganska omfattande anpassningar av systemen för fordonsregistrering och kunna innebära tillämpningssvårigheter. En lösning där bara en förmyndare registreras i vägtrafikregistret ger enligt regeringens bedömning samma skydd för barnen som utredningens förslag utan att medföra motsvarande praktiska problem. Vilken förmyndare som registreras och hur registreringen praktiskt bör gå till utvecklas i författningskommentaren. Den närmare regleringen för detta ges i förordning.

Undantag bör gälla när barnet självt har förarbehörighet

Utredningen föreslår att den nu förordade ordningen inte skall gälla beträffande fordon som barnet självt har förarbehörighet för (och släpfordon som kan dras av sådana fordon). Regeringen har samma uppfattning som utredningen. I de fallen är det ofta fråga om fordon som används av barnet självt och som han eller hon kanske köpt för egna pengar. Det framstår då som rimligt att barnet skall ansvara för betalning av skatter och avgifter. Om skatter och avgifter inte betalas, bör ett fordon som verkligen ägs av barnet kunna tas i anspråk för betalning vid en utmätning.

Ändringar bör också göras i viss annan vägtrafiklagstiftning

Ansvar för betalning av ett flertal avgifter och skatter är direkt kopplat till att en person registreras som ägare av ett fordon i vägtrafikregistret. Som ägare definieras i den lagstiftning som reglerar avgifter på grund av olovlig parkering den som när en överträdelse skedde var antecknad som ägare i vägtrafikregistret eller den som senare har antecknats där som ägare av fordonet vid tiden för överträdelsen. I den lagstiftning som reglerar skatter för fordonsägare definieras ägaren som den som är eller

bör vara upptagen som ägare i vägtrafikregistret när skattskyldigheten inträder. Konsekvensen av att betalningsskyldigheten regleras på detta sätt är att den bestämmelse i lagen om vägtrafikregister som i vissa fall likställer innehavare med nyttjanderätt med ägare får direkt betydelse för vem som ansvarar för betalningen. Genom att en förmyndare nu registreras i vägtrafikregistret i barnets ställe kommer alltså betalningsskyldigheten enligt dessa lagar i den aktuella situationen att åvila förmyndaren. Detta gäller för lagen (1976:206) om felparkeringsavgift, lagen (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering, lagen (1997:1137) om vägavgift för vissa tunga fordon, lagen (2004:629) om trängselskatt och den nya vägtrafikskattelag och lag med särskilda bestämmelser om fordonsskatt som föreslås träda i kraft den 1 maj 2006 (se prop. 2005/06:65). Några ändringar i dessa lagar behöver alltså inte göras.

Däremot bör ändringar göras ifråga om avgiftsskyldighet enligt lagen (1972:435) om överlastavgift och lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall. I dessa lagar hänvisas inte till vem som är ägare enligt vägtrafikregistret. Det bör därför i lagarna införas särskilda regler om ansvar för förmyndaren.

Motsvarande bör gälla även för skyldigheten att teckna en trafikförsäkring. Enligt trafikskadelagen (1975:1410) skall det finnas en trafikförsäkring för varje motordrivet fordon som brukas i trafik i landet. Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare (eller av innehavaren om fordonet innehas på grund av kreditköp med återtagandeförbehåll eller med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år). Med ägare avses den verkliga ägaren av fordonet, och registreringen i vägtrafikregistret är inte i dag direkt avgörande. Det är alltså principiellt alltid den verkliga ägaren av ett fordon som skall teckna försäkringen, vilket är av betydelse bl.a. för hur försäkringssystemet med bonus för skadefria år m.m. är uppbyggt. Som utredningen föreslår är det ändå lämpligast att för de aktuella fallen lägga försäkringsplikten på den förmyndare som – med regeringens förslag – är registrerad i vägtrafikregistret. Normalt är det ju den i registret upptagne förmyndaren som faktiskt disponerar fordonet. På samma sätt som gäller för t.ex. leasingtagare är det då rimligt att låta försäkringsplikten vila på förmyndaren. En annan ordning skulle öppna upp för att trafikförsäkringsavgift undveks genom att ett barn uppgavs som ägare till fordonet. Om försäkringsplikten inte fullgörs för ett fordon som ägs av ett barn, bör det alltså vara den i vägtrafikregistret registrerade förmyndaren som är skyldig att betala den trafikförsäkringsavgift som i sådana fall skall utgå enligt trafikskadelagen.

Förmyndaren bör också ha straffrättsligt ansvar

I ett antal trafikförfattningar föreskrivs under olika förutsättningar straffrättsligt ansvar för ägaren av ett fordon som brukats i strid med författningarnas bestämmelser. Bestämmelser om ägaransvar finns framför allt när det gäller fordonets utrustning och skick, fordonets status rörande registrering, betalning av skatt, avgifter och försäkringar samt fordonets last. Reglerna motiveras av att fordonets ägare får anses vara den som i första hand har möjlighet att påverka sitt fordons status i de uppräknade situationerna. Av naturliga skäl ligger det därför närmast till hands att anse att fordonsägaren är skyldig att se till att fordonet är utrustat på

föreskrivet sätt, att fordonsskatten betalas i tid och att fordonet inte lastas för tungt. Annorlunda uttryckt är ägarens skyldigheter och ansvar koplade till själva fordonet och därigenom till den besittning som ägaren utövar eller har möjlighet att utöva på grund av sin äganderätt. En logisk följd av detta är att ägaren kan göras straffrättsligt ansvarig inte bara om han eller hon själv brukar ett fordon i strid med sådana bestämmelser utan även om någon annan gör det. Ägaren intar vad som inom straffrätten brukar beskrivas som en garantställning.

När ett fordon ägs av ett barn som saknar förarbehörighet för fordonet disponeras i allmänhet fordonet inte av barnet utan av dess förmyndare. Genom de lagändringar som regeringen nu föreslår läggs det formella ansvaret för att skatt och vägavgift för tunga fordon betalas och för att det tecknas trafikförsäkring på den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret. Det blir alltså i de fallen den registrerade förmyndaren som intar garantställningen.

Reglerna om straffrättsligt ansvar utgör en viktig del av regelsystemet för att motverka att avställda, oskattade och oförsäkrade fordon används i trafiken. Det är därför angeläget att straffrättsliga sanktioner kan tillgripas mot den som beträffande ett visst fordon är skyldig att se till att t.ex. fordonsskatten betalas, oavsett om skyldigheten beror på att denne är ägare, leasingtagare eller förmyndare. Det bör dessutom inte godtas att en förmyndare i vissa fall kan undkomma straffrättsligt ansvar genom att använda sitt barn som bulvan. I de aktuella fallen bör därför bestämmelserna om straffrättsligt ansvar för ägare i lagen om vägtrafikskatt, lagen om vägavgift för vissa tunga fordon och trafikskadelagen tillämpas på den i vägtrafikregistret registrerade förmyndaren. Detsamma gäller lagen om vägtrafikregisters bestämmelse om ägaransvaret för att ett avställt fordon används i trafiken.

Det fordras inga särskilda bestämmelser för att det straffrättsliga sanktionssystemet skall kunna tillämpas på den registrerade förmyndaren i de nu aktuella fallen. Detta följer redan av de ovan beskrivna förslagen till reglering av registreringen i vägtrafikregistret och betalningsskyldigheten för skatter och plikten att teckna trafikförsäkring.

För att en förmyndare skall kunna fällas till ansvar krävs det, på samma sätt som gäller för en ägare, att denne underlåtit att göra vad som ankommit på honom eller henne för att förhindra att fordonet brukats. Både vilka rättsliga befogenheter och vilka praktiska möjligheter förmyndaren haft måste beaktas vid bedömningen.

5 Den enskildes ansvar för ersättningen till förordnade ställföreträdare

Prop. 2005/06:117

Regeringens förslag: Gränsen för vid vilken inkomstnivå en enskild som har en förordnad ställföreträdare själv skall betala företrädarens arvode görs mer förmånlig för den enskilde. Den enskildes betalningsansvar skall även fortsättningsvis bestämmas utifrån inkomsten före avdrag för skatt men gränsen där betalningsansvar inträder höjs till 2,65 prisbasbelopp. Vidare skall den socialavgift som belöper på ställföreträdarens arvode endast få tas ut av den del av inkomsten och tillgångarna som överstiger beloppsgränsen.

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår dock att beloppsgränsen avseende den enskildes inkomst skall vara två prisbasbelopp efter avdrag för skatt.

Remissinstanserna: I princip alla remissinstanser delar utredningens bedömning att beloppsgränsen bör göras mer förmånlig för den enskilde. Utredningens förslag, att det belopp som skall användas vid beräkningen skall vara inkomsten efter avdrag för skatt, tillstyrks av *Järfälla kommun, Umeå kommun, Örebro kommun, Sveriges advokatsamfund, Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare och Pensionärernas Riksorganisation*. En majoritet av remissinstanserna förespråkar i stället att det relevanta beloppet alltjämt skall vara inkomsten före avdrag för skatt men att beloppsgränsen skall höjas. I den gruppen ingår *Borlänge kommun, Göteborgs kommun, Karlskrona kommun, Lomma kommun, Melleruds kommun, Växjö kommun, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Sveriges Kommuner och Landsting, Föreningen Sveriges överförmyndare samt Riksförbundet gode män och förvaltare*.

Skälen för regeringens förslag

Den enskilde betalar en del av ställföreträdarens arvode och ersättning

Den som har förordnats till förmyndare, god man eller förvaltare har rätt till skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande (12 kap. 16 § föräldrabalken). Det är överförmyndaren som beslutar om arvodet och ersättningen. Enligt utredningen uppgår en förordnad ställföreträdarens årliga arvode till i genomsnitt ungefär 7 000 kr.

Utgångspunkten är att den enskilde själv skall betala för arvodet och ersättningen. Huvudregeln är att betalningen skall göras med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs, eller hans eller hennes tillgångar under året, överstiger två gånger prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Med inkomst avses den enskildes inkomst efter medgivna avdrag enligt skattelagstiftningen, alltså det som allmänt benämns inkomst före skatt. Den enskilde skall dock alltid förbehållas en inkomst om två prisbasbelopp och får således debiteras högst det belopp som överstiger två prisbasbelopp. Skulle den enskildes inkomst och tillgångar var för sig överstiga detta förbehållsbelopp, läggs överskjutande delar

samman vid bedömningen av betalningsförmågan. Arvode och ersättning som inte skall betalas med den enskildes medel betalas av kommunen.

Om det finns särskilda skäl, får undantag för den enskildes betalningsskyldighet göras, t.ex. när den enskilde har stora vårdkostnader som tar inkomsten i anspråk eller när tillgångarna utgörs av en fastighet som den enskilde själv behöver eller som är svårt att sälja på rimliga villkor.

Gränsen för den enskildes betalningsskyldighet är numera för låg

Utredningens undersökning bland kommuner och länsstyrelser visar att majoriteten av de tillfrågade menar att förbehållsbeloppet beträffande inkomst är för lågt. Tröskeleffekterna anses också vara orimligt stora för personer med inkomster strax över beloppsgränsen. Det finns därtill förhållandevis stora variationer i tolkningen av vad som kan anses utgöra särskilda skäl för att göra avsteg från den enskildes betalningsskyldighet. En mera strikt tillämpning verkar enligt utredningen finnas i kommuner med dålig ekonomi. Även flera företrädarorganisationer har påtalat att det finns stora skillnader i hur villiga kommunerna är att träda in och betala företrädararvodet när den enskilde inte kan göra det trots att denne har inkomster överstigande två prisbasbelopp. Vissa överförmyndare tillämpar en generös tolkning av vad som utgör särskilda skäl och undantar t.ex. funktionshindrade från skyldigheten att betala företrädarens arvode. Andra överförmyndare är däremot mer restriktiva när det gäller att avgöra om det finns särskilda skäl att låta kommunen betala företrädararvodet. Också ett antal godemansföreningar har framhållit att den nuvarande beloppsgränsen är för snäv och att personer med inkomster strax över två prisbasbelopp egentligen inte har möjlighet att betala företrädarens arvode. I de situationerna finns det en risk att företrädaren väger den enskildes intresse av en viss nytta mot sitt eget intresse av att få ersättning för arbetet som företrädare. Det förhållandet innebär i förlängningen en fara för att den enskilde inte får den hjälp han eller hon behöver och har rätt till, eftersom företrädaren inte vill utföra mer arbete än han eller hon kan få betalt för.

Av avgörande betydelse i sammanhanget är effekterna av pensionsreformen, som trädde i kraft den 1 januari 2003. Genom reformen infördes en skattefinansierad och skattepliktig garantipension och det särskilda grundavdraget för pensionärer avskaffades. Det nya systemet med garantipension innebär att pensionsinkomsten beskattas på samma sätt som gäller för förvärvsinkomster. För att kompensera för det slopade grundavdraget beräknas garantipensionen från en, jämfört med den tidigare folkpensionen, högre basnivå. Tanken är att den enskilde, efter skatteavdrag, skall ha ungefär lika mycket kvar av sin pension som tidigare, trots att det särskilda grundavdraget har avskaffats. Den högre basnivån innebär dock att fler pensionärer än tidigare får inkomster som överstiger två prisbasbelopp. Följden blir att pensionärer som tidigare inte behövde betala för en företrädare måste göra det med det nya systemet, trots att deras inkomst efter skatt är densamma som tidigare. Effekterna av pensionssystemet har alltså försämrat förbehållsbeloppet på ett sätt som uppenbarligen inte varit förutsett.

Som utredningen konstaterar måste den gällande inkomstgränsen för betalningsskyldighet numera anses vara för låg. Regleringen är av

avgörande betydelse för dem som lever under knappa förhållanden. Det är viktigt att betalningsskyldigheten återspeglar rimliga förhållanden så att det finns reell möjlighet för den enskilde att leva på förbehållsbeloppet. En obalans till nackdel för den enskilde kan innebära en risk för utslagning och bidragsberoende. Enligt regeringens uppfattning är det väl motiverat att nu ändra beloppsgränsen.

Förbehållsbeloppet beträffande inkomst bör höjas till 2,65 prisbasbelopp

Utredningens förslag är att förbehållsbeloppet, för att undvika tröskel-effekter, i fortsättningen skall ta sikte på den enskildes inkomst efter avdrag för skatt. Det avgörande för om den enskilde skall bidra till företrädarens arvode blir alltså då hur stor inkomst han eller hon i realiteten kan disponera över.

En förtjänst med utredningens förslag är att detta är neutralt i förhållande till eventuella framtida förändringar i skattehänseende. Det framstår också ur rättvisehänseende som tilltalande att förbehållsbeloppet beräknas utifrån hur mycket pengar den enskilde faktiskt har att disponera och att marginaleffekter undviks för personer med inkomster just under beloppsgränsen. Mot detta måste dock ställas att en sådan ordning – som många remissinstanser påpekar – kan medföra en hel del praktiska svårigheter och därmed sammanhängande ökade kostnader, framför allt när det gäller de skatteberäkningar som skulle behöva göras. Överförmyndarna skulle få lägga resurser på att ta reda på varje skattesats för respektive inkomst innan de kunde beräkna arvodet. Överförmyndarna är däremot väl förtrogna med nuvarande modell och har datasystem med inarbetade program för beslut om ersättning. En ändring av beräkningsunderlaget kan också förmodas bli svårare att förstå för den enskilde.

Regeringen anser att övervägande skäl talar för att höjningen i stället bör göras så att förbehållsbeloppet före skatt höjs. Detta är en enklare lösning, som förordas av flera remissinstanser. Enligt utredningens beräkningar innebär en höjning av gränsvärdet till omkring 2,64 prisbasbelopp att balansen mellan den enskildes och kommunernas betalningsansvar återställs till samma läge som före pensionsreformen. Mot den bakgrunden menar regeringen att gränsen nu lämpligen bör dras vid inkomster om 2,65 prisbasbelopp före skatt. Det bör dock tilläggas att det kan finnas anledning att överväga en annan samlad fördelning av förbehållsbeloppen på inkomst och förmögenhet, kanske med ett ännu högre förbehållsbelopp för inkomst och ett något lägre belopp för förmögenhet. I detta ärende saknas dock tillräckligt underlag för detta.

Förbehållsbeloppet bör inte heller användas för socialavgifter

En företrädarens ersättning från den enskilde är skattepliktig. Dessutom skall den enskilde betala socialavgifter eller särskild löneskatt på ersättningen så snart denna överstiger 1 000 kr. Det kan hända att ersättningen rymms inom det inkomst- eller tillgångsbelopp som överstiger förbehållsbeloppet men inte de avgifter som belöper på ersättningen. Enligt uppgift debiteras i praxis den enskilde då även avgifterna, trots att dessa alltså

inkräftar på förbehållsbeloppet. Utredningen ifrågasätter om en sådan tillämpning verkligen varit avsikten med lagstiftningen.

Också regeringen anser att den enskilde inte bör behöva använda sitt förbehållsbelopp för att betala företrädarens socialavgifter eller särskilda löneskatt. Detta bör komma till klart uttryck i lagtexten.

6 Behörig domstol och överförmyndare

Regeringens förslag: Vilken domstol och överförmyndare som är behörig för frågor om förmyndare, god man och förvaltare skall inte längre bestämmas av den enskildes hemvist utan av hans eller hennes folkbokföringsort. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, skall hans eller hennes vistelseort vara avgörande. Detsamma skall gälla i fråga om tillsynen över förmyndare, gode män och förvaltare.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår dock ingen regel om domstols behörighet i frågor om förmyndarskap när den underårige inte är folkbokförd i Sverige.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig om förslaget tillstyrker eller har inget att erinra mot det.

Skälen för regeringens förslag

Den enskildes hemvist avgör i dag vilken domstol och överförmyndare som är behörig

Vilken domstol och överförmyndare som är behörig att hantera frågor om god man, förvaltare och förmyndare bestäms i dag i de flesta fall av var den enskilde har sitt hemvist.

Enligt 11 kap. 25 § föräldrabalken är tingsrätten i den ort där den enskilde har sitt hemvist behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 11 kap. 4 § eller förvaltarskap. Har den enskilde inte hemvist i Sverige, är Stockholms tingsrätt behörig. Av samma lagrum framgår att behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 11 kap. 1, 2 och 4 §§ och enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn samt i frågor om förvaltarskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde har sitt hemvist. Om den enskilde inte har hemvist i Sverige, är i vissa fall överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas och i andra fall överförmyndaren för Stockholms kommun behörig. I 10 kap. 13 § föräldrabalken föreskrivs att frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige har sitt hemvist. I 11 kap. 26 § regleras vilken överförmyndare som är behörig att förordna god man enligt 11 kap. 3 §. Om det vid utredning av ett dödsbo uppkommer behov av en god man, är det överförmyndaren för den kommun där den döde hade sitt hemvist som är behörig. Om den döde inte hade hemvist i Sverige, är överförmyndaren för Stockholms kommun behörig. I andra fall när god man skall förordnas enligt 11 kap. 3 § ligger behörigheten hos överförmyndaren för

den kommun där den för vilken god man skall förordnas har egendom eller där behov annars har visat sig behörig.

Beträffande tillsynen över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet föreskrivs i 16 kap. 2 § föräldrabalken att denna utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare har sitt hemvist. Om den enskilde saknar hemvist i Sverige, utövas tillsynen i visst fall av överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas och i andra fall av överförmyndaren för Stockholms kommun. Såvitt avser godmanskap enligt 11 kap. 3 § utövas dock tillsynen i fråga om god man som förordnats vid utredningen av ett dödsbo av överförmyndaren för den kommun där den döde hade sitt hemvist och i andra fall av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen har sitt hemvist.

Föräldrabalken innehåller inte någon definition av begreppet hemvist, men i praktiken tillämpas rättegångsbalkens definition, dvs. avgörande är den plats där den enskilde var folkbokförd den 1 november föregående år (jfr 10 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken).

Avgörande bör i stället vara den enskildes folkbokföringsort

Liksom utredningen gör regeringen bedömningen att överförmyndarnas arbete kan underlättas betydligt om behörighetsreglerna ändras. Eftersom hemvistet avgörs utifrån förhållandena den 1 november föregående år, är det inte ovanligt att en persons vistelsekommun inte sammanfaller med hemvistkommunen på grund av att han eller hon har flyttat under året. Det kan många gånger vara svårt att tillämpa det nuvarande systemet när den enskilde kan vara bosatt i en kommun långt ifrån den där behörig överförmyndare finns. Enligt utredningens undersökningar händer det att överförmyndarna ofta missar att kontrollera den enskildes hemvist och i stället avgör sin behörighet utifrån den enskildes folkbokföringsort. Det förekommer därmed att beslut i dag fattas av överförmyndare som enligt lagen inte är behöriga. För den enskilde torde det också falla sig naturligt att ta kontakt med överförmyndaren i den kommun där han eller hon är folkbokförd i frågor om förmyndarskap, förvaltarskap och god man. Föräldrar som är förmyndare för sina barn och som flyttat från en kommun till en annan uppger många gånger uppfatta det som märkligt att de skall redovisa sin förvaltning till överförmyndaren för en kommun som de inte längre bor i. Många gånger uppstår det hanteringsmässiga problem när överförmyndaren för en viss kommun skall fatta beslut i frågor om förmyndarskap, godmanskap eller förvaltarskap som rör någon som bor i en annan kommun. Den eftersläpning som en tillämpning av hemvistbegreppet innebär lämpar sig sammanfattningsvis illa för en så praktiskt orienterad verksamhet som överförmyndarnas.

Som utredningen har kommit fram är det med nuvarande förhållanden i stället mest ändamålsenligt med en reglering där behörigheten i första hand styrs av folkbokföringsorten. En enskild är enligt 25 § folkbokföringslagen (1991:481) skyldig att anmäla flyttning inom en vecka. Även i praktiken speglar folkbokföringsorten i allmänhet den verkliga vistelseorten. Det får därmed antas att domstolen respektive överförmyndaren på den ort där den enskilde är folkbokförd normalt är väl insatt i de lokala förhållanden under vilka den enskilde lever och att förutsätt-

ningarna för att rekrytera lämpliga företrädare där är goda. Domstols och överförmyndares behörighet i frågor om förordnande och entledigande av förmyndare, om godmanskap enligt 11 kap. 1, 2 och 4 §§ föräldrabalken eller lagen om god man för ensamkommande flyktingbarn samt om förvaltarenskap bör alltså i princip styras av den enskildes folkbokföringsort.

På samma sätt bör tillsynen i dessa fall utövas av överförmyndaren för den kommun där den enskilde är folkbokförd. Tillsynen över den som är god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som inte har förordnats vid utredning av ett dödsbo bör utövas av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen är folkbokförd.

Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige men vistas här, bör behörig domstol respektive överförmyndare vara tingsrätten i den ort respektive överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas. I dessa fall finns de bästa förutsättningarna hos den överförmyndaren och domstolen. Även i fortsättningen bör Stockholms tingsrätt och överförmyndaren för Stockholms kommun fungera som reservforum. Motsvarande reglering bör gälla i fråga om överförmyndarens tillsyn när den enskilde inte är folkbokförd i Sverige. I sådana fall bör alltså tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas, eller, om den enskilde inte vistas i Sverige, av överförmyndaren för Stockholms kommun.

7 Samverkan mellan kommuner i överförmyndarfrågor

Regeringens förslag: Det klargörs att kommuner har möjlighet att samverka genom att tillsätta en gemensam överförmyndarnämnd för att fullgöra överförmyndaruppgifterna.

Regeringens bedömning: Det bör inte nu införas bestämmelser om att kommuner kan överlåta överförmyndaruppgifterna till ett kommunalförbund.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag när det gäller gemensam nämnd. Utredningen föreslår att kommuner även skall kunna överlåta överförmyndaruppgifter till ett kommunalförbund.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som tar ställning tillstyrks utredningens förslag av *Borlänge kommun, Härjedalens kommun, Sveriges Kommuner och Landsting* samt *Föreningen Sveriges överförmyndare*. *Statskontoret* är tveksamt till om kommunalförbund är en lämplig samverkansform för överförmyndarverksamheten. *Riksförbundet Frivilliga samhällsarbetare* anmärker att det finns risker med att flytta överförmyndarens verksamhet längre från de ställföreträdare de är satta att granska och stödja.

Gemensam nämnd och kommunalförbund

I 3 kap. kommunallagen (1991:900) finns bestämmelser om att kommuner kan samverka i en gemensam nämnd. En gemensam nämnd får i princip fullgöra kommunala uppgifter, även myndighetsutövning, som de samverkande kommunerna har ansvar för. Vad som sägs i kommunallagen om nämnder gäller i princip även för en gemensam nämnd. En gemensam nämnd tillsätts i någon av de samverkande kommunerna och ingår i dennas organisation. Nämndens behörighet och befogenhet skall närmare preciseras i en överenskommelse mellan de samverkande kommunerna. Ledamöter och ersättare i en gemensam nämnd väljs av fullmäktige i de samverkande kommunerna. Var och en av de samverkande kommunerna skall vara representerad i den gemensamma nämnden med minst en ledamot och en ersättare. Antalet ersättare skall vara minst lika många som antalet ledamöter.

Kommuner får också bilda kommunalförbund och överlåta skötseln av kommunala uppgifter till förbundet. Sådana förbund kan användas för samverkan kring praktiskt taget vilka kommunala uppgifter som helst, även sådana som innefattar myndighetsutövning. Bestämmelser om kommunalförbund finns bl.a. i 3 kap. 20–28 §§ kommunallagen. När inget annat framgår gäller kommunallagens bestämmelser om kommuner i tillämpliga delar för kommunalförbund. De bestämmelser som inom ett specialreglerat område gäller för kommuner gäller även för kommunalförbund. Kommunalförbundet är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till de kommuner som är medlemmar.

Kommunallagen gör i och för sig inte något uttryckligt undantag för överförmyndarverksamhet när det gäller att tillsätta en gemensam nämnd eller att bilda ett kommunalförbund. En utbredd uppfattning torde dock vara att reglerna om överförmyndare och överförmyndarnämnd i föräldrabalken utesluter sådana samverkansmöjligheter.

Även när det gäller frågan om det är möjligt för kommuner att samverka vid fullgörandet av överförmyndaruppgifter genom ett kommunalförbund har det rått en osäkerhet. Regeringen gör dock bedömningen att det idag inte torde vara möjligt för kommuner att överlåta fullgörandet av överförmyndaruppgifter till ett kommunalförbund.

Kommuner bör kunna tillsätta en gemensam överförmyndarnämnd

Som utredningen framhåller kan det vara svårt för mindre kommuner att få tillgång till nödvändig kompetens på överförmyndarområdet. Genom en gemensam överförmyndarnämnd kan kommuner organisera verksamheten på ett mer rationellt sätt. Det ger bättre förutsättningar för att stärka framför allt den juridiska kompetensen inom överförmyndarverksamheten. Vidare torde förutsättningarna förbättras för att snabbt avgöra sådana ärenden som kräver särskild skyndsamhet, som till exempel att utse god man för ett ensamkommande barn. I och med att varje samverkande kommun skall vara representerad i den gemensamma nämnden finns det enligt regeringen en tillräcklig garanti för att den lokala anknytningen och närheten behålls.

Regeringen föreslår därför att det införs en regel i föräldrabalken om att kommuner får samverka på överförmyndarområdet genom att inrätta gemensamma nämnder. Det blir kommunernas egen sak att ta ställning till i vilken utsträckning samverkan skall ske.

Det finns anledning att framhålla att detta förslag inte får tas till intäkt för att andra lagar på det kommunalrättsliga området kräver föreskrifter där för att de allmänna reglerna i kommunallagen om gemensam nämnd skall bli tillämpliga på de angelägenheter som de särskilda lagarna reglerar. Att uttryckliga bestämmelser föreslås i föräldrabalken beror på den osäkerhet som gällt just i fråga om överförmyndarverksamheten och som hänger samman bl.a. med utförmningen av de särskilda reglerna om valbarhet till en överförmyndarnämnd i 19 kap. 8 §.

Det bör däremot inte nu införas någon möjlighet att överlåta uppgifterna till kommunalförbund

När det gäller utredningens förslag om att överförmyndarverksamhet skall kunna överlämnas till kommunalförbund innebär det en mer ingripande förändring av överförmyndarverksamhetens organisation. En sådan förändring torde medföra såväl rättsliga som praktiska konsekvenser, som inte fullt ut har belysts av utredningen. Som Statskontoret påpekar kan det ifrågasättas om kommunalförbund alls är en lämplig samverkanform för överförmyndarfrågor. Regeringen är därför inte beredd att nu införa bestämmelser om att kommuner skall kunna överlåta fullgörandet av överförmyndaruppgifterna till ett kommunalförbund.

8 Överklagande av länsstyrelsens tillsynsbeslut

Regeringens förslag: Möjligheten att överklaga en länsstyrelsens tillsynsbeslut till regeringen upphävs.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast *Länsstyrelsen i Kalmar län*, som tillstyrker förslaget, yttrar sig i frågan.

Skälen för regeringens förslag: I 19 kap. 17 § föräldrabalken anges att länsstyrelsen skall utöva tillsyn över överförmyndares och överförmyndarnämnders verksamhet. Bestämmelsen kompletteras av föreskrifter i förmynderskapsförordningen (1995:379), där det bl.a. anges att länsstyrelserna med lämpliga mellanrum skall inspektera överförmyndarna och granska dels det register som han eller hon för, dels stickprovsvis granska utvalda akter. Överförmyndaren skall lämna länsstyrelsen de upplysningar som den behöver för sin tillsyn. Enligt 20 kap. 9 § får länsstyrelsens beslut i ett tillsynsärende överklagas hos regeringen.

Länsstyrelsens inspektioner kan mynna ut i uttalanden om att överförmyndaren i sin handläggning i något hänseende inte svarar mot ställda och definierade krav. Om brott av någon befattningshavare misstänks, torde länsstyrelsen vara skyldig att göra anmälan till polis eller åklagare. Länsstyrelsen kan också anmäla till domstolen att frågan om entledigande av en överförmyndare eller ledamot av en överförmyndarnämnd bör

prövas enligt 19 kap. 9 § föräldrabalken. Några särskilda sanktioner står inte länsstyrelsen till buds, annat än den kritik som kan riktas mot den granskande myndigheten. I linje med detta har regeringen i flera fall avvisat överklaganden av länsstyrelseras tillsynsbeslut i ärenden som rör överförmyndares verksamhet, med motiveringen att tillsynsbeslutet inte är verkställbart eller på annat sätt bindande och att det inte heller i övrigt har sådana rättsverkningar att det kan överklagas.

Enligt regeringens uppfattning bör denna typ av frågor, som inte kräver något ställningstagande från regeringen som politiskt organ, lämpligen inte överklagas till regeringen. I de sällsynta fall då en länsstyrelses tillsynsbeslut har sådana rättsverkningar att det är överklagbart bör överklagande göras till domstol. Regeringen delar alltså utredningens bedömning att bestämmelsen i 20 kap. 9 § föräldrabalken om överklagande till regeringen bör upphävas. Som en konsekvens av upphävandet blir den allmänna bestämmelsen i 22 a § förvaltningslagen (1986:223) om att förvaltningsmyndighets beslut överklagas hos allmän förvaltningsdomstol tillämplig. Liksom i dag kommer det dock att krävas att beslutet är överklagbart. Som har framgått torde detta endast ytterst sällan förekomma.

9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i föräldrabalken skall träda i kraft den 1 juli 2006. Ändringarna i lagen om vägtrafikregister och i övrig vägtrafiklagstiftning skall träda i kraft den 1 oktober 2006. Vissa övergångsregler införs.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna i föräldrabalken bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår att ändringarna träder i kraft den 1 juli 2006.

När det gäller ändringarna i föräldrabalken om behörig domstol följer i och för sig av processuella grundsatsar att, om ett ärende inlets vid en domstol som då var behörig, behörigheten inte ändras av att ny lag betraktar domstolen som obehörig. Det är dock lämpligt att det ändå i förtydligande syfte införs en övergångsregel där detta framgår. I fråga om behörighet för överförmyndare bör samma princip gälla. Beträffande tillsynen av förmynderskap, godmanskap och förvaltarskap bör de tillsynsåtgärder som har påbörjats före ikraftträdandet av den överförmyndare som var behörig enligt bestämmelsens äldre lydelse också slutföras av denne överförmyndare.

Den nya beloppsgränsen beträffande den enskildes ansvar för företrädarens arvode och ersättning bör tillämpas vid fastställande av arvode och ersättning för år 2006. Det avgörande bör därvid vara den enskildes inkomster under det året. Detta bör framgå av en övergångsbestämmelse.

Ändringen i lagen om vägtrafikregister, som innebär att lagens bestämmelser om ägare (och motsvarande) skall tillämpas på en förmyndare, bör få omedelbart genomslag i registret. Efter ikraftträdandet skall alltså inte längre något barn utan förarbehörighet för fordonet vara registrerad som ägare. Det ankommer på Vägverket att se till att registreringarna

överensstämmer med den nya lagstiftningen när denna träder i kraft. Vägverket bör inför ikraftträdandet ge information om lagändringen åt förmyndarna för de barn som är registrerade som fordonsägare. Informationen ger förmyndare, som eventuellt tidigare inte känt till detta, vetskap om att barnet registrerats som fordonsägare. Därmed får förmyndaren möjlighet att agera för att få en ändring till stånd. Om det finns två förmyndare, bör Vägverket bereda dem möjlighet att ange vem av dem som skall registreras. Om förmyndarna inte anger detta, bör lämpligen den äldste av dem registreras. Förfarandet bör regleras i en övergångsbestämmelse. Information bör lämnas till förmyndarna om att den förmyndare som registreras blir skyldig att från ikraftträdandet teckna trafikförsäkring för fordonet och betala skatt och avgifter för detta. För att ge Vägverket tid att till ikraftträdandet anpassa registren till den nya lagstiftningen bör ändringarna i denna del träda i kraft först den 1 oktober 2006.

Avgörande för betalningsansvaret enligt den lagstiftning som hänvisar till ägarbegreppet i lagen om vägtrafikregister är vem som är eller bör vara registrerad vid tidpunkten för betalningsskyldighetens inträde. Det kan alltså inte bli fråga om någon retroaktiv tillämpning av den nya regleringen av ägarbegreppet, som inkluderar en förmyndare. I de lagar som inte hänvisar till ägarbegreppet i lagen om vägtrafikregister bör det införas övergångsbestämmelser av vilka det framgår att det inte skall ske någon sådan retroaktiv tillämpning.

10 Ekonomiska konsekvenser

Den föreslagna ändringen när det gäller ansvar för arvode och ersättning till förmyndare, god man eller förvaltare innebär att den enskilde får behålla mer pengar innan han eller hon måste bidra till sin ställföreträdarens ersättning. Det betyder i sin tur att kommunerna kommer att få stå för en större del av arvoden och ersättningarna till förordnade ställföreträdare än med nuvarande regler.

Genom den reform av pensionssystemet som trädde i kraft år 2003 försköts, utan att detta var förutsett, balansen mellan kommunernas och de enskildas betalningsansvar. I samband med att det särskilda grundavdraget för pensionärer avskaffades kom många enskilda som tidigare hade inkomster som understeg två prisbasbelopp före skatt att få inkomster över den gränsen, utan att deras disponibla inkomst efter skatt förändrades. Trots att deras ekonomiska situation i stort var oförändrad blev de därmed, utan att någon ändring i den nu aktuella regleringen i föräldrabalken gjordes, skyldiga att betala ställföreträdarens arvode. Kommunerna har som en följd av detta under några år kunnat betala en mindre del av företrädarnas arvode än vad som varit avsett. En höjning av gränsvärdet till 2,65 prisbasbelopp innebär endast att balansen mellan den enskildes och kommunernas betalningsansvar återställs till samma läge som före pensionsreformen. En sådan ändring borde ha gjorts redan i samband med pensionsreformen, men denna effekt av reformen uppmärksammades inte då. För denna ändring, som alltså innebär ett åter-

ställande av en önskad konsekvens av pensionsreformen, bör kommunerna inte kompenseras.

Förslaget om att kommuner skall kunna samverka genom att tillsätta en gemensam överförmyndarnämnd ger möjlighet för kommuner att rationalisera överförmyndarverksamheten på ett sätt som kan innebära besparingar. Om flera små kommuner sluter sig samman i en gemensam nämnd, torde det kunna innebära avsevärt rationellare hantering av verksamheten och minska de samverkande kommunernas personalkostnader för överförmyndarverksamheten. Förslaget om ändrade regler för överförmyndares behörighet innebär en förenkling av hanteringen som också torde innebära en viss besparing för kommunerna i form av minskad arbetsbelastning för överförmyndarna.

Förslagen om ändringar i vägtrafiklagstiftningen kan förväntas medföra utvecklingskostnader av engångskaraktär samt visst administrativt merarbete under ett övergångsskede för Vägverket. De merkostnader som uppstår ryms inom ramen för befintliga medel.

Upphävandet av bestämmelsen i 20 kap. 9 § föräldrabalken kan förväntas leda till att cirka tio ärenden per år flyttas från regeringen till förvaltningsdomstolarna. Den merkostnad som detta innebär ryms inom ramen för befintliga medel.

Övriga författningsändringar bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

10 kap. Om förmyndare

13 § Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige är folkbokförd. Om den underårige inte är folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den underårige vistas behörig domstol.

Om det inte finns någon domstol som är behörig enligt första stycket, är Stockholms tingsrätt behörig.

I paragrafen anges vilken domstol som är behörig i frågor om förordnande och entledigande av förmyndare. Paragrafen har ändrats så att reglerna för bestämmande av behörigheten utgår från folkbokföringsorten. En grundläggande förutsättning är naturligtvis att det enligt det internationellt privaträttsliga regelverket finns svensk domsrätt. Ändringar har gjorts i första stycket och andra stycket är nytt. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Enligt *första stycket* avgörs behörigheten av den underåriges folkbokföring. En domstol blir således omedelbart behörig när den underårige folkbokförts på orten.

Vidare klargörs att, om den underårige inte är folkbokförd i Sverige men vistas här, domstolen på vistelseorten är behörig. Det får för behörighet anses tillräckligt att den enskilde uppehåller sig på orten.

Något krav på att han eller hon skall vara varaktigt bosatt där skall alltså inte ställas.

Varken föräldrabalken eller lagen (1996:242) om domstolsärenden innehåller någon bestämmelse som reglerar följden av att en omständighet som grundat en domstols behörighet ändras under ett ärendes handläggning. I ett tvistemål är ändringar i de förhållanden som grundat domstolens behörighet utan verkan sedan stämning delgivits svaranden (10 kap. 15 § rättegångsbalken). Detta får anses ge uttryck för en allmän princip som det är naturligt att tillämpa även utanför det område som bestämmelsen i rättegångsbalken direkt reglerar.

Av *andra stycket* framgår att Stockholms tingsrätt är reservforum. Om den underårige inte är folkbokförd i Sverige och inte heller vistas här, är Stockholms tingsrätt behörig domstol i de fall där det finns svensk domsrätt.

11 kap. Om god man och förvaltare

25 § Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den enskilde vistas behörig domstol.

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ eller lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn samt i frågor om förvaltarskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket eller behörig överförmyndare enligt andra stycket, är Stockholms tingsrätt och överförmyndaren för Stockholms kommun behörig domstol respektive behörig överförmyndare.

Paragrafen innehåller regler om behörig domstol respektive överförmyndare i frågor om förvaltarskap och godmanskap. Paragrafen har ändrats så att reglerna för bestämmande av behörigheten utgår från folkbokföringsorten. En grundläggande förutsättning är naturligtvis att det finns svensk internationell behörighet. Ändringar har gjorts i paragrafens tre stycken. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I *första stycket* regleras vilken domstol som är behörig att handlägga frågor om förvaltarskap och godmanskap enligt 11 kap. 4 §. Det är domstolen i den ort där den enskilde är folkbokförd som i första hand är behörig. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige men vistas här, är domstolen i den ort där han eller hon vistas behörig.

I *andra stycket* behandlas behörig överförmyndare i frågor om förvaltarskap och godmanskap enligt 11 kap. 1, 2 och 4 §§ föräldrabalken samt enligt lagen (2005: 429) om god man för ensamkommande barn. Om den enskilde är folkbokförd i Sverige, är det överförmyndaren för folkbokföringskommunen som är behörig.

Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig. Vid tillämpning av lagen om god man för ensamkommande barn torde, med hänsyn till de förutsättningar som gäller enligt den lagen, det nästan alltid bli fråga om tillämpning av denna regel.

Tredje stycket innehåller en regel om reservforum. Om den enskilde varken är folkbokförd eller vistas i Sverige är Stockholms tingsrätt behörig domstol och överförmyndaren för Stockholms kommun behörig överförmyndare.

12 kap. Allmänna bestämmelser om förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet

16 § Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande.

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter skall betalas med medel som tillhör den enskilde.

Om *det inte finns särskilda skäl för* något annat, skall arvode och ersättning för utgifter, *inklusive de avgifter och skatter som utgår på dem*, betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs överstiger 2,65 gånger *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring *eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet*.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo skall betalas med dödsboets medel, om inte särskilda skäl föranleder något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som inte skall betalas med den enskildes eller dödsboets medel skall betalas av kommunen.

I paragrafen behandlas frågor om arvode till förordnade förmyndare, gode män och förvaltare. Paragrafen har ändrats för att göra förutsättningarna för den enskildes betalningsansvar mera förmånliga. Ändringar har gjorts i tredje stycket. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt *tredje stycket* är gränsen för vid vilken inkomst den enskilde skall betala företrädarens arvode och ersättning 2,65 prisbasbelopp. Det relevanta beloppet är vad som återstår av inkomsten sedan medgivna avdrag enligt skattelagstiftningen har gjorts.

Endast den del av den enskildes inkomst och tillgångar som överstiger gränsbeloppet får tas i anspråk för betalning av de avgifter och skatter som skall betalas på företrädarens arvode och ersättning för kostnader. Sådana avgifter och skatter kan vara socialavgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller särskild löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Som exempel kan antas att den enskildes inkomster överstiger 2,65 prisbasbelopp med 5 000 kr, att företrädarens arvode uppgår till 10 000 kr och socialavgifterna till 25 procent. Summan av arvodet och avgifter och skatter utgör 12 500 kr. Den enskildes medel skall då tas i anspråk för betalning av arvodet med 4 000 kr och därpå belöpande socialavgifter med 1 000 kr. Resterande arvode och socialavgifter, 6 000 kr respektive 1 500 kr, skall betalas av kommunen. Överförmyndaren skall alltså i detta fall besluta att 4 000 kr av arvodet skall betalas med den enskildes medel.

2 § Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen är folkbokförd.

Om det inte finns någon behörig överförmyndare enligt första och andra styckena, utövas tillsynen av överförmyndaren för Stockholms kommun.

I paragrafen regleras vilken överförmyndare som skall utöva tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltare. Paragrafen har ändrats så att tillsynsansvaret utgår från folkbokföringsorten. Ändringar har gjorts i paragrafens tre stycken. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Enligt första stycket utövas tillsynen över förmyndare, förvaltare och andra gode män än sådana som förordnats enligt 11 kap. 3 § av överförmyndaren för den kommun där den enskilde är folkbokförd. Bestämelsen omfattar även gode män som förordnats för en enskild enligt annan lagstiftning än föräldrabalken, exempelvis enligt lagen om god man för ensamkommande barn. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige men vistas här, skall tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas.

I andra stycket har endast den ändringen gjorts att tillsynen över sådana gode män som förordnats enligt 11 kap. 3 § i andra fall än vid utredningen av ett dödsbo skall utövas av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen är folkbokförd. Tillsynen över en god man som förordnats vid utredningen av ett dödsbo utövas alltså alltså alltså av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist.

Av tredje stycket framgår att, när det inte finns någon annan behörig överförmyndare, tillsynen utövas av överförmyndaren för Stockholms kommun. Ett exempel är när den som har förvaltare varken är folkbokförd eller vistas i Sverige.

19 kap. Om överförmyndare

2 § En kommun kan besluta att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. Vad som någon annanstans än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall tillämpas på en sådan nämnd.

I 16 § finns bestämmelser om gemensam överförmyndarnämnd för flera kommuner.

Av paragrafen framgår att en kommun kan bestämma att det skall finnas en överförmyndarnämnd i kommunen i stället för en överförmyndare. I det nya andra stycket har införts en erinran om bestämmelserna om gemensam överförmyndarnämnd i 16 §.

16 § Vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900) gäller, med de avvikelser som följer av detta kapitel, också överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar överförmyndare.

Kommuner får besluta att de skall ha en gemensam överförmyndarnämnd. Föreskrifter om en gemensam nämnd i kommunallagen gäller också en gemensam överförmyndarnämnd.

Paragrafen handlar om förhållandet till kommunallagen. Paragrafen har ändrats för att klarlägga att det är möjligt för två eller fler kommuner att ha en gemensam överförmyndarnämnd. Ett nytt andra stycke har lagts till paragrafen. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Utgångspunkten är att en gemensam överförmyndarnämnd skall följa samma regler som en överförmyndarnämnd inom en kommun.

Vad som är föreskrivet i kommunallagen om gemensamma nämnder skall dock enligt *andra stycket andra meningen* även gälla de gemensamma överförmyndarnämnderna. Som exempel kan nämnas vad som sägs i 6 kap. 9 § tredje stycket kommunallagen. Där anges det att ledamöter och ersättare i en gemensam nämnd väljs av fullmäktige i de samverkande kommunerna och att var och en av dem skall vara representerad i den gemensamma nämnden med minst en ledamot och en ersättare.

På samma sätt som andra gemensamma nämnder är en gemensam överförmyndarnämnd en företrädare för alla de samverkande kommunerna. Detta innebär att kommunala förpliktelser enligt föräldrabalken ligger på de enskilda berörda kommunerna, fastän beslut i anslutande ärenden fattas i den gemensamma nämnden. Så är t.ex. fallet med skyldigheten enligt 12 kap. 16 § för en kommun att betala arvode och ersättning till förordnade ställföreträdare. Beslut om ersättningen fattas i den gemensamma nämnden, men skyldigheten att betala ersättningen åvilar respektive kommun.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.
2. Ärenden om förmyndarskap, godmanskap och förvaltarskap som vid ikraftträdandet är anhängiga vid en domstol eller hos en överförmyndare som var behörig enligt äldre bestämmelser skall handläggas där även efter ikraftträdandet.
3. Ärenden inom ramen för en överförmyndares tillsyn som före ikraftträdandet inletts av en överförmyndare som var behörig enligt äldre bestämmelser skall handläggas där även efter ikraftträdandet.
4. Den nya lydelsen av 12 kap. 16 § skall tillämpas vid beslut om i vad mån arvode och ersättning för utgifter som är hänförliga till år 2006 skall betalas med medel som tillhör den enskilde.

Enligt *punkten 1* träder lagen i kraft den 1 juli 2006.

Punkten 2 tar sikte på de ändringar som har gjorts beträffande domstolars och överförmyndares behörighet (10 kap. 13 § och 11 kap. 25 §). Om ett ärende om förmyndarskap, godmanskap eller förvaltarskap har inletts vid en behörig domstol eller överförmyndare före ikraftträdandet, men inte hunnit slutföras då, skall handläggningen fortsätta där.

Punkten 3 gäller de ändringar som har gjorts när det gäller vilken överförmyndare som är behörig att utöva tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltare (16 kap. 2 §). Ett tillsynsärende som har inletts före ikraftträdandet av en överförmyndare som då var behörig skall slutföras av denne.

I *punkten 4* ges en övergångsbestämmelse till ändringen om den enskildes skyldighet att betala för en förordnad ställföreträdare (12 kap.

16 §). Den nya beloppsgränsen skall tillämpas när beslut fattas om en enskilds skyldighet att betala företrädarens arvode och ersättning för utgifter som hänför sig till år 2006. Av 14 kap. 15 § följer att ställföreträdaren skall lämna sin årsräkning till överförmyndaren senast den 1 mars. Årsräkningen ligger sedan till grund för överförmyndarens beslut om arvode. Beslut om arvode som hänför sig till år 2006 kommer alltså normalt att fattas efter den 1 mars 2007.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift

7 § Överlastavgift påförs för motordrivet fordon, ägaren, och för släpvagn, ägaren av det fordon som släpvagnen dras av.

I fråga om motordrivet fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare. Innehas fordon i annat fall med nyttjanderätt, anses innehavaren som ägare, om han har befogenhet att bestämma om förare eller anlitar annan förare än ägaren har utsett.

Om ett motordrivet fordon är registrerat i vägtrafikregistret och den som äger fordonet inte har fyllt 18 år, skall den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret anses som ägare. Detsamma gäller om fordonet innehas under sådana omständigheter som anges i andra stycket av någon som inte har fyllt 18 år.

Om någon använder annans fordon utan lov, påförs användaren överlastavgiften.

Paragrafen anger vem som skall betala överlastavgift enligt lagen. Av paragrafen framgår att det i princip är ägaren som är betalningsskyldig. I ett nytt tredje stycke har införts bestämmelser som gäller när ett barn uppges vara ägaren. Övervägandena finns i avsnitt 4.

Om ett fordon som är registrerat i vägtrafikregistret uppges vara ägt av ett barn, skall enligt *tredje stycket* vad som sägs i lagen om ägare i stället tillämpas på den förmyndare för barnet som införts i registret. Överlastavgift skall alltså i de fallen inte påföras barnet utan den registrerade förmyndaren. Detsamma gäller om fordonet innehas av ett barn på grund av kreditköp med återtagandeförbehåll eller med nyttjanderätt för en bestämd tid om minst ett år.

Eftersom överlastavgift inte kan förekomma för fordon för vilka en omyndig kan ha förarbehörighet, saknas behov av undantagsbestämmelse för den situationen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.
2. Har den avgiftsgrundande färden ägt rum före ikraftträdandet, tillämpas äldre bestämmelser.

Lagen träder enligt *punkt 1* i kraft den 1 oktober 2006.

Den nya lydelsen av 7 § skall tillämpas i fråga om avgiftsgrundande färder som företas från och med lagens ikraftträdande. Detta klargörs i *punkt 2*.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

11.3 Förslaget till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410)

Prop. 2005/06:117

2 § Trafikförsäkring skall finnas för motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret och *inte* är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet.

Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Innehas fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller innehas det med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, fullgörs dock försäkringsplikten av innehavaren. Om ett fordon är registrerat i vägtrafikregistret och den som äger fordonet eller innehar det under sådana omständigheter som anges i föregående mening inte har fyllt 18 år och saknar förarbehörighet för fordonet, fullgörs försäkringsplikten av den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret.

Trafikförsäkring för ett motordrivet fordon som har registrerats i vägtrafikregistret kan genom uppsägning av försäkringstagaren upphöra att gälla endast om

1. fordonet inte längre är registrerat i vägtrafikregistret,
2. fordonet är avställt, eller
3. försäkringstagarens skyldighet att hålla fordonet försäkrat har upphört av någon annan anledning.

Tredje stycket skall inte tillämpas, om för fordonet gäller trafikförsäkring hos en annan försäkringsanstalt.

I paragrafen anges vilka fordon som är trafikförsäkringspliktiga och vem som ansvarar för att ett fordon har trafikförsäkring. Av paragrafen framgår att det i princip är ägaren som är skyldig att teckna en försäkring. Bestämmelserna om vem som är försäkringspliktig har bildat ett nytt andra stycke, där det har införts bestämmelser som gäller när ett barn uppges vara ägaren. Övervägandena finns i avsnitt 4.

Om ett barn uppges äga ett fordon som är registrerat i vägtrafikregistret, skall enligt *andra stycket* försäkringsplikten fullgöras av den förmyndare för barnet som införts i registret och alltså inte av barnet. Detsamma gäller om fordonet innehas av barnet på grund av kreditköp med återtagandeförbehåll eller med nyttjanderätt för en bestämd tid om minst ett år. Undantag från denna huvudregel gäller i fråga om fordon som barnet har förarbehörighet för. Den i registret införde förmyndaren skall, på motsvarande sätt som exempelvis en leasingtagare, teckna försäkringen i eget namn.

Som en följd av att försäkringsplikten åvilar den i vägtrafikregistret införde förmyndaren är det mot honom eller henne som sanktioner kan riktas om försäkringsplikten inte fullgörs. Det är alltså förmyndaren som skall betala trafikförsäkringsavgift enligt 34 §, och det är förmyndaren som kan föreläggas att fullgöra försäkringsplikten enligt 35 §. Det är även den i registret införde förmyndaren som kan dömas till ansvar enligt 36 § om ett avställt fordonet brukas trots att trafikförsäkring saknas.

30 § Så snart ägare, brukare eller förare av motordrivet fordon har fått kännedom om händelse som kan medföra försäkringsfall enligt denna lag, skall han underrätta den försäkringsanstalt som har meddelat trafikförsäkring för fordonet om händelsen. Han är vidare skyldig att på begäran lämna försäkringsanstalten behövliga upplysningar och handlingar.

Vad som sägs i första stycket om ägaren gäller en förmyndare som enligt 2 § skall fullgöra försäkringsplikten för ett fordon.

I paragrafen behandlas upplysningsskyldigheten för vissa personer i förhållande till det försäkringsbolag som meddelat trafikförsäkring för ett visst fordon. I det nya andra stycket likställs en förmyndaren som enligt 2 § är försäkringspliktig för ett visst fordon med fordonsägare.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.
2. Äldre bestämmelser gäller i fråga om försäkringsplikt som avser tiden före ikraftträdandet.

Enligt *punkt 1* träder lagändringen träder i kraft den 1 oktober 2006.

En förmyndare som vid lagens ikraftträdande blir skyldig att hålla ett barns fordon trafikförsäkrat ansvarar inte på grund av den nya lagen för trafikförsäkringspremier eller trafikförsäkringsavgift som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta klargörs i *punkt 2*.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

11.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall

1 § I denna lag förstås med

1. fordon: varje anordning som är eller har varit försedd med hjul, band, medar eller liknande och som inrättats huvudsakligen för färd på marken på annat sätt än på skenor,
2. registrerat fordon: fordon som är upptaget i vägtrafikregistret, det militära fordonsregistret eller motsvarande utländska register,
3. fordonsvrak: fordon som med hänsyn till sitt skick, den tid under vilken det har stått på samma plats eller andra omständigheter måste anses övergivet och som uppenbarligen har ringa eller inget värde.

Vad som sägs i lagen om ägare av fordon gäller, i fråga om fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, innehavaren och i fråga om övergivet fordon, den som senast varit ägare.

Om ägaren av ett fordon som är registrerat i vägtrafikregistret eller den som enligt andra stycket likställs med ägaren inte har fyllt 18 år, tillämpas det som sägs i lagen om ett fordons ägare i stället på den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret. Detta gäller dock inte

1. om den underårige har förarbehörighet för fordonet, eller
2. i fråga om ett släpfordon, om den underårige har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

Vad som sägs i lagen om markägare gäller också den som på grund av avtal har rätt att upplåta ett område för parkering eller att förbjuda parkering inom området.

I lagen ges regler om rätt för statliga och kommunala myndigheter att flytta fordon bl.a. om det behövs för ordningen och säkerheten i trafiken. I ett nytt tredje stycke har införts bestämmelser som gäller när ett barn uppges vara ägaren. Övervägandena finns i avsnitt 4.

Enligt 7 § är ägaren av ett fordon som flyttats med stöd av lagen skyldig att ersätta kostnaderna för flyttningen. Enligt *tredje stycket* – som gäller endast i fråga om fordon som är registrerade i vägtrafikregistret – skall, om ett barn uppges äga ett fordon, lagens bestämmelser om fordonets ägare i stället tillämpas på den förmyndare för barnet som

registrerats i vägtrafikregistret. Detsamma gäller för en sådan innehavare och tidigare ägare som enligt lagen är likställd med ägaren. Om barnet har förarbehörighet för fordonet, skall lagen dock tillämpas på barnet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.
2. Hänför sig en fråga om vem som skall anses som ägare av ett fordon till en tidpunkt före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 oktober 2006.

Lagen tillämpas endast i fråga om flyttningar av fordon som görs från och med ikraftträdandet. Detta klargörs i *punkt 2*.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

11.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:558) om vägtrafikregister

4 a § Om någon som inte har fyllt 18 år äger ett fordon eller innehar det under sådana omständigheter som anges i 4 §, tillämpas det som sägs i lagen om ägaren på en förmyndare för honom eller henne. Detta gäller dock inte

- 1. om den underårige har förarbehörighet för fordonet, eller*
- 2. i fråga om ett släpfordon, om den underårige har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.*

Paragrafen, som är ny, innehåller ett tillägg till regleringen av lagens ägarbegrepp. Genom 4 § likställs i vissa fall innehavaren av ett fordon med ägaren. I denna paragraf har införts bestämmelser som gäller när ett fordon uppges ägas eller innehas av ett barn. Övervägandena finns i avsnitt 4.

Uppges ett barn äga ett fordon, skall vad som sägs i lagen om ägaren i stället tillämpas på en förmyndare för honom eller henne. I registret skall det alltså införas en uppgift om en förmyndare (se 6 §). Motsvarande gäller om barnet uppges inneha fordonet på sätt som sägs i 4 §. Det sagda gäller dock inte om barnet har förarbehörighet för fordonet eller, i fråga om ett släpfordon, för ett fordon som kan dra släpfordonet.

Som en följd av denna reglering kommer sådant betalningsansvar och sådana andra skyldigheter som åvilar den som är registrerad som ägare till ett fordon att i de aktuella fallen läggas på den förmyndare som registreras. Detta gäller t.ex. skatter och avgifter på grund av olovlig parkering.

Att någon inte har fyllt 18 år framgår av hans eller hennes personnummer, vilket skall anges vid t.ex. en anmälan om ägarbyte. Vägverket kan lämpligen, när en sådan anmälan kommer in, först kontrollera om barnet har förarbehörighet för fordonet eller, om det är ett släpfordon, för ett fordon som kan dra släpfordonet. Har barnet förarbehörighet, skall han eller hon antecknas som ägare i registret, naturligtvis förutsatt att lagens övriga krav är uppfyllda. Saknar barnet förarbehörighet för fordonet, kan Vägverket ur folkbokföringen inhämta uppgift om vem som är barnets förmyndare. En kontroll måste därefter göras av att anmälan är undertecknad av barnets förmyndare och, om barnet har två förmyndare,

att båda har undertecknat den och att det framgår vem av dem som skall registreras. Innehåller anmälan de nödvändiga uppgifterna, skall förmyndaren registreras.

Om anmälan om registrering endast är undertecknad av en förmyndare när barnet har två förmyndare, är den att anse som ofullständig. Detsamma gäller om anmälan saknar uppgift om vilken av två förmyndare som skall registreras. Vägverket har då att förelägga förmyndarna att komplettera anmälan. Inkommer det inte någon komplettering, avvisas anmälan. På så sätt kan det undvikas att en förmyndare registreras utan sin vetskap. Bestämmelser om förfarandet vid registreringen ges i förordning.

När en underårig ägare fyller 18 år eller förvärvar förarbehörighet för ett fordon framgår det av bestämmelsens utformning att registreringen av förmyndaren inte längre skall bestå. Förutsättningarna för tillämpning av denna bestämmelse föreligger då inte längre. När detta inträffar skall Vägverket justera registreringen så att den kommer i överensstämmelse med lagen, utan att det krävs någon särskild anmälan om detta.

I 29 § i denna lag föreskrivs under vissa förutsättningar straffrättsligt ansvar för ägaren av ett oregistrerat eller avställt fordon som brukas i trafik. Om det fordon som brukas är registrerat och en förmyndare införts i registret, följer det av denna bestämmelse att det straffrättsliga ägaransvaret vilar på den registrerade förmyndaren, givetvis under förutsättning att de allmänna rekvisiten för ansvar är uppfyllda. Om fordonet inte är registrerat, ligger det i sakens natur att någon registrering av en förmyndare inte kan läggas till grund för ett avgörande av vem som skall bära det straffrättsliga ägaransvaret. I de fallen måste det göras en bedömning av vem som är fordonets civilrättslige ägare. Är den civilrättslige ägaren under 18 år tillämpas i enlighet med 4 a § bestämmelsen på hans eller hennes förmyndare.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.

2. Om någon som inte har fyllt 18 år och som har fler än en förmyndare är registrerad som ägare av ett fordon vid ikraftträdandet, skall lagens bestämmelser om ägare tillämpas på den äldste av förmyndarna, intill dess att de gemensamt anmäler på vem av dem det som sägs i lagen om ägaren skall tillämpas.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 oktober 2006.

I *punkt 2* regleras på vilken av flera förmyndare som lagens bestämmelser om ägaren skall tillämpas i fråga om ett fordon som vid ikraftträdandet har ett barn som registrerad ägare. Förmyndarna skall ges tillfälle att själva avgöra vem av dem som skall registreras. Intill dess att förmyndarna gör en anmälan måste lagen tillämpas på en av dem. Bestämmelserna skall då tillämpas på den äldste av dem.

Avgörande för betalningsansvar enligt annan lagstiftning som hänvisar till ägarbegreppet i lagen om vägtrafikregister är registreringen vid tidpunkten för betalningsskyldighetens inträde. Lagändringen påverkar alltså inte betalningsskyldighet med anledning av exempelvis händelser som inträffat eller skattskyldighet som inträtt före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Sammanfattning av betänkandet God man för ensamkommande flyktingbarn (SOU 2003:51)

Prop. 2005/06:117
Bilaga 1

God man för ensamkommande barn m.fl.

Genom en ändring av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap utökades år 1997 möjligheten att förordna god man för ensamkommande barn. Ändringen medförde att de flesta ensamkommande barn som anländer till Sverige alltsedan dess tillförsäkras en god man under vistelsen här.

Under senare tid har de ensamkommande barnens situation uppmärksamrats i olika avseenden. Det har i samband härmed framkommit att det finns behov av att ytterligare stärka skyddet av dessa barn. Det största problemet är att dagens gode män för ensamkommande barn endast kan träda i barnets förmyndares ställe, dvs. deras befogenhet rör främst barnets ekonomiska angelägenheter. Den gode mannens möjligheter att besluta i angelägenheter som rör barnets personliga förhållanden är således starkt begränsade. Detta har visat sig vara en allvarlig brist och har dessutom lett till att det i dag råder oklarhet kring omfattningen av den gode mannens uppdrag.

För att komma till rätta med problemet föreslår utredningen att det inom ramen för en särskild lagstiftning som tar sikte på ensamkommande barn skapas en möjlighet för överförmyndaren att förordna en god man som kan träda i såväl förmyndarens som vårdnadshavarens ställe. Härigenom säkerställs att den gode mannen kan agera och fatta beslut i samtliga frågor som rör det ensamkommande barnet. Detta får särskild betydelse i frågor som rör barnets boende, eftersom den gode mannen ges större möjlighet att hindra barnet från att avvika från en anvisad boendeform.

Under utredningens arbete har det framkommit att det finns en grupp utomnordiska barn som många gånger är lika utsatta som de ensamkommande barnen. Det rör sig om barn som vid inresan i Sverige åtföljs av en vuxen företrädare men som under vistelsen här på ett eller annat sätt lämnas ensamma. Denna grupp barn omfattas också av den föreslagna lagstiftningen.

De gode män som skall ha hand om ensamkommande barn skall vara särskilt lämpade för denna uppgift. För att överförmyndaren skall kunna försäkra sig om att det ensamkommande barnet inte anförtros åt någon olämplig person föreslår utredningen att det skall vara möjligt för överförmyndaren att begära ett utdrag ur belastningsregistret beträffande den tilltänkte gode mannen.

Barns rätt att ansöka om uppehållstillstånd

Av FN:s Barnkonvention följer att konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn som söker flyktingstatus eller som anses som flykting i enlighet med internationell eller nationell rätt erhåller lämpligt skydd och humanitärt bistånd. En grundläggande förutsättning är härvid att barnet kan få en ansökan om uppehållstillstånd prövad. I dag saknas klara regler

om när ett barn på egen hand kan ansöka om uppehållstillstånd. Utredningen föreslår därför att ett barn som har fyllt 15 år självt bör få göra en sådan ansökan. För att säkerställa att även ett barn under 15 år tillförsäkras rätten att få en ansökan om uppehållstillstånd prövad föreslår utredningen att det införs en ny paragraf i 11 kap. utlänningslagen, 1 c §, som föreskriver att en god man, alternativt ett offentligt biträde, har en skyldighet att ansöka om uppehållstillstånd för det ensamkommande barnets räkning om barnet har behov av ett sådant tillstånd.

Särskilt förordnad vårdnadshavare för ensamkommande barn

Den gode mannens uppgift bör enligt utredningens mening vara att bevaka det ensamkommande barnets intressen under den första, och ofta svåraste, tiden i Sverige. Under denna tid skall barnets ansökan om uppehållstillstånd behandlas och barnet placeras i någon form av boende samt ges undervisning. Den gode mannen har en samordnande funktion och skall se till att barnets rätt tas tillvara i dessa olika sammanhang.

Om barnet beviljas uppehållstillstånd i Sverige och därefter får internationellt privaträttsligt hemvist här bör den gode mannen ersättas av en mer permanent företrädare. Utredningen föreslår därför att när ett ensamkommande barn får hemvist i Sverige skall som regel en särskilt förordnad vårdnadshavare utses för barnet. Om det ensamkommande barnets föräldrar är döda kan en särskilt förordnad vårdnadshavare utses enligt 6 kap. 9 § föräldrabalken. För det fall barnets föräldrar lever, eller det är oklart om så är fallet, saknas det emellertid i dag möjlighet att utse en särskilt förordnad vårdnadshavare för den underårige. Med hänsyn till detta föreslår utredningen att det införs en ny paragraf i 6 kap. föräldrabalken, 8 a §, som föreskriver att en särskilt förordnad vårdnadshavare kan utses för ett barn vars föräldrar är varaktigt förhindrade att utöva vårdnaden. En förälder som under överskådlig tid på grund av t.ex. stort geografiskt avstånd eller bristande kommunikationer inte kan sörja för att barnets behov i olika avseenden tillgodoses får normalt anses vara varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden.

Den föreslagna paragrafen är inte begränsad till situationer som rör ensamkommande barn. En särskilt förordnad vårdnadshavare kan t.ex. utses även för ett barn vars förälder till följd av långvarig och allvarlig sjukdom inte kan ta hand om sitt barn eller försvinner under en utrikes resa.

Behörig domstol och överförmyndare i frågor om förmynderskap, godmanskap enligt 11 kap. 1, 2 och 4 §§ föräldrabalken samt förvaltarskap

Nuvarande ordning innebär att den enskildes hemvist den 1 november föregående år avgör vilken domstol respektive överförmyndare som är behörig i mål och ärenden om förmynderskap, godmanskap enligt 11 kap. 1, 2 och 4 §§ föräldrabalken samt förvaltarskap. Denna ordning har visat sig ge upphov till praktiska problem. Det förekommer nämligen ofta att den ort som anses vara den enskildes hemvist inte sammanfaller med den plats på vilken han verkligen är bosatt eller uppehåller sig mera

varaktigt. Detta innebär att handläggningen blir onödigt omständlig och medför i en del fall långa resor för de inblandade.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 1

För att undvika nyss anförda problem bör behörighetsreglerna bättre spegla de verkliga förhållandena. Utredningen föreslår därför att behörigheten enligt 10 kap. 13 § och 11 kap. 25 § föräldrabalken för domstol och överförmyndare i de fall som nämnts ovan knyts till den enskildes folkbokföringsort i stället för till hans hemvist. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige skall behörigheten för domstol och överförmyndare i nu aktuella hänseenden knytas till dennes vistelseort. På samma sätt föreslås tillsynen enligt 16 kap. 2 § föräldrabalken över förmyndare, gode män och förvaltare knytas till den enskildes folkbokföringsort respektive vistelseort. Vad gäller gode män som har förordnats enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken i andra fall än vid utredning av ett dödsbo, skall tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen är folkbokförd.

Föräldrars förmyndarförvaltning och anknytande frågor om förvaltning och tillsyn

Utfallet i stort av reformen av förmyndarförvaltningen

Genom 1995 års reform utsträcktes det område inom vilket föräldrar fritt får förvalta sina barns egendom. Genom denna avreglering minskade således överförmyndarnas kontroll av hur barns tillgångar används. En viktig uppgift för utredningen har varit att följa upp verkningarna av denna avreglering.

Utredningens underlag innefattar enkätundersökningar bland överförmyndarna och länsstyrelserna, rundfrågningar till landets åklagarmyndigheter och erfarenheter hos utredningens experter. Av detta framgår att risken har ökat för att underårigas berättigade intressen kommer i kläm till följd av att föräldrarna i sin förvaltning numera har en större frihet att agera och dessutom står under mindre kontroll. Vad som kan hända är bl.a. att föräldrar förbrukar barnets tillgångar för egen räkning, företar äventyrliga spekulationer med barnets medel eller på ett eller annat sätt sätter barnet i skuld.

Även om det är svårt att precisera missbruket i siffror finns det inte skäl att tro att det har någon alarmerande omfattning. Utredningen anser att en återgång till den tidigare ordningen med komplicerade redovisnings- och kontrollregler är utesluten. Vissa begränsande åtgärder bör dock vidtas för att skärpa kontrollen över föräldraförvaltningarna.

Enligt utredningens mening bör det i större utsträckning än i dag göras bedömningar av föräldrars förvaltning vid tillfällen då utbetalningar av vissa slag kommer barnen till del. Vidare bör överförmyndarnas möjligheter att få information om misstänkta brister i föräldrarnas förvaltning förbättras, särskilt i fall då barnen har satts i skuld. Barnens skydd mot skuldsättning bör stärkas, likaså deras skydd för erhållna gåvor. Information till föräldrarna om reglerna för förvaltning av underårigas medel bör bli bättre

Förbättringar i överförmyndarnas organisation bör kunna ha positiva verkningar för tillsynen över förmyndarna.

Föräldrars och förordnade ställföreträdarens förvaltning av den enskildes egendom samt vissa andra frågor rörande den enskildes ekonomiska angelägenheter, m.m.

Insättning av utbetalda medel på spärrat konto hos bank eller kreditmarknadsföretag

I dag finns i 16 kap. 11 § föräldrabalken bestämmelser som ålägger dödsbon, försäkringsgivare och pensionssparinstitut att, om det utbetalda beloppet överstiger två gånger prisbasbeloppet, göra utbetalningar till ett spärrat konto när mottagaren är underårig eller har god man med uppgift att förvalta egendom eller har förvaltare. Den som ombesörjer utbetalningen skall i samband härmed göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. I syfte att ytterligare förbättra skyddet av ekonomiska till-

skott som tillkommer dessa personer föreslår utredningen att också arvs- och testamentsavståenden, utbetalningar från Brottsoffermyndigheten och skadestånd från staten skall omfattas av regleringen i 16 kap. 11 § föräldrabalken. Utredningen föreslår dessutom att beloppsgränsen sänks från två till ett prisbasbelopp. Härigenom skapas förutsättningar för överförmyndaren att i större utsträckning än i dag säkerställa att förvaltningen är tillfredsställande när barn och hjälpbehövande personer får större ekonomiska tillskott.

Möjlighet för överförmyndaren att spärra VP-konton, fondkonton och depåer

Överförmyndaren kan i dag inte själv ta kontakt med ett finansiellt institut och spärra VP-konton, fondkonton och depåer som tillhör barn eller personer som har god man eller förvaltare. I stället är han hänvisad att anmoda föräldern eller den förordnade ställföreträdaren att ombesörja att en sådan spärr kommer till stånd.

Utredningen föreslår att överförmyndaren ges möjlighet att själv spärra VP-konton, fondkonton och depåer om det av någon särskild anledning behövs för att trygga förvaltningen av den enskildes egendom.

Uppgiftsskyldighet för myndigheter och banker m.fl.

Överförmyndaren är för sin verksamhet beroende av information för att kunna upptäcka personer som har behov av en ställföreträdare och för att kunna utöva tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltare.

I syfte att förbättra informationsflödet till överförmyndaren föreslår utredningen att skyldigheten för socialnämnden att anmäla behov av god man eller förvaltare omarbetas och flyttas från socialtjänstförordningen till socialtjänstlagen. Vidare föreslår utredningen att det i 16 kap. föräldrabalken införs en ny paragraf, 10 a §, enligt vilken överförmyndaren ges större möjligheter att för tillsynsändamål begära information från banker och andra finansiella institut. Utredningen föreslår också att verksamhetschefer inom hälso- och sjukvården skall vara skyldiga att i större utsträckning än i dag anmäla behov av god man eller förvaltare till överförmyndaren. En utökad anmälningsplikt föreslås gälla också för Skatteverket.

Åtgärder för att hindra att barn blir skuldsatta

År 2003 fanns det nästan 5 700 underåriga registrerade hos kronofogdemyndigheten med en total skuld om ca 38 500 000 kr.

En stor andel av skulderna hänför sig till skadestånd på grund av brott som den underårige gjort sig skyldig till. En betydande del av skulderna beror emellertid på att den underåriges föräldrar har låtit registrera ett fordon i barnets namn. Detta får till följd att barnet riskerar att sättas i skuld på grund av fordonsskatt, avgift för trafikförsäkring och avgifter för oriktig parkering m.m. som inte betalas i rätt tid. För att förhindra att barn sätts i skuld på grund av deras föräldrars fordonsinnehav föreslår utredningen att det införs bestämmelser som innebär att den underåriges

förmyndare görs betalningsskyldig för dessa kostnader trots att fordonet i fråga är registrerat på barnet.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 2

Utredningen föreslår vidare att en förälder som vill ingå ett avtal om kredit i sitt barns namn måste begära överförmyndarens samtycke, om det inte rör sig om en kortvarig kredit till ett ringa belopp.

Föräldrars gåvor till sina barn

Genom ett tillägg i 4 § lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva vill utredningen klarlägga när en penninggåva från föräldrar till barn blir fullbordad och alltså får skydd mot anspråk från givarens borgenärer. Detta sker först när föräldern har överlämnat pengarna till t.ex. en bank utan att förbehålla sig rätt att förfoga över sitt barns pengar och utan att föräldern, ensam eller i förening med annan, likväl har en sådan fri rätt.

I praktiken innebär detta att föräldern måste sätta in pengarna med villkor om särskild överförmyndarkontroll hos bank, kreditmarknadsföretag eller företag som driver verksamhet enligt lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet. Det föreslås härvid att en förälder inte skall kunna återkalla ett sådant villkor.

Skydd för den enskilde mot ställföreträdarens obehöriga dispositioner med huvudmannens medel

Preskription av fordran på skadestånd riktad mot en förordnad ställföreträdare

I dag gäller att en huvudman som vill väcka talan mot sin ställföreträdare om ersättning för försumlig förvaltning måste göra det inom ett år från det att han tog emot redovisning för förvaltningen. Enligt utredningens mening är ett år en i sammanhanget kort tid och preskriptionstiden bör därför utsträckas till tre år. Vidare föreslår utredningen att preskriptionen skall omfatta endast sådana omständigheter som framgår av redovisningen.

Preskription av fordran på skadestånd vid föräldrars fria förvaltning av sina barns tillgångar

Det finns i dag inte några särskilda preskriptionsregler som tar sikte på föräldrars fria förvaltning av sina barns tillgångar. I stället gäller den allmänna tioårspreskriptionen. Utredningen föreslår att också föräldrar som har fullgjort sådan förvaltning skall kunna komma i åtnjutande av den kortare preskriptionstiden under förutsättning att de kan prestera en redogörelse för sin förvaltning.

Möjlighet för överförmyndaren att kontrollera belastningsregistret i samband med förordnande av ställföreträdare

När någon skall få en god man eller förvaltare är det viktigt att överförmyndaren kan konstatera att den föreslagne ställföreträdaren inte före-

kommer i kronofogdemyndighetens register och inte har gjort sig skyldig till allvarigare brottslighet. Överförmyndaren kan redan i dag genom t.ex. en kreditupplysning få reda på om den tilltänkte ställföreträdaren har en oroväckande svag ekonomi. Det är vidare av stor vikt att överförmyndaren kan konstatera att en presumtiv ställföreträdare inte är kriminellt belastad. Uppgifter om begångna brott finns i Rikspolisstyrelsens belastningsregister. När det gäller belastningsregistret kan överförmyndaren inte själv begära att få ett utdrag. Utredningen föreslår nu att överförmyndaren skall erhålla en sådan befogenhet.

Kommunerna skall vara skyldiga att solidariskt med den förordnade ställföreträdaren svara för ren förmögenhetsskada som den enskilde har drabbats av till följd av ställföreträdarens förmögenhetsbrott

En hjälpbehövande person vars egendom t.ex. förskingras av en förordnad ställföreträdare (god man, förvaltare, vissa förmyndare) får en fordran på skadestånd på ställföreträdaren i fråga. Vanligtvis finns emellertid den förskingrade egendomen inte i behåll och möjligheterna för den enskilde att erhålla brottskadeersättning för denna typ av skador är mycket begränsade.

För att den enskilde inte skall bli ställd helt utan möjlighet till gottgörelse för den förlust han har lidit föreslår utredningen att kommunen skall ansvara solidariskt med den förordnade ställföreträdaren för ren förmögenhetsskada som ställföreträdaren vållar genom ett förmögenhetsbrott. Anledningen till att ansvaret läggs på kommunen är att den har ålagts att, ibland mot den enskildes vilja eller utan hans samtycke, rekrytera en ställföreträdare, låt vara att själva beslutet om förordnande ofta tas av rätten i samband med att den anordnar ett ställföreträdarskap. Vidare har kommunerna möjlighet att genom försäkringar sprida risken för att behöva ge ut skadestånd i nu aktuellt hänseende.

Det solidariska skadeståndsansvaret bör begränsas till ett belopp motsvarande fem prisbasbelopp.

Kontokort och internet

Utredningen har gjort en analys av i vilken utsträckning en ställföreträdare kan binda sin huvudman vid en rättshandling som har företagits med hjälp av den hjälpbehövandes kontokort eller internetbank. Av hänsyn till skyddet för den enskildes tillgångar föreslår utredningen inte några bestämmelser som utgör undantag från bl.a. nuvarande 11 kap. 5 § föräldrabalken för det fall rättshandlingen har företagits med kontokort eller internetbank.

Överförmyndarverksamheten

Resultaten av 1995 års reform

En av utredningens uppgifter har varit att kartlägga konsekvenserna av att vissa förmyndarskapsärenden flyttades från tingsrätterna till överförmyndarna. Slutsatsen som dras är att överflyttningen i allt väsentligt har lett till ett positivt resultat, att det saknas anledning att återgå till den

tidigare ordningen och att det inte heller finns skäl att flytta hanteringen av ärendena till någon annan myndighet. Däremot konstateras att åtgärder behövs för att förbättra vissa allmänna svagheter i överförmyndarorganisationen och ärendehantering.

Utgångspunkten är att överförmyndarverksamheten även i fortsättningen skall vara en kommunal angelägenhet; det har legat utanför uppdraget att överväga ett förstatligande av verksamheten. Vissa begränsade åtgärder för att åstadkomma förbättringar i organisationen och för att säkerställa kompetensen hos överförmyndarna är nödvändiga, delvis som en följd av utredningens förslag i övrigt.

Åtgärder inom kommunerna m.m.

Utredningens undersökningar visar att åtskilliga överförmyndare anser sig ha för små resurser för att klara verksamheten tillfredsställande. Det finns fog för att inom kommunerna överväga en prioritering av överförmyndarsysslorna, bl.a. till undvikande av utgiftsökningar inom den sociala sektorn. De förslag som lämnas innebär att fördelarna med överförmyndarnämnd som organisationsform blir mer framträdande, eftersom verksamheten tillförs fler uppgifter. Kommunerna bör emellertid alltså ha frihet att välja form för hur verksamheten skall organiseras. Länsstyrelserna föreslås få i uppgift att i sin tillsynsverksamhet verka för att kommunerna anordnar överförmyndarverksamheten på ett ändamålsenligt sätt.

Kommunernas frihet vid val av överförmyndare och nämndledamöter lämnas orörd. Samtidigt erinras om att kravet på överförmyndarnas och tjänstemännens utbildningsnivå kommer att öka. Länsstyrelserna skall enligt förslaget se till att utbildningen av överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnd och ersättare är tillfredsställande.

Möjligheterna att delegera överförmyndaruppgifter bör finnas kvar och i viss utsträckning vidgas.

Av föräldrabalken skall klart framgå att kommunerna kan tillsätta gemensam överförmyndarnämnd och bilda kommunalförbund för att fullgöra överförmyndaruppgifter.

Nya uppgifter för överförmyndarna

Överförmyndarna ges befogenhet att interimistiskt anordna godmanskap för hjälpbehövande vuxna resp. utvidga omfattningen av ett redan beslutat godmanskap. Ett sådant beslut skall omedelbart anmälas till rätten, som ex officio kan häva det, om det anses obefogat. Främst lär denna nya befogenhet komma att bli tillämplig i hälso- och sjukvårdsangelägenheter av brådskande natur. Detta ställer i sin tur vissa krav på jourhållning hos överförmyndarna.

Förstärkning av länsstyrelsernas roll

Ett centralt inslag i länsstyrelsernas tillsynsverksamhet är de inspektionsbesök som görs hos överförmyndarna. Målsättningen att varje myndighet får inspektionsbesök en gång årligen bör ligga kvar, men också omsättas i praktiken. Vidare bör länsstyrelserna uppmärksamma behovet av att göra inspektioner ”på förekommen anledning”, främst med anledning av klagomål.

Länsstyrelserna lämnar redan i dag på begäran råd till landets överförmyndare. Rådgivningsverksamheten bör emellertid också ha en aktiv sida, vilket innebär att länsstyrelserna på eget initiativ bör sprida information till överförmyndarna om t.ex. ny lagstiftning, rättsfall, JO-uttalanden m.m. Det kan också röra sig om generella råd om tillämpningen av mera allmänt hållna bestämmelser, till främjande av en enhetlig rättstillämpning. Råden kan dessutom gälla administrativa rutiner samt den utbildning av förmyndare, gode män och förvaltare för vilken överförmyndaren svarar. För att effektivisera särskilt den riktgivande, generella rådgivningen bör länsstyrelserna inleda ett samarbete på riksnivå, gärna tillsammans med Svenska Kommunförbundet och Föreningen Sveriges Överförmyndare.

Det är utredningens bedömning att en länsstyrelses verksamhet skulle kunna främjas ytterligare genom ett samarbete mellan länsstyrelser i angränsande län. Särskilt i de mindre länen är arbetsvolymen så liten att det kan visa sig svårt att upprätthålla kompetensen. Kostnaden per ärende tenderar också att öka när personalen inte kan arbeta upp rutiner på olika områden. För att ett långtgående samarbete över länsgränserna skall vara möjligt föreslår utredningen att 19 kap. 18 § föräldrabalken utformas så att en länsstyrelse kan utöva tillsyn över en överförmyndare i ett annat län.

Företrädare för vuxna hjälpbehövande

Utgångspunkter för en reglering

Med dagens regler kan en vuxen hjälpbehövande förses med en ställföreträdare enligt föräldrabalken. De två institut som det är fråga om är godmanskap och förvaltarskap. Föräldrabalkens regler om ställföreträdarskap för vuxna har emellertid vissa brister. Bl.a. är det i dag oklart hur långt en förordnad ställföreträdarens behörighet sträcker sig. Många personer är i behov av ett bättre skydd än det som dagens regelverk ger. Samtidigt finns i dagsläget svårigheter att rekrytera tillräckligt många ställföreträdare, vilket är ett problem som av allt att döma lär bli större med tiden.

Samhället har ett ansvar för att personer som har otillräcklig beslutsförmåga ges möjlighet att få en företrädare som kan åberopa sig på rättsligt stöd, eventuellt kopplat till ett domstols- eller myndighetsbeslut, när han eller hon företräder en sådan utsatt person. Lösningen föreslås bli att instituten godmanskap och förvaltarskap kompletteras med nya, mindre formella stödformer i särskild lagstiftning. Målgruppen för de nya stödformerna skall vara vuxna personer som saknar mental förmåga

att ta ställning i en viss rättslig angelägenhet (bristande beslutskompetens). Reglerna om gode män och förvaltare i föräldrabalken föreslås bilda basen i ett samordnat system om regler för ställföreträdarskap.

Det finns skäl för att låta människor själva föranstalta om ställföreträdarskapet inför tider då de kan tänkas vara i behov av hjälp. Ökade möjligheter skall därför finnas för den enskilde att för framtida sjukdomstillstånd och liknande utse ställföreträdare i t.ex. fullmakter som tar sikte just på sådana situationer.

Om en bedömning i det enskilda fallet leder till att en viss person skall anses sakna beslutskompetens och om han eller hon inte heller har fått eller själv utsett en behörig företrädare, skall personen på vissa kärnområden kunna förses med en ställföreträdare utan särskilda domstols- eller myndighetsbeslut. Den kategori av ställföreträdare som på detta sätt skall kunna ges en roll är anhöriga till den enskilde, under förutsättning att de accepterar uppgiften.

För personer som visserligen har ett hjälpbehov men som klarar av att fatta egna beslut skall en ställföreträdare utses endast i den mån den enskilde inte själv kan eller vill bli företrädd på annat sätt, t.ex. med stöd av fullmakter.

Utredningen framhåller som viktiga principer för en reform de hjälpbehövandes autonomi och frivilliga medverkan. Av särskild vikt är respekten för de hjälpbehövandes värdighet. De hjälpbehövandes egen inställning till olika åtgärder bör beaktas, trots att de vid tillfället för åtgärden kanske inte har tillräcklig kapacitet för att själva fatta beslut.

Gode män och förvaltare enligt föräldrabalken

Om uppdragets avgränsning, regelstrukturen m.m.

Anordnande av godmanskap enligt nuvarande 11 kap. 4 § föräldrabalken innebär inte att den enskildes självbestämmanderätt inskränks inom ramen för godmanskapet. Någon ändring härvidlag föreslås inte. Däremot skall en rättshandling som en god man företar inom ramen för förordnandet – men utan den enskildes samtycke – anses bindande för den enskilde, om denne uppenbart har saknat förmåga att själv ta ställning eller att meddela sin mening. För att ge underlag för en bedömning av om den enskilde befinner sig i ett sådant tillstånd som ger den gode mannen friare svängrum att agera föreslås att rätten skall kunna besluta att inhämta läkarintyg som utvisar om och i vilken utsträckning den enskilde har egen beslutsförmåga. I fler fall än för närvarande skall den enskildes eget samtycke också kunna presumeras (se nuvarande 11 kap. 5 § andra stycket föräldrabalken).

Uppdragen för ställföreträdarna enligt 11 kap. föräldrabalken bör, till skillnad mot vad som gäller för närvarande, avgränsas med hjälp av begreppen *ekonomiska* och *personliga* angelägenheter. Uppgifterna att bevaka den enskildes rätt och företräda denne i de angelägenheter som omfattas av uppdraget är att se som självklara inslag i respektive uppdrag (jfr nuvarande 11 kap. 4 § föräldrabalken).

Med dagens regler kan en person fråntas sin rättsliga handlingsförmåga i både ekonomiska och personliga hänseenden i samband med att förvaltarskap anordnas för honom eller henne. Möjligheterna att anordna

förvaltare i ekonomiska angelägenheter skall finnas kvar på väsentligen oförändrade premisser. Ett tillkommande uttryckligt villkor för anordnande av förvaltare skall vara att ett sådant ställföreträdarskap är nödvändigt för att hindra att den enskildes ekonomi utsätts för väsentliga risker eller att han eller hon utnyttjas ekonomiskt på ett otillbörligt sätt. Däremot skall förvaltare inte kunna avse personliga angelägenheter. Detta leder till att det i vissa fall blir aktuellt att anordna både godmanskap och förvaltare för en och samma hjälpbehövande.

Som nämndes ovan finns det i dag vissa luckor i behörigheten när det gäller ställföreträdarskap enligt föräldrabalken. Framst är det i hälso- och sjukvårds- samt i forskningsrelaterade angelägenheter som bristerna är märkbara. Regleringen av ställföreträdande beslutsfattande för vuxna i personliga angelägenheter föreslås bli i princip heltäckande. En gräns sätts dock vid vissa frågor av utpräglat personlig karaktär. Inte heller skall en ställföreträdare kunna medge åtgärder som innebär tvång eller frihetsberövande av huvudmannen.

Detta kräver anpassningar av reglerna i föräldrabalken. En god man med behörighet i personliga angelägenheter skall i fortsättningen kunna representera en hjälpbehövande inom hälso- och sjukvård och andra närbesläktade områden. För att representantskap i vårdangelägenheter skall bli aktuellt måste detta anges särskilt i förordnandet.

Ställföreträdarnas personliga engagemang och relation till andra stödpersoner

Europarådets rekommendation om det rättsliga skyddet för hjälpbehövande vuxna betonar vikten av att den hjälpbehövande görs delaktig i beslut som rör honom eller henne. Uttryckliga regler med denna innebörd föreslås bli införda i föräldrabalken. En god man – även när han beslutar utan krav på den enskildes samtycke – och en förvaltare skall enligt utredningsförslaget ha en skyldighet att beakta den enskildes uttryckta eller förmodade inställning när uppdraget utförs. Dessutom framhålls att den enskildes medel skall kunna användas till den enskildes välbefinnande, inte bara till hans nytta.

I det praktiska samspelet mellan god man/förvaltare och den hjälpbehövande utför ställföreträdaren många sysslor som inte har så starkt samband med ställföreträdarens roll som juridisk representant för den enskilde. Detta är naturligtvis av godo. Samtidigt finns anledning att lyfta fram ställföreträdarens roll som juridisk representant och samordnare av hjälpinsatser. Det sagda skall emellertid inte innebära att ställföreträdaren kan låta bli att informera sig om den enskildes personliga förhållanden, även om uppdraget begränsar sig till ekonomiska angelägenheter.

Ibland har en hjälpbehövande andra former av stödpersoner tilldelade för sig samtidigt som en god man eller förvaltare är förordnad för honom eller henne. En ställföreträdare enligt föräldrabalken bör samråda med sådana stödpersoner. Det bör inte finnas något formellt hinder mot att en person både är god man och fungerar som stödperson för den enskilde enligt annan lagstiftning. En viss restriktivitet är dock påbjuden i detta hänseende.

Framtidsfullmakter

Många människor utfärdar fullmakter för att få hjälp med åtgärder av olika slag, kanske främst i ekonomiska angelägenheter. En fungerande fullmakt kan vara ett alternativ till representantskap i form av god man och, i vissa fall, förvaltare. Mycket talar dock för att en fullmakt enligt svensk rätt förlorar sin verkan sedan fullmaktsgivaren mist sin beslutsförmåga.

Utredningen föreslår att ett nytt fullmaktsinstitut med framtidsfullmakter införs för situationer i vilka en fullmaktsgivare inte längre själv kan råda över det som fullmakten är avsedd att omfatta. En framtidsfullmäktig – av naturliga skäl en person som fullmaktsgivaren har stort förtroende för – skall anses vara fullmaktsgivarens ställföreträdare.

Reglerna, som tills vidare föreslås ingå i en ny lag (se nedan), skall ses som ett komplement till föräldrabalkens representationsregler. Fullmakterna skall kunna avse både ekonomiska och personliga angelägenheter, till skillnad från vad som är fallet med fullmakter enligt avtalslagens bestämmelser. För att fullmäktigen skall kunna företräda fullmaktsgivaren i hälso- och sjukvårdsfrågor måste detta uttryckas särskilt i fullmakten.

Den nya lagstiftningen bör anknyta till befintliga regelsystem, företrädesvis avtalslagen, ärvdabalkens bestämmelser om upprättande av testamente, föräldrabalken och sysslomannareglerna i handelsbalken. En fullmaktsgivare skall ges stort utrymme för individuella lösningar. Av rättssäkerhetsskäl bör vissa möjligheter finnas till insyn och kontroll från överförmyndarnas sida.

En framtidsfullmakt skall träda i kraft när fullmaktsgivaren varaktigt och i huvudsak är ur stånd att ha hand om de angelägenheter som framtidsfullmakten avser. Den skall vara skriftlig och i övrigt i princip underkastas samma formkrav som testamenten. Formkraven bör vara sådana att fullmaktsgivaren förmås att begrunda att fullmakten skall träda i funktion vid en tidpunkt då han eller hon har stora svårigheter att själv råda över dess existens.

Fullmaktsgivaren bör informera sin omgivning om att en framtidsfullmakt har upprättats. Ingen registrering av fullmakter föreslås. Det skall vara fullmäktigen som tar ställning till om fullmakten har trätt i kraft, varför han eller hon måste ha rätt att ta del av annars sekretessbelagda uppgifter om den enskildes hälsotillstånd.

Av naturliga skäl kan det visa sig svårt att återkalla en fullmakt av nu nämnt slag. Om det visar sig att en framtidsfullmakt används på ett sätt som inte varit förutsatt, skall fullmäktigen efter domstolsprövning kunna ersättas med god man eller förvaltare. Detta kan också bli nödvändigt, om fullmäktigen av olika skäl inte kan ta sig an uppdraget. Vidare skall en ställföreträdare kunna utses i sådana angelägenheter som inte täcks av förordnandena i framtidsfullmakten. Kopplingen till föräldrabalkens regler medför att en fullmäktig inte bör kunna ges större behörighet än vad en god man skulle ha kunnat erhålla.

Som konstaterats ovan är det med gällande regler osäkert vilken verkan en ”vanlig” fullmakt enligt avtalslagen har sedan fullmaktsgivaren har blivit varaktigt och i huvudsak beslutsförmögen. En rimlig konsekvens av att nya regler om framtidsfullmakter införs är att det i lag slås fast att en rättshandling som en fullmäktig företagit med stöd av en sådan fullmakt inte har större verkan än den skulle ha haft, om fullmaktsgivaren själv hade företagit rättshandlingen. En ny bestämmelse med denna innebörd föreslås bli införd i avtalslagen.

Ett viktigt undantag från denna princip föreslås. Det gäller skriftliga fullmakter som avser uppbärande av medel för periodiskt återkommande, sedvanliga betalningar eller andra penningöverföringar med anknytning till den enskildes dagliga livsföring. I praktiken rör det sig om autogiro-medgivanden av tämligen rutinbetonat slag. Sådana fullmakter skall i princip få behålla sin giltighet även sedan fullmaktsgivaren har mist sin beslutskompetens, utan förbehåll eller formaliakrav. Detsamma skall gälla andra medgivanden om periodiska överföringar från den enskilde för sådana ändamål.

Anhöriga ställföreträdare i vissa ekonomiska angelägenheter

Mot bakgrund av att det visat sig svårt att rekrytera tillräckligt många gode män och förvaltare finns det skäl att föreslå även andra ställföreträdarkategorier än framtidsfullmäktige för vuxna personer. Det ligger nära till hands att då söka bland anhöriga till de hjälpbehövande.

Anhöriga till vuxna hjälpbehövande fyller av allt att döma en viktig funktion redan i dag på flera områden. Ett av dessa är den ekonomiska förvaltningen av medel som tillhör vuxna hjälpbehövande. Lagstödet för de åtgärder som vidtas, oftast med den enskildes bästa för ögonen, är emellertid bräckligt.

Utredningen föreslår därför att anhöriga skall ges legal behörighet i vissa ekonomiska angelägenheter för personer som har fyllt 18 år men som på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande uppenbarligen varaktigt saknar förmåga att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter. Lagen skall inte omfatta personer som lider av en bestående funktionsnedsättning när de fyller 18 år.

Bestämmelserna bör tas in som ett andra kapitel i den ovan nämnda lagen om framtidsfullmakter, som föreslås få namnet lag om framtidsfullmakter m.m. och om behörighet i vissa fall för anhöriga (LFA).

I praktiken rör det sig om ställföreträdarskap för personer som har svårigheter att klara t.o.m. de mest elementära ekonomiska angelägenheter. Behörigheten bör inskränka sig till sedvanliga rättshandlingar med anknytning till den enskildes dagliga livsföring. De anhöriga skall bl.a. kunna sköta betalningar och träffa vissa avtal för den enskildes räkning samt upprätta eller återkalla autogirofullmakter.

Företrädarskap genom anhöriga i ekonomiska angelägenheter skall enligt förslaget ses som en subsidiär lösning; behörigheten skall inträda först om det kan konstateras att den enskilde varken har utsett framtidsfullmäktig eller har god man eller förvaltare på området. Uppgiften skall vara frivillig. I första hand är det den enskildes make eller sambo som

kommer i fråga, därefter barn, barnbarn, föräldrar och syskon i fallande ordning. Endast en kategori av släktingar – i förekommande fall flera personer med identiska släktband till den hjälpbehövande – bör kunna företräda den anhörige i de angelägenheter som blir aktuella.

Kräver den enskildes förhållanden mer vidsträckt hjälp, återstår ingen annan utväg än att komplettera ställföreträdarskaran med en föräldrabalksrepresentant, alternativt att helt ersätta de anhöriga på denna väg. Det senare alternativet kan också bli aktuellt, om det visar sig t.ex. att de anhöriga missköter uppgiften. Viss tillsyn kan utövas av överförmyndaren.

Naturligtvis bör en anhörig ställföreträdare inte kunna företräda den enskilde i situationer där det finns motstående intressen. En annan begränsning som följer av förslaget är att den anhörige inte skall ha behörighet att företräda den enskilde i mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet. Anhöriga ställföreträdare skall under skadeståndsansvar handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde och ta hänsyn till hans eller hennes inställning, trots att den enskilde är beslutsoförmögen när behörigheten aktualiseras.

Ställföreträdarskap inom hälso- och sjukvård m.m.

Vuxna personer som av olika anledningar saknar förmåga att själva ta ställning till vård eller behandling kan med gällande regler mera sällan få hjälp av en ställföreträdare (god man eller förvaltare) i beslutsfattandet. Vanligen vidtas åtgärder för sådana patienter med stöd av s.k. hypotetiska samtycken, dvs. samtycken som grundar sig på en bedömning av hur den enskilde skulle ha ställt sig till den angelägenhet som är i fråga, om han hade kunnat ta ställning.

Ställföreträdande beslutsfattande inom hälso- och sjukvården är en vedertagen konstruktion i bl.a. de övriga nordiska länderna. Vidare förutsätter internationella dokument på området att en ställföreträdare finns att tillgå för beslutsinkompetenta patienter. Det rådande rättsläget är således inte tillfredsställande. Bristen på möjligheter att arrangera ställföreträdarskap har också vållat problem i flera lagstiftningsärenden på forskningsområdet de senaste åren.

I betänkandet föreslås därför att en ny lag införs om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom hälso- och sjukvården m.m. I lagen – som i det följande benämns LSH – behandlas även vissa närbesläktade bestämmelser om behandlingen i fråga om sådana patienter.

Beslut om att en patient skall anses sakna beslutsförmåga skall kunna fattas, om patienten p.g.a. psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande uppenbarligen inte förmår att tillgodogöra sig information i en fråga rörande vården, att självständigt överväga konsekvenserna av beslut i frågan eller att meddela sin mening. Ett sådant beslut skall grunda sig på den uppkomna angelägenhetens karaktär och förhållandena när patientens ställningstagande aktualiseras och bör endast fattas om det har betydelse för patientens vård. Beslutet skall kunna begränsas till att avse särskilda delar av vården eller behandlingen.

Det skall ankomma på hälso- och sjukvårdspersonal att fatta beslutet. Patienten skall få ett meddelande om att det har fattats och skall ha möjlighet att överklaga det till förvaltningsdomstol.

När en patient saknar beslutsförmåga skall alltså han eller hon representeras av en ställföreträdare. Det är patientens ställföreträdare som tar ställning i frågor om samtycke till åtgärder inom vården. Ställföreträdaren skall även kunna företräda patienten i andra frågor som gäller hälso- och sjukvården. Trots att patienten har en ställföreträdare, är det patientens egen mening som skall fälla avgörandet, om han eller hon själv kan ta ställning; patienten är således på intet sätt "omyndigförklarad".

I första hand skall till ställföreträdare tas en person som patienten själv har utsett. Utöver framtidsfullmäktig, som alltså kan utses i en framtidsfullmakt när den enskilde har kvar sin beslutsförmåga, skall patienten kunna utnämna ett "vårdbud". Ett vårdbud skall kunna utses i anslutning till viss vård eller vistelse i t.ex. ett särskilt boende för äldre. Även för sådana utpekanden skall krävas att den enskilde/patienten har tillräcklig beslutsförmåga.

Om inte en framtidsfullmäktig eller ett vårdbud har utsetts, skall patienten representeras av en anhörig (se ovan om den turordning som gäller i fråga om representantskap i ekonomiska angelägenheter). Patienten skall själv i förväg kunna avböja att (vissa) anhöriga företräder honom.

Om en framtidsfullmäktig, ett vårdbud eller anhöriga inte skall eller kan representera den beslutsinkompetente patienten måste en god man förordnas. Så är fallet när någon annan ställföreträdare inte finns att tillgå, avböjer att representera den enskilde, inte kan anträffas eller annars är ur stånd att föra patientens talan. En anmälan till överförmyndaren måste då göras från vårdpersonalens sida om behovet av god man. Detsamma skall gälla om ställföreträdaren inte uppfyller vissa lämplighetskrav eller i klar strid med patientens intresse vägrar samtycke till en åtgärd. Även vid oenighet mellan anhöriga med gemensam behörighet måste en anmälan komma till stånd.

En ställföreträdare skall inte med bindande verkan kunna godta att patienten utsätts för tvång eller förleds att acceptera medicinering eller någon annan åtgärd.

Patientens ställföreträdare skall inte ha rätt att motsätta sig direkt livräddande eller livsuppehållande behandling. Undantag härifrån skall kunna göras för rent livsuppehållande behandling när patienten är oåterkalleligt döende eller befinner sig i ett permanent medvetslöst tillstånd, om patienten i en framtidsfullmakt har medgett detta.

Ställföreträdaren skall inte behöva kopplas in när det gäller åtgärder som kan hänföras till löpande omvårdnad eller som med hänsyn till omständigheterna kan anses vara mindre ingripande. Inte heller skall samtycke från ställföreträdaren behöva inhämtas när uppskov med en åtgärd skulle medföra risk för patientens liv eller för icke obetydlig skada på hälsan.

Ställföreträdaren skall till grund för sitt ställningstagande i princip lägga patientens inställning så som denna skulle ha varit, om patienten hade haft sin beslutsförmåga i behåll och utövat denna under gynnsamma betingelser. Till stöd för sitt ställningstagande skall ställföreträdaren ta eventuella i förväg upprättade, skriftliga meningsyttringar från patienten (vård direktiv), men även andra yttranden från patienten kan få betydelse. Beskeden är inte bindande. Ställföreträdaren skall emellertid utgå från

sådana besked när han företräder patienten. Han bör också samråda med och ta hänsyn till de synpunkter som patienten ger uttryck för, trots att patienten skall anses sakna beslutsförmåga. Om ställföreträdaren likväl inte kan bilda sig en uppfattning om patientens förmodade inställning, skall i stället patientens bästa utgöra grund för ställningstagandet. – Även ansvarig hälso- och sjukvårdspersonal måste ta hänsyn till patientens förmodade inställning när den överväger åtgärder utan medverkan av ställföreträdare.

En särskild form av viljeyttring från en patients sida föreslås få ett mer konkret genomslag. Det rör ställningstaganden till rent livsuppehållande behandling i situationer då patienten är oåterkalleligen döende eller befinner sig i ett permanent medvetslöst tillstånd. Har patienten i ett särskilt dokument, omgärdat av vissa formkrav, (livsslutsdirektiv) motsatt sig sådan behandling, skall förklaringen i princip följas.

Ställföreträdare beträffande forskning på person

I flera lagstiftningsärenden på senare år har svårigheter vållats av det faktum att forskning kan behöva bedrivas på enskilda personer som saknar förmåga att själva ta ställning till sin medverkan i forskningen. I lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m., lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor och läkemedelslagen (1992:859) har olika sätt att angripa problemet valts.

I betänkandet lämnas förslag till en lagstiftning som skall ta sikte på vuxna beslutsoförmögna personers medverkan vid forskning, när samtycke från forskningspersonen krävs enligt gällande lagstiftning, särskilt frågan om det ställföreträdande samtycket.

Gemensamma bestämmelser för all forskning som kan beröras lämnas inte i någon för ändamålet föreslagen lag. I stället föreslås att bestämmelser om beslutsinkompetenta forsknings- och försökspersoner m.fl. och deras ställföreträdare ges i anslutning till respektive lags bestämmelser om samtycke.

Det är särskilt angeläget att forskning i vilken beslutssvaga personer deltar omgärdas av vissa spärrar. Den kanske viktigaste är att den enskilde har vetorätt. Även en person som egentligen saknar förmåga att själv ta ställning till deltagande i forskning bör med bindande verkan kunna avsäga sig medverkan. Mot den bakgrunden föreslås inte några särskilda, restriktiva regler om ställföreträdarskap vid beslutsfattande för beslutsoförmögna i forskningsangelägenheter.

De ställföreträdarregler som gäller i fråga om hälso- och sjukvård av patienter utan beslutsförmåga föreslås i huvudsak bli tillämpliga även inom forskning, läkemedelsprövning och hantering av vävnadsprover, både när verksamheten bedrivs i samband med hälso- och sjukvård av patienten och när det saknas ett sådant samband. Vårdbud skall dock bara kunna vara ställföreträdare i det förra fallet. Både gode män och anhöriga skall alltså kunna fungera som ställföreträdare för den enskilde. Därigenom kan den enskilde i princip ha samma ställföreträdare enligt olika lagar som reglerar hans eller hennes medverkan i forskning m.m.

En särskild fråga som har tilldragit sig uppmärksamhet är hur samtycke skall kunna inhämtas för beslutsinkompetenta personers räkning när forskningsåtgärder aktualiseras i akuta situationer. Det står klart att

det inte alltid är möjligt att avvakta till dess den enskildes vanlige ställföreträdare har beretts tillfälle att ta ställning. Därför föreslås att särskilt utsedda företrädare skall få pröva om samtycke skall lämnas, när det gäller forskning i samband med hälso- och sjukvård och klinisk läkemedelsprövning som är inriktad på akuta situationer. Motsvarande skall gälla ingrepp enligt transplantationslagen och hanteringen av vävnadsprover enligt biobankslagen. De särskilda företrädarna skall höra till hälso- och sjukvårdspersonalen men skall vara självständiga och oberoende i förhållande till forskningsverksamheten eller läkemedelsprövningen. Samtycke skall därefter snarast inhämtas från den enskilde eller dennes vanlige ställföreträdare. Om samtycke inte lämnas, får vidare åtgärder inte vidtas, om det inte rör sig om att använda inhämtade data.

Företräderskap inom området för social välfärd

Ställföreträderskap i ekonomiska angelägenheter, hälso- och sjukvård samt forskning har avhandlats ovan. Ett annat angeläget område där frågan om ställföreträderskap får betydelse, inte minst för personer som saknar beslutsförmåga, är den sociala välfärden. Visserligen finns det i dag möjligheter att anordna ställföreträderskap enligt föräldrabalken i sådana frågor, men även här gör sig behovet av icke myndighetsanordnade ställföreträderskap gällande.

En ny lag föreslås därför bli införd om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom den sociala välfärden (LSV). Lagen skall gälla angelägenheter som rör bl.a. insatser som avses i socialtjänstlagen (2001:453), insatser för särskilt stöd och särskild service som avses i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, ersättning för personlig assistans enligt lagen (1993:389) om assistansersättning samt förmåner genom socialförsäkring och bidragssystem som anges i 3 kap. socialförsäkringslagen (1999:799).

Lagen skall – till undvikande av gränsdragningsproblem – inte gälla ställföreträderskap för allmän omvårdnad som ges i samband med hälso- och sjukvård.

I övrigt är uppbyggnaden av den nya lagen i stort identisk med vad som föreslås gälla inom hälso- och sjukvården. Följaktligen förutsätts att beslut om att en person skall anses sakna beslutsförmåga skall kunna fattas, om den enskilde p.g.a. psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande uppenbarligen inte förmår att tillgodogöra sig information i en fråga rörande angelägenheter inom den sociala välfärden, att självständigt överväga konsekvenserna av beslut i frågan eller att meddela sin mening. Ett sådant beslut skall, liksom när det gäller företräderskap i hälso- och sjukvårdsfrågor, grunda sig på den uppkomna angelägenhetens karaktär och förhållandena när den enskildes ställningstagande aktualiseras. Det bör endast fattas om det har betydelse för ställningstaganden till sociala förmåner eller omvårdnadsåtgärder.

Skaran av ställföreträdare som kan bli aktuell är i stort sett densamma som inom hälso- och sjukvården. Även vårdombud skall kunna ha behörighet, förutsatt att de redan har förordnande enligt LSH i fråga om pågående vård eller boende. Ett undantag från vad som föreslås i LSH är att personer som på grund av bestående funktionsnedsättning saknar

beslutsförmåga när de fyller 18 år endast skall kunna företrädas av ställföreträdare enligt föräldrabalken.

Ställföreträdare ges i lagen behörighet att ansöka om sociala förmåner och att ta ställning i frågor om samtycke till hjälp- och stödåtgärder. Den som åtagit sig uppgiften att företräda den enskilde skall även bära visst ansvar för att uppgifter lämnas och att anmälningar görs enligt berörd lagstiftning.

Inte heller enligt LSV skall en ställföreträdare med rättslig verkan kunna godta tvångsåtgärder eller motsvarande. Patientens förmodade inställning skall, liksom enligt LSH, vara rättesnöre för ställföreträdarens agerande. Myndigheter m.fl. som svarar för att förmåner m.m. ges till den enskilde – i lagen kallade förmånggivare – skall ha ett visst ansvar för att ställföreträdaren representerar den enskilde på ett godtagbart sätt.

Ställföreträdare för vuxna i domstolsprocess

De regler som enligt rättegångsbalken gäller för ställföreträdarskap i mål och ärenden vid domstol kan uppfattas som diffusa. Eftersom nya ställföreträdarformer nu introduceras på andra rättsområden, finns det ett behov av att klargöra och komplettera reglerna om vem som skall kunna föra den enskildes talan i en process, men också vem som skall kunna ange brott riktade mot den enskilde till åtal när han eller hon inte själv förmår detta.

I förslaget till ändringar i rättegångsbalken slås fast att en god man enligt föräldrabalken skall kunna verka som ställföreträdare i en rättegång, oavsett om den enskilde har eller saknar processbehörighet. Den gode mannens processhandlingar skall som utgångspunkt kräva den enskildes samtycke för att vara bindande. En god man, förvaltare eller framtidsfullmäktig i ekonomiska angelägenheter skall ha angivelse- och åtalsrätt beträffande brott som rör i förordnandet berörd egendom. En god man eller framtidsfullmäktig med behörighet i personliga angelägenheter skall ha motsvarande rätt beträffande brott mot den enskildes person. Vissa tillrättalägganden om vem som skall ha rätt att föra en skadeståndstalan för den enskildes räkning föreslås.

En person som har ställföreträdare skall även i framtiden ha en obegränsad och ovillkorlig rätt att försvara sig själv i en fråga om straffansvar; en annan sak är att en ställföreträdare med behörighet i personliga angelägenheter också skall ges möjlighet att – vid sidan om den enskilde – föra talan i ansvarsdelen. Gäller det frågor om anspråk på skadestånd som riktas mot den enskilde på grund av brottslig eller annan skadegörande handling bör såväl den enskilde som dennes ställföreträdare i ekonomiska eller personliga angelägenheter kunna föra talan.

I fråga om förvaltningsprocessen föreslås att en beslutsinkompetent person skall kunna företrädas av ställföreträdare som utpekas i den särskilda lagstiftning som är tillämplig. Om särskilda regler saknas, får den enskilde inom ramen för förordnandet företrädas av framtidsfullmäktig eller ställföreträdare enligt föräldrabalken. En god mans processhandlingar skall som utgångspunkt även här kräva den enskildes samtycke för att vara bindande.

Rättegångsfullmaktens verkan efter den tidpunkt då den enskilde mister förmågan att själv föra sin talan påverkas av förslaget. En rättshandling

som ett rättegångsombud företar efter den tidpunkt då fullmaktsgivaren på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande varaktigt och i huvudsak är ur stånd att ha hand om de angelägenheter som rättegången gäller skall inte ha större verkan än den skulle ha haft, om fullmaktsgivaren själv hade företagit rättshandlingen.

Slutligen föreslås att en fullmäktig som härleder sin behörighet från framtidsfullmakt skall anses vara fullmaktsgivarens ställföreträdare i processuellt hänseende.

Ställföreträdares möjlighet att sätta någon annan i sitt ställe, m.m.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare

I dag saknas lagregler om möjligheterna för förordnade förmyndare, gode män och förvaltare att genom fullmakt låta någon annan fatta beslut på den hjälpbehövandes vägnar. Praktiska skäl talar för att det bör vara möjligt för en god man eller förvaltare som t.ex. blir sjuk att tillfälligt låta någon annan biträda den hjälpbehövande. Likaså bör en ställföreträdare få överlåta beslutanderätt till t.ex. en advokat som har att företräda den hjälpbehövande i en komplicerad juridisk fråga.

Möjligheten att sätta någon annan i sitt ställe får emellertid inte leda till att den förordnade ställföreträdaren mer eller mindre överlåter ställföreträderskapet på någon annan. Utredningen föreslår därför att en god man eller förvaltare endast vid eget, tillfälligt förhinder eller vid behov av hjälp i en viss, särskilt angiven angelägenhet får ge fullmakt till någon annan att företräda den hjälpbehövande.

Rör det sig om en fullmakt vid tillfälligt förhinder för den gode mannen eller förvaltaren, får ställföreträdaren endast låta den utomstående personen företa sedvanliga rättshandlingar som har anknytning till den hjälpbehövandes dagliga livsföring.

Den gode mannen eller förvaltaren får aldrig bemyndiga någon utomstående att företa rättshandlingar som ställföreträdaren inte själv får företa. Vidare skall framhållas att en god man inte med stöd av den föreslagna ordningen får överlåta åt annan att besluta i frågor som rör hälso- och sjukvård eller forskning.

Fullmakten skall vara skriftlig och vara ställd till en eller flera namngivna fysiska personer. Vid behov av hjälp i en viss, särskilt angiven angelägenhet som innebär förvaltning av den enskildes egendom får dock fullmakten ställas till en bank eller ett kreditmarknadsföretag.

Utan hinder av den föreslagna ordningen får gode män och förvaltare, inom ramen för sitt förordnande, lämna och återkalla autogiromedgivanden och andra medgivanden till stående betalningsöverföringar.

Genom en hänvisning i 10 kap. föräldrabalken görs nu nämnda bestämmelser tillämpliga också på förordnade förmyndare.

Framtidsfullmäktige, vårdombud och anhöriga ställföreträdare

Framtidsfullmäktige, vårdombud och anhöriga ställföreträdare ges under vissa förhållanden rätt att på motsvarande sätt som gode män och förvaltare sätta någon annan i sitt ställe.

I dag finns det möjlighet att förordna en god man enligt 11 kap. 1 § föräldrabalken för en underårig vars förmyndare på grund av sjukdom eller av någon annan anledning inte kan utöva förmynderskapet. En god man enligt 11 kap. 1 § föräldrabalken kan emellertid inte fatta beslut i frågor som rör den underåriges personliga angelägenheter, dvs. vårdnadsfrågor.

Om ett barns föräldrar t.ex. skadas svårt i en trafikolycka och inte är kontaktbara under flera veckors tid kan behov uppkomma av någon som kan fatta beslut också i barnets personliga angelägenheter. Utredningen föreslår därför att det i sådana situationer skall kunna utses en tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare för den underårige. Den tillfällige särskilt förordnade vårdnadshavaren kan i likhet med särskilt förordnade vårdnadshavare fatta beslut i både ekonomiska och personliga frågor.

Gode mäns och förvaltares lämplighet, kvalifikationer och utbildning. Den enskildes inflytande i frågor rörande ställföreträdarskapet, m.m.

Gode mäns och förvaltares lämplighet och kvalifikationer

Utredningen föreslår att det av lagtexten skall framgå att överförmyndaren skall kontrollera den tilltänkte ställföreträdarens lämplighet i erforderlig utsträckning innan denne förordnas till god man eller förvaltare. Härigenom ges signal till överförmyndarna att aktivt söka information för att undvika att någon olämplig person förordnas till ställföreträdare. Det kan röra sig om att begära referenser, ta in uppgifter från kronofogdemyndigheten för att förvissa sig om att den tilltänkte ställföreträdaren inte är registrerad där för några skulder eller att begära ett utdrag ur belastningsregistret.

Dessa åtgärder är nödvändiga för att i möjligaste mån säkerställa att den hjälpbehövande får en ställföreträdare som är kompetent att klara av uppdraget och att han inte riskerar att utnyttjas av ställföreträdaren.

Utbildningsfrågor

För närvarande saknas bestämmelser om vem som ansvarar för att gode män och förvaltare får utbildning och fortbildning. I praktiken är det dock överförmyndarna som ser till att de som har uppdrag som ställföreträdare får utbildning för sin uppgift.

Utredningen föreslår att det i föräldrabalken införs en bestämmelse i vilken det föreskrivs att det är överförmyndaren som skall se till att gode män och förvaltare får erforderlig utbildning. Även om en sådan bestämmelse i viss mån kan sägas vara en kodifiering av en redan gällande ordning utgör regleringen ett viktigt avstamp i frågan om vem som skall ta initiativ till och samordna utbildningsinsatserna.

Utbildningen av gode män och förvaltare bör delas in i en grundutbildning som behandlar grundläggande och praktiska frågor om ställföreträdarskap och en specialutbildning som syftar till att ge kunskaper inom ett smalare område, t.ex. demenssjukdomar. Specialutbildningen bör ses som en påbyggnadsutbildning.

Länsstyrelserna bör vidare utarbeta riktlinjer för vilka moment som utbildningen av gode män och förvaltare bör innehålla.

Utredningen föreslår att det i 19 kap. föräldrabalken införs en bestämmelse i vilken det föreskrivs att länsstyrelsen skall tillse att utbildningen av överförmyndare är tillfredsställande.

Den enskildes inflytande vid valet av god man och förvaltare

Många gånger kan den hjälpbehövande ha en uppfattning om vem han eller hon vill ha som god man eller förvaltare. För att markera den enskildes inflytande vid valet av ställföreträdare föreslår utredningen att det i 11 kap. 21 § föräldrabalken införs en bestämmelse i vilken det föreskrivs att den person som den enskilde föreslår skall utses till ställföreträdare under förutsättning att den som föreslås uppfyller lämplighetskraven och är villig att åta sig uppdraget.

Den enskildes rätt till muntlig förhandling

Enligt nuvarande 11 kap. 16 § föräldrabalken är huvudregeln att rätten skall höra den enskilde muntligen i ett ärende om anordnande av förvaltarskap eller godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken. Från denna huvudregel finns det undantag. Sålunda kan rätten underlåta att hålla muntlig förhandling om det med hänsyn till den enskildes tillstånd är meningslöst att hålla en sådan förhandling eller om det kan vara skadligt för den enskilde. Vidare kan förhandling underlåtas om den enskilde själv har gjort ansökan om att få en ställföreträdare eller medgett en sådan ansökan.

För att ytterligare stärka den enskildes rätt föreslår utredningen att den hjälpbehövande skall ges en ovillkorlig rätt till muntlig förhandling, om han eller hon själv begär det.

Frågor om ersättning till förordnade förmyndare, gode män, förvaltare och särskilt förordnade vårdnadshavare m.fl.

Ersättningens bestämmande och storlek

Svenska Kommunförbundet har i ett cirkulär från år 1990 lämnat rekommendationer i fråga om lämpliga ersättningsnivåer till gode män och förvaltare. Av utredningens undersökningar framgår dock att ersättningen till förordnade ställföreträdare varierar förhållandevis mycket från kommun till kommun. En del organisationer för gode män och förvaltare har mot bakgrund härav framställt krav på att det i författning närmare skall fastställas vilken ersättning en förordnad ställföreträdare har rätt till. Vidare har dessa organisationer krävt att ersättningen till förordnade ställföreträdare höjs generellt sett.

Det synes vara konstitutionellt tveksamt att genom förordning bestämma vilken ersättning som skall utges till förordnade ställföreträdare.

Enligt utredningens uppfattning bör även i framtiden överförmyndaren inom ramen för en tämligen allmänt hållen lagregel avgöra hur ersätt-

ningen till förordnade ställföreträdare skall bestämmas, med möjlighet till domstolsprövning.

Nuvarande riktlinjer beträffande lämpliga arvodesnivåer bör dock, som allmänna råd, omarbetas under länsstyrelsernas ledning och göras mer utförliga.

Utredningen föreslår vidare att det i 12 kap. 16 § föräldrabalken införs en bestämmelse att överförmyndaren bör ha fattat beslut om ersättning till förordnade ställföreträdare senast fyra månader efter det att en årsräkning eller sluträkning har getts in till överförmyndaren.

Tidpunkten för ingivande av årsräkning

Enligt nuvarande bestämmelser skall en årsräkning omfatta kalenderåret. Denna ordning har emellertid lett till att vissa överförmyndare drabbas av en anhopning av årsräkningar kring den 1 mars varje år.

För att göra det möjligt för överförmyndarna att sprida ut granskningen av årsräkningar över hela året föreslår utredningen att det skall vara möjligt att tillämpa ”brutna räkenskapsår”, dvs. besluta att en förordnad ställföreträdare skall redovisa t.ex. tidsperioden 1 juni till den 31 maj varje år.

Den enskildes skyldighet att betala sin ställföreträdarens arvode m.m.

I dag gäller enligt 12 kap. 16 § föräldrabalken att om inte särskilda skäl föranleder något annat, skall arvode och ersättning för utgifter till den förordnade ställföreträdaren betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet.

Den nuvarande ordningen har kritiserats på flera punkter. För det första framstår beloppsgränsen som alltför snäv för de personer som har inkomster strax över två prisbasbelopp. För det andra medför den omständigheten att det är den enskildes inkomst före skatt som avses i paragrafen att den hjälpbehövande drabbas av negativa tröskeleffekter. För det tredje har det nya pensionssystemet med beskattningsbar pension inneburit att pensionärer som tidigare hade inkomster understigande två prisbasbelopp i dag har en bruttoinkomst överstigande denna gräns trots att den behållna inkomsten i praktiken är densamma som tidigare.

För att komma till rätta med nu nämnda problem föreslår utredningen att den nuvarande beloppsgränsen i 12 kap. 16 § föräldrabalken om två prisbasbelopp behålls, men denna beloppsgräns skall ta sikte på den enskildes inkomst efter skatt. Härigenom tillåts den enskilde behålla ett större disponibelt belopp än i dag innan skyldigheten att ersätta ställföreträdaren inträder. Samtidigt undviker man de negativa tröskeleffekterna och oönskade effekter av det nya pensionssystemet.

Utredningen föreslår vidare att det klargörs i 12 kap. 16 § föräldrabalken att den socialavgift som belöper på den förordnade ställföreträdarens arvode inte skall inkräkta på det inkomstbelopp som den enskilde skall få behålla.

Möjlighet för god man och förvaltare att avstå från arv eller testamente

I nuvarande 15 kap. 6 § föräldrabalken finns ett förbud för en god man eller förvaltare att avstå från arv eller testamente. Ett undantag görs dock för situationen då ett särkullbarn avstår från arv till förmån för den efterlevande maken.

Förbudet att avstå från arv hindrar inte en god man eller en förvaltare från att godkänna ett testamente till förmån för någon annan än huvudmannen under förutsättning att testamentet är giltigt. Godkänner ställföreträdaren ett testamente som är ogiltigt rör det sig däremot om ett avstående från arv, vilket inte är tillåtet. Det kan ibland vara svårt för en god man eller förvaltare att avgöra huruvida ett testamente som avskär huvudmannen från arv kommer att stå sig i en klanderprocess. Samtidigt kan testators vilja te sig högst rimlig och ställföreträdaren kan av den anledningen vilja godkänna testamentet trots att han därigenom riskerar att bryta mot förbudet mot arvsavståenden i 15 kap. 6 § föräldrabalken.

Utredningen föreslår mot bakgrund av vad som nu har sagts att det i 15 kap. 6 § föräldrabalken föreskrivs att om det finns särskilda skäl och om överförmyndaren samtycker, kan en god man eller förvaltare godkänna ett testamente trots att godkännandet kan anses innefatta ett avstående från arv.

Avveckling av bostad med hyresrätt

Nu gällande regler i föräldrabalken saknar spärrar för en ställföreträdares åtgärder med en befintlig hyresrätt till en bostadslägenhet, något som ter sig inkonsekvent. Utredningen föreslår därför att föräldrar, förordnade förmyndare, gode män och förvaltare endast med överförmyndarens samtycke skall kunna säga upp eller överlåta avtal om hyresrätt för den enskildes räkning.

Tystnadsplikt för ställföreträdare

I utredningens delbetänkande (SOU 2003:51) behandlades frågan om tystnadsplikt för ställföreträdare för ensamkommande barn. Anledning att införa en sådan ansågs inte föreligga. Utredningens uppfattning är att det inte heller finns tillräckligt starka skäl för att föreslå sådana regler om tystnadsplikt när det gäller ställföreträdare för vuxna.

Upplýsningskyldighet för ställföreträdare

Enligt nuvarande regler i föräldrabalken kan överförmyndaren kräva att förmyndare, gode män och förvaltare lämnar uppgifter om sin verksamhet. Som en komplettering föreslås överförmyndaren också få möjlighet att begära in handlingar om ställföreträdares verksamhet och att besluta om vitesföreläggande för det fall skyldigheten att avge upplysningar respektive att lämna handlingar försummas.

Övriga förslag

Prop. 2005/06:117
Bilaga 2

Utredningens förslag ger upphov till åtskilliga följdändringar i befintlig lagstiftning. Bl.a. tas bestämmelser om gode mäns och förvaltares skyldigheter i vissa fall bort från lagstiftning som berör främst den sociala välfärden, dock utan att någon saklig ändring eftersträvas.

I sekretesslagen (1980:100) införs en ny paragraf i 14 kap. som innebär att sekretess till skydd för den enskilde inte gäller i förhållande till en (potentiell) ställföreträdare som har behov av uppgifterna i sin ställföreträdarroll, vidare att en ställföreträdare under vissa omständigheter även i övrigt skall kunna förfoga över sekretessen. Dessutom klargörs i personuppgiftslagen (1998:204) under vilka omständigheter en ställföreträdare skall kunna företräda en enskild i frågor om behandling av personuppgifter.

Ikraftträdande

Utredningens förslag föreslås träda i kraft den 1 juli 2007. Möjligheter bör dock finnas att låta somliga förslag träda i kraft vid annan tidpunkt, om detta bedöms angeläget.

1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹
dels att i 6 kap. skall införas en ny paragraf, 8 a §, av följande lydelse,
dels att 6 kap., 13 och 17 §§, 10 kap. 13 §, 11 kap. 1 och 25 §§ samt
16 kap. 2 § skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

8 a §

Står barnet under båda föräldrarnas vårdnad och är en av dem varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden, kan rätten anförtro vårdnaden åt den andra föräldern ensam. Om hindret gäller båda föräldrarna, skall rätten flytta över vårdnaden till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Står barnet under endast en förälders vårdnad och är denne varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden, skall rätten flytta över vårdnaden till den andra föräldern eller, om det är lämpligare, till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Frågor om ändring av vårdnaden enligt denna paragraf prövas på talan av socialnämnden eller, utan särskilt yrkande, i mål om äktenskapsskillnad eller i andra mål enligt 5 §.

13 §²

Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare, skall vad som sägs i 11 eller 12 § gälla dem tillsammans.

Är en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan uppskjutas, bestämmer den andre en-
Är en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan uppskjutas, bestämmer den andre en-

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 1983:47.

sam. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

sam, *om inte 8 a § första stycket tillämpas*. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 3

17 §³

Frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan tas upp även i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt.

Frågor om vårdnad som avses i 4, 5, 7, 8, och 10 §§ samt 10 b § andra stycket samt frågor om boende och umgänge handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Frågan om fördelning av resekostnader enligt 15 b § skall anses som en del av frågan om umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens om saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Frågor om vårdnad som avses i 4, 5, 7, 8, 8 a och 10 §§ samt 10 b § andra stycket samt frågor om boende och umgänge handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Frågan om fördelning av resekostnader enligt 15 b § skall anses som en del av frågan om umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens om saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Övriga frågor om vårdnad handläggs i den ordning som gäller för domstolsärenden.

I mål om vårdnad och boende kan underhållsbidrag för barnet yrkas utan stämning.

10 kap.⁴

13 §

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige har sitt hemvist.

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige *är folkbokförd*.

11 kap.⁵

1 §

Kan en förmyndare på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte utöva förmynderskapet eller blir förmyndaren enligt 10 kap. 17 § skild från utövningen av det, skall överförmyndaren förordna god man att i förmyndarens ställe vårda den underåriges angelägenheter.

När rätten enligt 10 kap. 17 § skiljer en förmyndare från utövningen av förmynderskapet får rätten förordna god man enligt första stycket.

³ Senaste lydelse 2000:174.

⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

⁵ Senaste lydelse 1994:1433.

Om god man för underåriga utländska medborgare eller underåriga statslösa personer finns föreskrifter i 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt i lagen (2004:000) om god man för ensamkommande barn m.fl.

25 §⁶

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § samt förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *har sitt hemvist eller, om han eller hon inte har hemvist i Sverige, Stockholms tingsrätt.*

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ *samt förvaltarskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde har sitt hemvist.*

Har den enskilde inte hemvist i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare i frågor om godmanskap som tas upp med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. I andra fall då den enskilde inte har hemvist i Sverige är överförmyndaren för Stockholms kommun behörig överförmyndare.

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *är folkbokförd. Är den enskilde inte folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den enskilde vistas behörig domstol.*

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ *eller lagen (2004:000) om god man för ensamkommande barn m.fl. samt i frågor om förvaltarskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde är folkbokförd. Är den enskilde inte folkbokförd i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare.*

Om behörig domstol eller överförmyndare enligt första och andra styckena inte finns, är Stockholms tingsrätt och överförmyndaren för Stockholms kommun behörig domstol respektive behörig överförmyndare.

⁶ Senaste lydelse 1997:353.

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *har sitt hemvist*.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *har sitt hemvist*.

Om en underårig inte har hemvist i Sverige och en god man har förordnats för den underåriga med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den underåriga vistas.

Om behörig överförmyndare enligt första – tredje styckena inte finns, utövas tillsynen av överförmyndaren för Stockholms kommun.

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *är folkbokförd. Är denne inte folkbokförd i Sverige, utövar överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas tillsynen.*

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *är folkbokförd*.

Om behörig överförmyndare enligt första *och andra* styckena inte finns, utövas tillsynen av överförmyndaren för Stockholms kommun.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2004.

2. Den som har utsetts till särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 6 kap. 9 § föräldrabalken före ikraftträdandet av lagen (2004:000) om god man för ensamkommande barn m.fl. för en underårig person som omfattas av sistnämnda lag skall vid ikraftträdandet även anses vara förmyndare för den underåriga.

3. Ärenden om förmynderskap, godmanskap enligt 11 kap. 1, 2 och 4 §§ föräldrabalken och förvaltarskap, vilka före ikraftträdandet har inletts vid rätten i den ort eller hos överförmyndaren för den kommun som enligt bestämmelserna i 10 kap. 13 § och 11 kap. 25 § föräldrabalken i deras äldre lydelse då var behörig, skall handläggas där även efter ikraftträdandet.

⁷ Senaste lydelse 1997:353.

4. Ärenden inom ramen för överförmyndarens tillsyn, vilka före ikraftträdandet har inletts hos överförmyndaren för den kommun som enligt 16 kap. 2 § föräldrabalken i dess äldre lydelse då var behörig, skall handläggas där även efter ikraftträdandet.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 3

1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken¹

Härigenom föreslås i fråga om föräldrabalken

dels att 12 kap. 1 och 2 §§, 14 kap. 9 § och 20 kap. 9 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 12 kap. 1 och 2 §§ skall utgå,

dels att nuvarande 19 kap. 17 §, 20 kap. 2 b § och 20 kap. 2 c §² skall betecknas 19 kap. 18 §, 20 kap. 2 a § respektive 20 kap. 2 b § och att 19 kap. 18 § och 20 kap. 2 a § skall ha följande lydelse,

dels att 9 kap. 2 a, 3 och 4 §§, 10 kap. 1, 2, 11, 13 och 18 §§, 11 kap., 12 kap. 3, 4, 7, 9, 12, 15 och 16 §§, 13 kap. 2, 7, 9, 10, 12–14 och 19 §§, 14 kap. 1, 4, 7, 8, 10, 11, 13–15, 18 och 21 §§, 15 kap. 6 och 10 §§, 16 kap. 1, 2, 7, 9–11 och 13 §§, 19 kap. 2, 14 och 16 §§, 20 kap. 2, 3, 4 och 11 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas nya bestämmelser, 6 kap. 8 b §, 9 kap. 3 a §, 10 kap. 8 a §, 12 kap. 15 a §, 16 kap. 10 a § och 19 kap. 17 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.*8 b §*

Om vårdnadshavarna eller en ensam vårdnadshavare på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte kan utöva vårdnaden, kan rätten på ansökan av socialnämnden utse en tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare att i vårdnadshavarens ställe besluta i frågor som rör vårdnaden.

När en tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare inte längre behövs, skall han eller hon entledigas. Ansökan om entledigande får göras av socialnämnden eller av den som har ersatts av en tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 1988:1251.

9 kap.
2 a §³

Underårig med eget hushåll får för den dagliga hushållningen eller uppfostran av barn, som tillhör hushållet, själv ingå sådana rättshandlingar, som sedvanligen företagas för dessa ändamål.

Rättshandling som avses i första stycket är dock ej bindande för den underårige, om den med vilken rättshandlingen slöts insåg eller bort inse, att det som anskaffades genom rättshandlingen ej var erforderligt.

Missbrukar den underårige behörighet, som tillkommer honom enligt första stycket, kan rätten på ansökan av förmyndaren fränkänna honom behörigheten. Sådant beslut kan upphävas på ansökan av förmyndaren eller den omyndige, om ändrade förhållanden inträtt.

Rättens beslut enligt tredje stycket skall ofördröjligen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och ortstidning.

Underårig med eget hushåll får själv ingå sedvanliga rättshandlingar med anknytning till sin egen dagliga livsföring eller till uppfostran av barn som tillhör hushållet.

Första stycket är tillämpligt också på rättshandling som är av annat slag än som anges i det stycket, såvida den mot vilken rättshandlingen riktade sig varken insåg eller borde ha insett rätta förhållandet.

3 §

Underårig äge själv råda över vad han genom eget arbete förvärvat efter det han fyllt sexton år. Detsamma gäller avkastningen av sådan egendom och vad som trätt i egendomens ställe.

Förmyndaren må med överförmyndarens samtycke omhändertaga egendom, varom i första stycket sägs, såvitt det må anses erforderligt med hänsyn till myndlingens uppfostran eller välfärd. Innan samtycke meddelas, skall överförmyndaren bereda myndlingen tillfälle att yttra sig.

Underårig får själv råda över vad han eller hon genom eget arbete förvärvat efter det han eller hon fyllt femton år. Detsamma gäller avkastningen av sådan egendom och vad som trätt i egendomens ställe.

Förmyndaren får med överförmyndarens samtycke omhänderta egendom som avses i första stycket, om det är nödvändigt med hänsyn till den underåriges uppfostran eller välfärd. Innan samtycke meddelas, skall överförmyndaren ge den underårige tillfälle att yttra sig

3 a §⁴

En omyndig får utan förmyndarens tillstånd förfoga över medel som den omyndige själv satt in hos en bank eller ett kreditmarknadsföretag eller ett företag, som driver verksamhet enligt lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet, efter det

³ Senaste lydelse 1977:658.

⁴ Tidigare 3 a § upphävd genom 1974:236.

han eller hon har fyllt femton år. Utan den omyndiges samtycke får sådana medel inte betalas ut till förmyndaren. Om förmyndaren har fått överförmyndarens tillstånd att omhänderta medlen och företett bevis på det, får den omyndige inte vidare förfoga över medlen. Innan tillstånd meddelas skall överförmyndaren ge den underårige tillfälle att yttra sig.

Vad som sägs i första stycket gäller också motsvarande utländska företag som driver verksamhet från en filial här i landet.

4 §⁵

Om en underårig har fått egendom genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att den underårige själv skall få råda över egendomen, skall 3 § andra stycket tillämpas också beträffande sådan egendom. Överförmyndarens samtycke krävs dock bara om den underårige har fyllt *sexton* år. Innan samtycke lämnas skall överförmyndaren ge fångesmannen eller hans arvingar tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan påtagligt besvär eller större tidsförlust.

Om en underårig har fått egendom genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att den underårige själv skall få råda över egendomen, skall 3 § andra stycket tillämpas också beträffande sådan egendom. Överförmyndarens samtycke krävs dock bara om den underårige har fyllt *femton* år. Innan samtycke lämnas skall överförmyndaren ge fångesmannen eller hans *eller hennes* arvingar tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan påtagligt besvär eller större tidsförlust.

10 kap.

1 §⁶

Förmyndare skall förvalta omyndigas tillgångar och företräda dem i angelägenheter som rör tillgångarna.

Detta gäller inte i fråga om tillgångar som omyndiga enligt lag själva råder över eller som de har förvärvat genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid

⁵ Senaste lydelse 1994:1433.

⁶ Senaste lydelse 1988:1251.

försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande med villkor att egendomen skall stå under förvaltning av någon annan än förmyndaren, utan bestämmanderätt för förmyndaren, och med angivande av vem som skall utöva förvaltningen (särskild förvaltning).

Förmyndaren företräder i övrigt den omyndige när detta inte enligt lag skall göras av någon annan.

Den som är underårig eller som har förvaltare får inte vara förmyndare.

2 §⁷

För barn som står under vårdnad av bägge föräldrarna är dessa förmyndare. Om någon av föräldrarna inte får vara förmyndare enligt 1 § eller blir entledigad från förmynderskapet, är den andre barnets förmyndare.

För barn som står under vårdnad av endast den ene av sina föräldrar är denne ensam förmyndare.

För barn som står under vårdnad av bägge föräldrarna är dessa förmyndare. Om någon av föräldrarna inte får vara förmyndare enligt 1 § *fjärde stycket* eller blir entledigad från förmynderskapet, är den andre barnets förmyndare.

8 a §

Beträffande förordnade förmyndares rätt att sätta annan i sitt ställe tillämpas 11 kap. 23 §.

11 §⁸

Dör förmyndaren och finns det inte någon som på grund av lag skall vara förmyndare, skall den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till överförmyndaren för den kommun där den underårige *har sitt hemvist*.

Dör förmyndaren och finns det inte någon som på grund av lag skall vara förmyndare, skall den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till överförmyndaren för den kommun där den underårige *är folkbokförd*.

13 §⁹

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige *har sitt hemvist*.

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige *är folkbokförd*.

⁷ Senaste lydelse 1988:1251.

⁸ Senaste lydelse 1994:1433.

⁹ Senaste lydelse 1994:1433.

18 §¹⁰

Ansökan om förordnande eller entledigande av en förmyndare får göras av överförmyndaren, förmyndare, vårdnadshavare, den underåriga själv, om han eller hon har fyllt *sexton* år, samt av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. Frågor som avses i denna paragraf skall rätten också ta upp självmant, när det finns anledning till det.

I ett ärende som avses i första stycket skall rätten ge *en underårig som fyllt sexton år* tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Ansökan om förordnande eller entledigande av en förmyndare får göras av överförmyndaren, förmyndare, vårdnadshavare, den underåriga själv, om han eller hon har fyllt *femton* år, samt av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. Frågor som avses i denna paragraf skall rätten också ta upp självmant, när det finns anledning till det.

I ett ärende som avses i första stycket skall rätten ge *den underåriga* tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

11 kap.

Om ställföreträdare för hjälpbehövande vuxna enligt särskild lagstiftning

1 §

I lagen (0000:000) om framtidsfullmakter m.m. och om behörighet i vissa fall för anhöriga, lagen (0000:000) om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom hälso- och sjukvården m.m. och lagen (0000:000) om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom den sociala välfärden finns föreskrifter om ställföreträdare för vuxna personer som inte är i stånd att ta ställning i egna angelägenheter. Vad som föreskrivs om god man och förvaltare i detta kapitel skall inte tillämpas i den mån något annat följer av bestämmelserna i de nämnda lagarna. Detsamma gäller i förhållande till andra särskilda bestämmelser i lag om ställföreträdare för vuxna.

¹⁰ Senaste lydelse 1994:1433.

Om god man för hjälpbehövande vuxna

4 § första stycket¹¹

Om någon på grund av *sjukdom, psykisk störning*, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att *bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person*, skall rätten, om det behövs, besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. *Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke av den för vilken godmanskap skall anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas.*

2 §

Om någon som har fyllt 18 år på grund av *psykisk störning, sjukdom, skada*, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp helt eller delvis med att *ha hand om sina ekonomiska eller personliga angelägenheter*, skall rätten besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. *Godmanskap skall dock inte anordnas, om tillfredsställande hjälp kan lämnas genom ställföreträdare som anges i de i 1 § nämnda lagarna eller på något annat sätt.*

Ett beslut om godmanskap får inte meddelas utan samtycke av den hjälpbehövande, om det inte är uppenbart att han eller hon saknar förmåga att själv ta ställning i frågan eller att meddela sin mening.

3 §

Godmanskapet bör anpassas till den enskildes behov i varje särskilt fall och får begränsas till att avse viss egendom eller angelägenhet.

Ett godmanskap som avser personliga angelägenheter omfattar frågor om att erhålla sociala förmåner från det allmänna, även om dessa är av ekonomisk natur, såvida inte något annat framgår av beslutet.

Skall godmanskapet omfatta åtgärder inom hälso- och sjukvården skall detta särskilt anges.

4 § andra stycket¹²

När rätten meddelar ett beslut enligt första stycket, skall rätten samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget. Om en god man i

4 §

När rätten meddelar ett beslut om att anordna godmanskap, skall rätten samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget. Om en

¹¹ Senaste lydelse 1994:1433.

¹² Senaste lydelse 1994:1433.

något annat fall skall förordnas på grund av ett beslut *enligt första stycket*, skall förordnandet meddelas av överförmyndaren.

god man i något annat fall skall förordnas på grund av ett *sådant* beslut, skall förordnandet meddelas av överförmyndaren.

5 §

Den gode mannen skall i de angelägenheter som omfattas av uppdraget bevaka den enskildes rätt och har behörighet att företräda den enskilde i dessa angelägenheter, när inte något annat följer av 6 eller 7 §.

Ett beslut om godmanskap begränsar i och för sig inte den enskildes behörighet att företa rättshandlingar.

6 §

En god man kan inte på den enskildes vägnar samtycka till äktenskap eller partnerskap, bekräfta faderskap, upprätta eller återkalla testamente eller medge abort eller sterilisering. En god man kan inte heller företräda den enskilde i en fråga som på liknande sätt är av utpräglad personlig karaktär och inte oundgängligt kräver ett ställningstagande på den enskildes vägnar.

5 §¹³

En rättshandling som en god man har företagit *utanför sitt förordnande är inte bindande för den som förordnandet avser. En rättshandling som utan dennes samtycke företagits inom ramen för förordnandet är inte heller bindande för den som förordnandet avser, såvida inte denne på grund av sitt tillstånd varit ur stånd att ge uttryck för sin mening eller denna av annan orsak inte har kunnat inhämtas.*

Har den gode mannen inom ramen för förordnandet ingått en rättshandling som sedvanligen

7 §

En rättshandling som en god man har företagit *för den som förordnandet avser är bindande för denne endast om rättshandlingen företogs inom ramen för förordnandet.*

Utöver vad som anges i första stycket förutsätts

1. att den enskilde har samtyckt till rättshandlingen, eller

2. att han eller hon uppenbart har saknat förmåga att själv ta ställning eller att meddela sin mening.

Har den gode mannen inom ramen för förordnandet ingått en rättshandling *av det slag som*

¹³ Senaste lydelse 1988:1251.

företas för den dagliga hushållningen, skall samtycke från den som han företräder anses föreligga, om denne inte före rättshandlingen har gett uttryck för annat till den mot vilken rättshandlingen riktade sig.

sedvanligen företas med anknytning till en persons dagliga livsföring, skall samtycke från den som den gode mannen företräder anses föreligga, om denne inte före rättshandlingen har gett uttryck för annat till den mot vilken rättshandlingen riktade sig.

Tredje stycket är tillämpligt också på rättshandling som är av annat slag än som anges i det stycket, såvida den mot vilken rättshandlingen riktade sig varken insåg eller borde ha insett rätta förhållandet.

6 §¹⁴

Om en rättshandling som en god man har företagit inte blir bindande enligt 5 §, är den gode mannen skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som denne har tillfogats. Detta gäller dock inte, om rättshandlingen saknar bindande verkan mot den för vars räkning den har företagits till följd av någon särskild omständighet, som den gode mannen inte kände till och som tredje man inte med fog kunde förutsätta att den gode mannen skulle känna till.

8 §

Om en rättshandling som en god man har företagit inte blir bindande enligt 7 §, är den gode mannen skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som denne har tillfogats. Detta gäller dock inte, om rättshandlingen saknar bindande verkan mot den för vars räkning den har företagits till följd av någon särskild omständighet, som den gode mannen inte kände till och som tredje man inte med fog kunde förutsätta att den gode mannen skulle känna till.

Om förvaltare

7 § första stycket¹⁵

Om någon som befinner sig i en sådan situation som anges i 4 § är ur stånd att vårda sig eller sin egendom, får rätten besluta att anordna förvaltarskap för honom eller henne. Förvaltarskap får dock inte anordnas, om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp.

9 §

Om någon som har fyllt 18 år och befinner sig i ett sådant tillstånd som anges i 2 § är ur stånd att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter, får rätten besluta att anordna förvaltarskap för honom eller henne när det är påkallat för att hindra att den enskildes ekonomi utsätts för väsentliga risker eller att han eller hon utnyttjas ekonomiskt på ett otillbörligt sätt. Förvaltarskap får dock

¹⁴ Senaste lydelse 1988:1251.

¹⁵ Senaste lydelse 1994:1433.

inte anordnas, om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp.

7 § andra och tredje styckena¹⁶

Förvaltaruppdraget skall anpassas till den enskildes behov i varje särskilt fall och får begränsas till att avse viss egendom eller angelägenhet eller egendom överstigande ett visst värde.

Rätten får överlåta åt överförmyndaren att närmare bestämma uppdragets *omfattning*.

7 § fjärde stycket¹⁷

När rätten meddelar ett beslut *enligt första stycket*, skall rätten samtidigt förordna en förvaltare att utföra uppdraget. Om en förvaltare i något annat fall skall förordnas på grund av ett *beslut enligt första stycket*, skall förordnandet meddelas av överförmyndaren.

9 §¹⁸

Förvaltaren har inom ramen för förvaltaruppdraget ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder denne i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget.

Den som har förvaltare är inte behörig att företa rättshandlingar för annans räkning.

8 §¹⁹

Trots *ett förvaltarförordnande enligt 7 §* har den som avses med förordnandet rätt att själv

1. sluta avtal om tjänst eller

10 §

Förvaltarskapet skall anpassas till den enskildes behov i varje särskilt fall och får begränsas till att avse viss egendom eller angelägenhet eller egendom överstigande visst värde.

Skall ett förvaltarskap omfatta frågor om att erhålla sociala förmåner från det allmänna av ekonomisk natur skall detta särskilt anges.

Rätten får överlåta åt överförmyndaren att närmare bestämma uppdragets *avgränsning*.

11 §

När rätten meddelar ett beslut *om att anordna förvaltarskap*, skall rätten samtidigt förordna en förvaltare att utföra uppdraget. Om en förvaltare i något annat fall skall förordnas på grund av ett *sådant beslut*, skall förordnandet meddelas av överförmyndaren.

12 §

Förvaltaren har inom ramen för förvaltaruppdraget ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder *ensam* denne i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget, *när inte annat följer av 13 eller 14 §.*

13 §

Trots *att ett förvaltarskap har anordnats* har den som avses med förordnandet rätt att själv

1. sluta avtal om tjänst eller

¹⁶ Senaste lydelse 1994:1433.

¹⁷ Senaste lydelse 1994:1433.

¹⁸ Senaste lydelse 1988:1251.

¹⁹ Senaste lydelse 1994:1433.

annat arbete,

2. förfoga över vad han eller hon genom eget arbete har förvärvat efter det att förvaltare har förordnats, liksom avkastningen av sådan egendom och vad som har trätt i egendomens ställe samt

3. förfoga över vad han eller hon efter det att förvaltare har förordnats får genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att egendomen inte skall omfattas av förvaltarens rådighet.

Om det finns särskilda skäl för det, får dock rätten föreskriva att förvaltaruppdraget skall omfatta även förhållanden som avses i första stycket.

annat arbete,

2. förfoga över vad han eller hon genom eget arbete har förvärvat efter det att förvaltare har förordnats, liksom avkastningen av sådan egendom och vad som har trätt i egendomens ställe samt

3. förfoga över vad han eller hon efter det att förvaltare har förordnats får genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att egendomen inte skall omfattas av förvaltarens rådighet.

10 §²⁰

Med förvaltarens samtycke får den enskilde själv företa rättshandlingar även i en angelägenhet som omfattas av förvaltaruppdraget. Om verkan av avtal som den enskilde har ingått utan samtycke gäller vad som föreskrivs i 9 kap. 6 och 7 §§ för underåriga.

14 §

11 §²¹

Den enskilde är inte bunden av en rättshandling som en förvaltare har företagit utanför sitt förordnande. Förvaltaren är i sådant fall skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som denne har tillfogats.

15 §

Den enskilde är inte bunden av en rättshandling som en förvaltare har företagit utanför sitt förordnande *eller i strid med 13 §*. Förvaltaren är i sådant fall skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som denne har tillfogats.

Om god man med anledning av bortavaro, jäv eller andra särskilda förhållanden

1 §²²

Kan en förmyndare på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte utöva förmyndarskapet eller blir förmyndaren enligt 10 kap. 17 § skild från utövningen av det, skall överförmyndaren förordna god man att i förmyndarens ställe vårda den underåriges angelägenheter.

När rätten enligt 10 kap. 17 § skiljer en förmyndare från utövningen av förmyndarskapet får rätten förordna god man enligt första stycket.

16 §

²⁰ Senaste lydelse 1988:1251.

²¹ Senaste lydelse 1988:1251.

²² Senaste lydelse 1994:1433.

Om god man för underåriga utländska medborgare eller underåriga statslösa personer finns föreskrifter i 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt i lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn m.fl.

2 §²³

17 §

Har en förmyndare eller förmyndarens make eller sambo och den underåriga del i ett oskiftat dödsbo, skall överförmyndaren förordna god man att vårda den underåriges rätt i boet vid boutredningen liksom vid bodelning och skifte eller ingående av avtal om sammanlevnad i oskiftat bo.

Överförmyndaren skall också förordna god man när den som har en förmyndare, god man eller förvaltare skall företa en rättshandling eller vara part i en rättegång och behöver hjälp men enligt 12 kap. 8 § inte kan företrädas av förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren. Om talan har väckts får rätten förordna god man.

Överförmyndaren skall också i andra fall än som avses i första eller andra stycket förordna god man för den som har vårdnadshavare, förmyndare, god man eller förvaltare, i angelägenheter där den enskilde har ett intresse som strider mot en sådan företrädares eller dennes makes eller sambos intresse. Överförmyndaren skall meddela ett sådant förordnande, om det begärs av vårdnadshavaren, förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren eller den som denne i sådan egenskap företräder eller om det annars är lämpligt.

Kan en god man eller förvaltare på grund av sjukdom eller av annan orsak inte utöva ställföreträderskapet, kan överförmyndaren förordna god man att i den först nämndes ställe ha hand om den enskildes ekonomiska eller personliga angelägenheter.

3 §²⁴

18 §

Överförmyndaren skall förordna god man,

1. om det vid ett dödsfall finns en till namnet känd arvinge som vistas på okänd eller avlägsen ort och därför inte kan bevaka sin rätt i boet och förvalta sin lott i det,

2. om det vid ett dödsfall inte kan utredas, huruvida den döde har efterlämnat någon arvinge som är arvsberättigad före Allmänna arvsfonden eller före eller tillsammans med någon annan känd arvinge, eller också kännedom finns om arvinge efter den döde men kunskap saknas såväl om arvingens namn som om hans vistelseort, och det på grund av

²³ Senaste lydelse 1994:1433.

²⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

sådan omständighet krävs att okänd arvinges rätt bevakas och hans eller hennes lott i boet förvaltas,

3. om en testamentstagare vistas på okänd eller avlägsen ort eller är okänd och hans eller hennes rätt därför behöver iakttas enligt vad som föreskrivs om arvinge,

4. om det i övrigt krävs att en bortavarandes rätt bevakas eller en bortavarandes egendom förvaltas,

5. om det enligt förordnande i testamente eller annan rättshandling beror av en framtida händelse, vem egendom skall tillfalla eller egendom först senare skall tillträdas med äganderätt och det krävs att den blivande ägarens rätt bevakas eller egendomen förvaltas för den blivande ägarens räkning, eller

6. om egendom, enligt vad som särskilt föreskrivs, skall ställas under vård och förvaltning av god man som avses i detta kapitel.

Överförmyndaren skall förordna god man enligt första stycket efter anmälan eller när behovet blir känt på annat sätt. Krävs en god man för den som har rätt i ett dödsbo, skall det anmälas hos överförmyndaren av den som har boet i sin vård.

Rättshandlingar som en god man har företagit med stöd av ett förordnande enligt denna paragraf gäller, även om den egendom som förordnandet avsåg tillfaller någon som den gode mannen inte var förordnad att företräda.

19 §

Bestämmelserna i 7 och 8 §§ är tillämpliga även på gode män som har förordnats enligt 16–18 §§.

Gemensamma bestämmelser om god man och förvaltare

20 §

Även om det inte framgår av ett förordnande för en god man enligt 2 § eller en förvaltare, omfattar den gode mannens eller förvaltarens uppdrag inte sådana tillgångar som har ställts under särskild förvaltning.

12 §²⁵

Till god man eller förvaltare skall utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna. Skall en god man förordnas att bevaka en underårigs eller bortavarandes rätt i dödsbo och har den avlidne gett tillkänna vem den

21 §

Till god man eller förvaltare skall utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna. *Om den som saken gäller föreslår en viss person som god man eller förvaltare, skall denne förordnas under förutsättning att personen i*

²⁵ Senaste lydelse 1988:1251.

avlidne önskar till god man, skall denna person förordnas, om han eller hon inte är olämplig.

fråga uppfyller nyss nämnda krav och vill åta sig uppdraget. Skall en god man förordnas att bevaka en underårigs eller bortavarandes rätt i dödsbo och har den avlidne gett tillkänna vem den avlidne önskar till god man, skall denna person förordnas, om han eller hon inte är olämplig.

Den som är underårig eller som själv har förvaltare får inte vara god man eller förvaltare.

Överförmyndaren ansvarar för att gode män och förvaltare får erforderlig utbildning.

13 §²⁶

När omständigheterna motiverar det, kan *flera gode män eller förvaltare förordnas för den enskilde.*

22 §

När omständigheterna motiverar det, kan *för en och samma person dels förordnas både god man och förvaltare, dels förordnas flera gode män eller förvaltare.*

23 §

Gode män och förvaltare får endast vid eget tillfälligt förhinder eller vid behov av hjälp i en viss, särskilt angiven angelägenhet ge fullmakt åt annan att i den enskildes namn företa rättshandlingar. Dessa måste falla inom ramen för den förordnade ställföreträdarens uppdrag och behörighet i övrigt. Fullmakten skall vara skriftlig och ställd till en eller flera namngivna fysiska personer. Avser fullmakten rätt att i en viss, särskilt angiven angelägenhet förvalta den enskildes egendom, får fullmakten dock ställas till en bank eller ett kreditmarknadsföretag eller ett värdepappersbolag.

En fullmakt som ges vid tillfälligt förhinder för den gode mannen eller förvaltaren får avse endast rättshandlingar som anges i 11 kap. 7 § tredje stycket. En rättshandling av annat slag än som anges i detta stycke är dock bindande för den enskilde, såvida den mot

²⁶ Senaste lydelse 1994:1433.

vilken rättshandlingen riktade sig varken insåg eller borde ha insett rätta förhållandet.

Vad som sagts i första stycket och andra stycket första meningen gäller också i de fall då den gode mannen eller förvaltaren uppdrar åt annan att i eget namn företa rättshandlingar på den enskildes vägnar.

Oavsett vad som sägs i första – tredje styckena får en god man eller förvaltare inom ramen för sitt förordnande lämna skriftlig fullmakt till annan att hos kreditinstitut eller annan tredje man upp bära medel för periodiskt återkommande betalningar eller lämna medgivande till andra periodiska penningöverföringar från den enskilde.

14 §²⁷

Om flera gode män eller förvaltare är ansvariga för en skada som har tillfogats tredje man, svarar de solidariskt för ersättningen. Ersättningsansvaret skall slutligt fördelas mellan de ansvariga efter vars och ens grad av vållande. Om någon saknar tillgångar att betala sin andel med, skall de övrigas ansvarighet för bristen bestämmas enligt samma grunder.

24 §

Om förfarandet vid förordnande av god man eller förvaltare och anordnande av godmanskap eller förvaltarskap

15 §²⁸

Ansökan om förordnande av god man enligt 1–4 §§ eller förvaltare får göras av förmyndare, den som ansökningen avser, om han eller hon har fyllt *sexton* år, samt av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. Ansökan om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap får göras av dem som nu har nämnts och av överförmyndaren.

25 §

Ansökan om förordnande av god man enligt 2 och 16–18 §§ eller förvaltare får göras av förmyndare, den som ansökningen avser, om han eller hon har fyllt *femton* år, samt av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. Ansökan om anordnande av godmanskap enligt 2 § eller förvaltarskap får göras av dem som nu har nämnts och av överförmyndaren.

²⁷ Senaste lydelse 1994:1433.

²⁸ Senaste lydelse 1994:1433.

Ansökan om anordnande av förvaltare får också göras av god man som avses i 4 §.

När det finns anledning till det skall rätten själv ta upp frågor om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltare. Överförmyndaren har samma skyldighet när det gäller förordnande av god man eller förvaltare.

16 § första stycket²⁹

I ärenden om förordnande av god man eller förvaltare *för någon som har fyllt sexton år* skall rätten eller överförmyndaren ge *denna* person tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

16 § andra och fjärde styckena³⁰

I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltare skall, *om* det inte är obehövt, rätten *också* inhämta yttrande från den enskildes make eller sambo och barn, överförmyndaren och *vårdinrättning*. Yttrande skall också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar landstingets ledning av omsorgsverksamheten. Den som ansöknings avser skall höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Rätten kan dock avstå från att höra den enskilde muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller

Ansökan om anordnande av förvaltare får också göras av god man som avses i 2 §.

När det finns anledning till det skall rätten själv ta upp frågor om anordnande av godmanskap enligt 2 § eller förvaltare. Överförmyndaren har samma skyldighet när det gäller förordnande av god man eller förvaltare.

26 §

I ärenden om *anordnande av godmanskap enligt 2 § eller förvaltare* och i ärenden om förordnande av god man eller av förvaltare skall rätten eller överförmyndaren ge *den* person som avses *få ställföreträdare* tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Innan någon förordnas till god man eller förvaltare skall hans eller hennes lämplighet kontrolleras i den utsträckning som behövs.

27 §

I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 2 § eller förvaltare skall rätten *iaktta följande*.

Den som ansöknings om godmanskap eller förvaltare avser skall höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Rätten kan dock avstå från att höra den enskilde muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller *medgett* förordnandet eller det annars finns särskilda skäl. *Den enskilde har trots det sagda alltid rätt att bli hörd muntligen, om han eller hon begär det.*

Om det inte är obehövt skall rätten inhämta yttrande i ärendet från den enskildes make eller sambo och barn, överförmyndaren och *inrättning där den enskilde får*

²⁹ Senaste lydelse 1994:1433.

³⁰ Senaste lydelse 1994:1433.

medgivit det ifrågasatta förordnandet eller det annars finns särskilda skäl.

vård. Yttrande skall också, om det behövs, inhämtas från andra närstående och från den som enligt särskild lagstiftning är att anse som den enskildes ställföreträdare i visst hänseende samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som ansvarar för kommunens eller landstingets insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Myndigheter och inrättningar som anges i andra stycket är skyldiga att lämna rätten sådana uppgifter som kan vara av betydelse i ärendet.

Myndigheter och inrättningar som nu har nämnts är skyldiga att lämna rätten sådana uppgifter som kan vara av betydelse i ärendet.

16 § tredje stycket³¹

Bestämmelserna i andra stycket gäller även i ärenden hos överförmyndaren om förordnande av god man enligt 4 § eller förvaltare.

28 §

Bestämmelserna i 27 § andra och tredje styckena skall tillämpas även i ärenden hos överförmyndaren om förordnande av god man enligt 2 § eller förvaltare. Bestämmelserna i tredje stycket gäller också handläggningen hos överförmyndaren i ärenden om att anordna godmanskap enligt 2 § eller förvaltarskap.

17 §³²

Innan rätten anordnar förvaltarskap skall den inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Detta gäller även i ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sådan utredning som avses i första stycket.

29 §

I ärenden om att anordna förvaltarskap skall rätten inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Detta gäller även i ärenden om att anordna godmanskap enligt 2 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.

³¹ Senaste lydelse 1994:1433.

³² Senaste lydelse 1994:1433.

18 §³³

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap, får rätten besluta att anordna godmanskap eller förvaltarskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom. Ett sådant beslut kan meddelas även för den som är underårig att gälla från och med den dag då han eller hon fyller arton år.

30 §

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om anordnande av godmanskap enligt 2 § eller förvaltarskap, får rätten besluta att anordna godmanskap eller förvaltarskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom (*interimistiskt beslut*). Ett sådant beslut kan meddelas även för den som är underårig att gälla från och med den dag då han eller hon fyller arton år. *Beslut om anordnande av godmanskap enligt 2 § får fattas även av överförmyndaren, om saken är särskilt brådskande.*

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om förordnande av god man eller förvaltare, får överförmyndaren förordna god man eller förvaltare för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om ärendet brådskar av sådan anledning som anges i första stycket.

Innan beslut enligt första eller andra stycket meddelas skall den som ansökningen avser ha fått tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan större tidsförlust och utan skada för honom eller henne.

Ett beslut enligt första stycket får när som helst ändras av rätten. Överförmyndaren får när som helst ändra ett beslut enligt andra stycket.

Ett beslut enligt första stycket får när som helst ändras av rätten. *Har beslutet meddelats av överförmyndaren skall det genast anmälas till rätten.* Överförmyndaren får när som helst ändra ett beslut enligt andra stycket.

Om upphörande eller jämkning av godmanskap och förvaltarskap och om entledigande av god man eller förvaltare

19 §³⁴

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs, skall godmanskapet eller förvaltarskapet upphöra. Beslut om att godmanskap

31 §

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs, skall godmanskapet eller förvaltarskapet upphöra. Beslut om att godmanskap

³³ Senaste lydelse 1994:1433.

³⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

enligt 4 § eller förvaltare skall upphöra fattas av rätten. I övriga fall fattas beslutet av överförmyndaren. Har god man förordnats enligt 3 § 1–5, skall överförmyndaren entlediga den gode mannen så snart den som förordnandet avser begär det. När en god man eller förvaltare har slutfört sitt uppdrag, skall han genast anmäla det till överförmyndaren.

enligt 2 § eller förvaltare skall upphöra fattas av rätten. *I ett ärende om detta kan rätten inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd.* I övriga fall fattas beslutet av överförmyndaren. Har god man förordnats enligt 18 § 1–5, skall överförmyndaren entlediga den gode mannen så snart den som förordnandet avser begär det. När en god man eller förvaltare har slutfört sitt uppdrag, skall han genast anmäla det till överförmyndaren.

En god man eller förvaltare har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Beslut om entledigande fattas av överförmyndaren. Skall godmanskapet eller förvaltarens fortsätta, är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts.

20 §³⁵

En god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget, skall entledigas. Beslut om entledigande fattas av överförmyndaren.

Uppkommer en fråga om att enligt första stycket entlediga en god man eller förvaltare och kan slutligt beslut inte ges omedelbart, får överförmyndaren besluta att den gode mannen eller förvaltaren skall skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den som godmanskapet eller förvaltarens avser.

21 §³⁶

Ansökan om entledigande av en god man eller förvaltare och om upphörande av godmanskap eller förvaltarens får göras av någon av dem som avses i 15 § första stycket eller av den gode mannen eller förvaltaren.

32 §

Uppkommer en fråga om att enligt första stycket entlediga en god man eller förvaltare och kan slutligt beslut inte ges omedelbart, får överförmyndaren besluta att den gode mannen eller förvaltaren skall skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den som godmanskapet eller förvaltarens avser (*interimistiskt beslut*).

33 §

Ansökan om entledigande av en god man eller förvaltare och om upphörande av godmanskap eller förvaltarens får göras av någon av dem som avses i 25 § första stycket eller av den gode mannen eller förvaltaren.

³⁵ Senaste lydelse 1994:1433.

³⁶ Senaste lydelse 1994:1433.

Rätten eller överförmyndaren får också självmant ta upp frågor som avses i första stycket och som de är behöriga att avgöra.

I ett ärende enligt denna paragraf skall rätten eller överförmyndaren ge den enskilde tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

22 §³⁷

Dör en god man eller förvaltare, skall den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den överförmyndare som har tillsyn över godmanskapet eller förvaltarskapet.

23 §³⁸

Rätten är skyldig att pröva om omfattningen av ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap bör jämkas, om någon av dem som anges i 15 § första stycket eller den gode mannen eller förvaltaren ansöker om det. Rätten kan också utan ansökan göra en sådan prövning.

Innan rätten meddelar beslut enligt första stycket, skall den gode mannen eller förvaltaren samt överförmyndaren och den enskilde ges tillfälle att yttra sig.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart, får rätten meddela beslut i frågan för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den enskilde. I fråga om ett sådant beslut tillämpas bestämmelserna i 18 § tredje och fjärde styckena.

I fråga om godmanskap enligt 1–3 §§ skall överförmyndaren pröva om godmanskapets omfattning bör jämkas. Bestämmelserna i första – tredje styckena skall också tillämpas vid handläggningen hos överförmyndaren av frågor om sådan jämkning.

34 §

Rätten är skyldig att pröva om omfattningen av ett godmanskap enligt 2 § eller ett förvaltarskap bör jämkas, såvida någon av dem som anges i 25 § första stycket eller den gode mannen eller förvaltaren ansöker om det. Rätten kan också utan ansökan göra en sådan prövning. I ett ärende enligt detta stycke kan rätten inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart, får rätten meddela beslut i frågan för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den enskilde (*interimistiskt beslut*). Beslut angående omfattningen av ett godmanskap enligt 2 § får fattas även av överförmyndaren, om saken är särskilt brådskande. I fråga om ett beslut enligt det sagda tillämpas bestämmelserna i 30 § tredje och fjärde styckena.

I fråga om godmanskap enligt 16–18 §§ skall överförmyndaren pröva om godmanskapets omfattning bör jämkas. Bestämmelserna i första – tredje styckena skall också tillämpas vid handläggningen hos överförmyndaren av frågor om sådan jämkning.

³⁷ Senaste lydelse 1994:1433.

³⁸ Senaste lydelse 1994:1433.

24 §³⁹

Innan rätten eller överförmyndaren förordnar någon till god man eller förvaltare eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, skall han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om beslut enligt 20 § andra stycket, skall den gode mannen eller förvaltaren ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

36 §

Innan rätten eller överförmyndaren förordnar någon till god man eller förvaltare eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, skall han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om beslut enligt 32 § andra stycket, skall den gode mannen eller förvaltaren ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

Om läkarintyg i visst fall

37 §

På begäran av en god man eller en förvaltare eller överförmyndaren kan rätten besluta att inhämta läkarintyg till ledning för att bedöma om och i vilken utsträckning som den som har god man enligt 2 § eller har förvaltare saknar förmåga att ta ställning i egna angelägenheter eller att meddela sin mening i dessa. Den enskilde skall ges tillfälle att yttra sig i ärendet.

Om behörig domstol och överförmyndare

25 §⁴⁰

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *har sitt hemvist eller, om han eller hon inte har hemvist i Sverige, Stockholms tingsrätt.*

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ samt förvaltarskap är överför-

38 §

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 2 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *är folkbokförd. Är den enskilde inte folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den enskilde vistas behörig domstol.*

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 2, 16 och 17 §§ eller lagen (2005:000) om

³⁹ Senaste lydelse 1994:1433.

⁴⁰ Senaste lydelse 1997:353.

myndaren för den kommun där den enskilde har sitt hemvist.

*god man för ensamkommande barn m.fl. samt i frågor om förvaltar-
skap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde är folk-
bokförd. Är den enskilde inte folk-
bokförd i Sverige, är överförmy-
ndaren för den kommun där den
enskilde vistas behörig överför-
myndare.*

Har den enskilde inte hemvist i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare i frågor om godmanskap som tas upp med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. I andra fall då den enskilde inte har hemvist i Sverige är överförmyndaren för Stockholms kommun behörig överförmyndare.

Om behörig domstol eller överförmyndare enligt första och andra styckena inte finns, är Stockholms tingsrätt och överförmyndaren för Stockholms kommun behörig domstol respektive behörig överförmyndare.

26 §⁴¹

Uppkommer vid utredning av ett dödsbo frågan om förordnande av god man enligt 3 §, hör ärendet till överförmyndaren för den kommun där den döde hade sitt hemvist eller, om den döde inte hade hemvist i Sverige, till överförmyndaren för Stockholms kommun. Skall god man annars förordnas enligt 3 §, tas ärendet upp av överförmyndaren för den kommun där den för vilken god man skall förordnas har egendom eller där annars behov av god man har visat sig.

Andra frågor som gäller godmanskap enligt 3 § tas upp av den överförmyndare som har förordnat god man.

39 §

Uppkommer vid utredning av ett dödsbo frågan om förordnande av god man enligt 18 §, hör ärendet till överförmyndaren för den kommun där den döde hade sitt hemvist eller, om den döde inte hade hemvist i Sverige, till överförmyndaren för Stockholms kommun. Skall god man annars förordnas enligt 18 §, tas ärendet upp av överförmyndaren för den kommun där den för vilken god man skall förordnas har egendom eller där annars behov av god man har visat sig.

Andra frågor som gäller godmanskap enligt 18 § tas upp av den överförmyndare som har förordnat god man.

⁴¹ Senaste lydelse 1994:1433.

Om stöd till den enskilde vid
handläggningen i domstol

Jfr 20 kap. 2 § andra och tredje
styckena

40 §

I ett ärende om anordnande av förvaltarskap eller utvidgning av ett förvaltarskaps omfattning, där den enskilde uppenbarligen inte förstår vad saken gäller eller skulle lida skada av att få del av handlingarna i ärendet, skall rätten förordna en god man enligt detta kapitel att företräda den enskilde i ärendet och bevaka hans eller hennes rätt. Om det inte är obehövt, skall god man också förordnas i ett ärende om anordnande eller utvidgning av godmanskap enligt 2 § där den enskilde uppenbarligen inte förstår vad saken gäller.

En god man som avses i första stycket skall samråda med den för vilken han har förordnats, i den mån det kan ske.

Jfr 20 kap. 2 a §

41 §

I ett ärende om anordnande av förvaltarskap eller utvidgning av ett förvaltarskaps omfattning, där det inte förordnats god man enligt 40 §, skall rätten förordna ett biträde att bevaka den enskildes rätt i ärendet. Ett rättegångsbiträde skall också förordnas, om den som har förvaltare begär att förvaltarskapet skall upphöra eller att dess omfattning skall inskränkas.

Rättegångsbiträde skall inte förordnas, om det är uppenbart att ett biträde inte behövs.

Om kungörande av beslut angående förvaltare

27 §⁴²

Rätten skall genast kungöra beslut om anordnande eller upphörande av förvaltare i Post- och Inrikes Tidningar. Sådan kungörelse skall också ske av beslut om jämkning av förvaltarens omfattning enligt 23 §.

42 §

Rätten skall genast kungöra beslut om anordnande eller upphörande av förvaltare i Post- och Inrikes Tidningar. Sådan kungörelse skall också ske av beslut om jämkning av förvaltarens omfattning enligt 35 §.

12 kap.

3 §⁴³

Förmyndare, gode män och förvaltare skall omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

Förmyndare, gode män och förvaltare skall omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde. *Härvid skall beaktas den enskildes egen uttryckta eller förmodade inställning. Om den hänsyn som skall tas till den enskildes vilja finns bestämmelser i lagen (0000:000) om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom hälso- och sjukvården m.m. och lagen (0000:000) om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom den sociala välfärden samt i annan särskild lagstiftning.*

Om betydelsen av samtycke i vissa fall från den som har god man finns bestämmelser i 11 kap. 7 §.

4 §⁴⁴

Den enskildes medel skall i skälig omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål skall placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning.

Den enskildes medel skall i skälig omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning och nytta *och välbefinnande* i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål skall placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning.

⁴² Senaste lydelse 1994:1433.

⁴³ Senaste lydelse 1994:1433.

⁴⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

7 §⁴⁵

I viktiga frågor skall förmyndaren, om det lämpligen kan ske, höra den omyndige, *om den omyndige har fyllt sexton år*, samt den omyndiges make eller sambo.

Gode män och förvaltare har motsvarande skyldigheter i förhållande till den enskilde samt den enskildes make eller sambo. *Om betydelsen av samtycke i vissa fall från den som har god man finns bestämmelser i 11 kap. 5 §.*

I viktiga frågor skall förmyndaren, om det lämpligen kan ske, höra den omyndige samt den omyndiges make eller sambo.

Gode män och förvaltare har motsvarande skyldigheter i förhållande till den enskilde samt den enskildes make eller sambo.

9 §⁴⁶

Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under överförmyndarens tillsyn.

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att lämna överförmyndaren de upplysningar om sin verksamhet som överförmyndaren begär.

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att lämna överförmyndaren de upplysningar *och de handlingar* om sin verksamhet som överförmyndaren begär.

12 §⁴⁷

Om en persons egendom skall förvaltas av fler än en förmyndare, god man eller förvaltare, skall ställföreträdarna utöva förvaltningen gemensamt. Överförmyndaren kan dock besluta att förvaltningen av tillgångarna skall fördelas på visst sätt mellan ställföreträdarna eller att vissa tillgångar skall förvaltas av en av dem ensam. I samband med att rätten förordnar en ställföreträdare kan även rätten meddela ett sådant beslut.

Om de som *utövar förvaltningen* gemensamt inte kan enas om en viss åtgärd, gäller den mening som överförmyndaren biträder. Om det är fråga om en åtgärd som kräver överförmyndarens samtycke, kan

Om fler än en förmyndare, god man eller förvaltare skall ha hand om en persons ekonomiska eller personliga angelägenheter, skall ställföreträdarna utöva uppgifterna gemensamt. Överförmyndaren kan dock besluta att angelägenheterna skall fördelas på visst sätt mellan ställföreträdarna eller att vissa angelägenheter skall tas omhand av en av dem ensam. I samband med att rätten förordnar en ställföreträdare kan även rätten meddela ett sådant beslut.

Om de som *har hand om en angelägenhet* gemensamt inte kan enas om en viss åtgärd, gäller den mening som överförmyndaren biträder. Om det är fråga om en åtgärd som kräver överförmynda-

⁴⁵ Senaste lydelse 1994:1433.

⁴⁶ Senaste lydelse 1994:1433.

⁴⁷ Senaste lydelse 1994:1433.

samtycke ges till åtgärden även om det finns delade meningar. Överförmyndaren skall dock ge alla dem som har del i *förvaltningen* tillfälle att yttra sig innan överförmyndaren beslutar i saken.

rens samtycke, kan samtycke ges till åtgärden även om det finns delade meningar. Överförmyndaren skall dock ge alla dem som har del i *angelägenheten* tillfälle att yttra sig innan överförmyndaren beslutar i saken.

15 §⁴⁸

Talan om ersättning enligt 14 § skall väckas inom *ett* år från det att handlingar som anges i 16 kap. 8 § har lämnats över till den som är behörig att ta emot redovisning för förvaltningen. Om talan inte väcks inom nämnda tid, är talerätten förlorad. Detta gäller inte, om ställföreträdaren har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande.

Talan om ersättning enligt 14 § skall väckas inom *tre* år från det att handlingar som anges i 16 kap. 8 § har lämnats över till den som är behörig att ta emot redovisning för förvaltningen. Om talan inte väcks inom nämnda tid, är talerätten förlorad. Detta gäller inte, om ställföreträdaren har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande *eller om talan om ersättning grundar sig på en omständighet som inte har framgått av handlingarna.*

Detsamma skall gälla en talan mot ställföreträdare som inte är skyldig att avge sådan redovisning som avses i 16 kap. 8 §, när han eller hon har underrättat den som är berättigad att ta emot redogörelse för förvaltningen att handlingar som avses i 12 kap. 5 § finns tillgängliga för granskning.

15 a §

Kommunen svarar solidariskt med en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare för sakskada och ren förmögenhetskada som ställföreträdaren inom ramen för sitt uppdrag har vållat den enskilde genom förmögenhetsbrott intill ett belopp motsvarande fem gånger prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Kommunen får när ersättningen utges avräkna vad som utgått eller kan komma att utgå ur föreliggande försäkringar som har tecknats av annan än den enskilde.

Vad kommunen har utgett enligt

⁴⁸ Senaste lydelse 1994:1433.

första stycket kan den återkräva av ställföreträdaren.

Ansvarig kommun enligt första och andra styckena är den kommun vars överförmyndare utövade tillsynen över ställföreträdaren vid tidpunkten för brottet.

16 §⁴⁹

Förordnande förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande.

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter skall betalas med medel som tillhör den enskilde.

Om inte särskilda skäl föranleder något annat, skall arvode och ersättning för utgifter betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande. *En särskilt förordnad vårdnadshavare som är förmyndare för den underårige har rätt till ersättning också för den del av uppdraget som avser vårdnadsutgifter, dock inte om den särskilt förordnade vårdnadshavaren uppbär kommunal ersättning till familjehem.*

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter skall betalas med medel som tillhör den enskilde. *Beslut om arvode och ersättning för utgifter bör, om det inte finns särskilda skäl, fattas inom fyra månader från det att den förordnade ställföreträdaren har avgett årsräkning eller sluträkning till överförmyndaren.*

Om inte särskilda skäl föranleder något annat, skall arvode och socialavgifter samt ersättning för utgifter betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst, bortsett från kapitalvinster, efter avdrag för skatt under det år när uppdraget utförs eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. *Om överförmyndaren med*

⁴⁹ Senaste lydelse 1994:1433.

stöd av 14 kap. 15 § första stycket har beslutat att årsräkningen skall avse en annan tolv månadersperiod än kalenderåret, skall den enskildes inkomster och tillgångar beräknas för denna period. Vid beräkningen av den enskildes ersättningskyldighet skall tillämpas basbeloppet för det år under vilket tolv månadersperioden avslutas.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo skall betalas med dödsboets medel, om inte särskilda skäl föranleder något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som inte skall betalas med den enskildes eller dödsboets medel skall betalas av kommunen.

13 kap.

2 §⁵⁰

När värdet på en omyndigs tillgångar, som skall förvaltas av föräldrarna, genom arv, gåva, värdestegring eller på något annat sätt har kommit att överstiga åtta gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, tillämpas bestämmelserna i 3–7 §§ för förvaltningen.

Dessa bestämmelser gäller även egendom som, under villkor om att förvaltningen av den skall stå under överförmyndarens kontroll (särskild överförmyndarkontroll), har tillfallit den omyndige

1. genom arv eller testamente,
2. genom gåva, under förutsättning att givaren skriftligen har anmält gåvan till överförmyndaren, eller
3. genom förmånstagarförordnande vid försäkring med anledning av dödsfall eller vid pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

Med egendom som anges i andra stycket jämställs egendom som har trätt i stället för sådan egendom samt avkastning av egendomen.

En förälder som har överlämnat egendom i gåva till sitt omyndiga barn under villkor om att förvaltningen skall stå under överförmyndarens kontroll får inte återkalla villkoret.

7 §⁵¹

Pengar som inte placeras enligt 5, 6 eller 10 § och som inte heller omedelbart behöver användas skall göras räntebärande genom att sättas in hos bank eller kreditmarknads-

Pengar som inte placeras enligt 5, 6 eller 10 § och som inte heller omedelbart behöver användas skall göras räntebärande genom att sättas in hos bank eller kreditmarknads-

⁵⁰ Senaste lydelse 1994:1433.

⁵¹ Senaste lydelse 2004:422.

företag.

företag. *I anslutning till placering enligt 5 eller 6 § får pengar föras över till ett konto hos ett värdepappersbolag. Detta gäller trots att någon ränta inte är avtalad.*

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

9 §⁵²

Överförmyndaren skall besluta att bestämmelserna i 4–7 §§ inte längre skall tillämpas, om värdet på den omyndiges tillgångar har kommit att sjunka till ett belopp som understiger fyra gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och det inte finns särskild anledning att låta kontrollen fortgå.

Ett beslut enligt första stycket gäller inte egendom som har tillfallit den omyndige under villkor om särskild överförmyndarkontroll.

Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden eller i övrigt finns särskilda skäl, får överförmyndaren helt eller delvis medge undantag från 3–8 §§.

Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden eller i övrigt finns särskilda skäl, får överförmyndaren helt eller delvis medge undantag från 3–8 §§. *Kravet på överförmyndarens samtycke enligt 8 § i fråga om medel som inte står under särskild överförmyndarkontroll skall hävas, om det inte av särskild anledning behövs för att trygga förvaltningen.*

10 §⁵³

För den omyndiges räkning får föräldrar endast med överförmyndarens samtycke

1. genom köp, byte eller gåva förvärva fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller övertagande av hyresrätt till en bostadslägenhet,

2. ingå avtal om nyttjanderätt till någon annans fasta egendom, om det inte gäller hyra av en bostadslägenhet eller en tillfällig upplåtelse av ringa ekonomisk betydelse,

3. sälja eller byta bort fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller byte av en bostadslägenhet, *eller*

3. sälja eller byta bort fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller byte av en bostadslägenhet,

4. låta inteckna, hyra ut eller på något annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom eller tomträtt.

4. låta inteckna, hyra ut eller på något annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom eller tomträtt, *eller*

5. säga upp eller överlåta avtal om hyresrätt till en bostadslägenhet.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 1 eller 2 skall lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn

⁵² Senaste lydelse 1994:1433.

⁵³ Senaste lydelse 1994:1433.

till egendomens natur, den omyndiges ålder och framtida behov eller andra omständigheter.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 3 *eller* 4 får lämnas endast om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt den omyndiges ålder, framtida behov och samlade tillgångar.

Bestämmelserna om nyttjanderätt gäller även i fråga om servitut och rätt till elektrisk kraft, om rättigheten har upplåtits genom avtal.

Samtycke enligt denna paragraf gäller under sex månader från det att samtycket lämnades.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 3, 4 *eller* 5 får lämnas endast om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt den omyndiges ålder, framtida behov och samlade tillgångar.

12 §⁵⁴

För den omyndiges räkning får föräldrar endast med överförmyndarens samtycke

1. ta upp lån eller *ingå någon annan skuldförbindelse*

1. ta upp lån eller *företa någon annan rättshandling som innebär att den omyndige sätts i skuld,*

2. ingå borgensförbindelse, eller

3. ställa den omyndiges egendom som säkerhet för den omyndiges eller någon annans förbindelse.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som föräldrarna med överförmyndarens samtycke driver för den omyndiges räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den omyndige hjälp till utbildning eller bostättning.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som föräldrarna med överförmyndarens samtycke driver för den omyndiges räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den omyndige hjälp till utbildning eller bostättning. *En förälder får vidare utan samtycke från överförmyndaren företa en rättshandling som innebär att den omyndige får ett kortare anstånd med betalning för en vara eller en tjänst av ett mindre belopp som från början är bestämt till sin storlek.*

Samtycke får lämnas endast om åtgärden behövs för att trygga den omyndiges övriga egendom eller kan anses nödvändig för den omyndiges utbildning eller uppehälle eller om det annars finns särskilda skäl för åtgärden.

⁵⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

13 §⁵⁵

Föräldrar får inte låta den som är under *sexton* år driva rörelse.

Om den omyndige har fyllt *sexton* år, får föräldrarna endast med överförmyndarens samtycke låta honom eller henne driva en rörelse som medför bokförings-skyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan överförmyndarens samtycke får föräldrarna inte själva driva en sådan rörelse för den omyndiges räkning. Samtycke får lämnas endast om den omyndiges ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges.

Föräldrar får inte låta den som är under *femton* år driva rörelse.

Om den omyndige har fyllt *femton* år, får föräldrarna endast med överförmyndarens samtycke låta honom eller henne driva en rörelse som medför bokförings-skyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan överförmyndarens samtycke får föräldrarna inte själva driva en sådan rörelse för den omyndiges räkning. Samtycke får lämnas endast om den omyndiges ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges.

14 §⁵⁶

Föräldrar skall före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. Årsräkningen skall avges på heder och samvete.

Föräldrar skall före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. *Om det är lämpligt får överförmyndaren besluta att årsräkningen skall avse en annan tolv-månadersperiod än kalenderåret och i samband härmed bestämma ett annat datum före vilket årsräkningen skall ges in.* Årsräkningen skall avges på heder och samvete.

I årsräkningen skall anges

1. egendomen och dess värde vid början och slutet av den tid som räkningen avser,
2. skulder som hänför sig till egendomen vid samma tidpunkter, och
3. inkomster av egendomen och utgifter som har betalats med egendomen eller dess avkastning.

Är särskild förvaltning anordnad för vissa tillgångar som tillkommer den omyndige, skall den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till förmyndaren.

⁵⁵ Senaste lydelse 1999:1080.

⁵⁶ Senaste lydelse 1994:1433.

Om det av någon särskild anledning behövs för att trygga förvaltningen, får överförmyndaren

1. bestämma att 3–7 §§ skall tillämpas även i annat fall än som följer av 2 §,

2. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag, utöver vad som följer av 8 §,

3. bestämma att värdehandlingar skall förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut här i landet,

4. *bestämma att premieobligationer som har utfärdats av staten skall skrivas in i statsskuldboken med förbehåll att belopp som hänförs till obligationerna inte får lyftas utan överförmyndarens samtycke, och*

5. genom meddelande till den som skall betala pengar till den omyndige bestämma att pengarna skall sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag.

Meddelas beslut enligt första stycket 3, skall föräldrarna träffa avtal med värdepappersinstitutet på villkor som överförmyndaren har godkänt. I fråga om rättigheter som registreras enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument får föräldrarna, i stället för att träffa ett avtal om förvaring och förvaltning, på konto i avstämningsregister låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av någon som har medgivande som förvaltare enligt den lagen, till denne anmäla att föräldrarna endast med överförmyndarens

2. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag eller värdepappersbolag, utöver vad som följer av 8 §,

4. *begränsa möjligheten att förfoga över rättigheter som registreras enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument eller som avses i lagen (2004:46) om investeringsfonder,*

5. *begränsa möjligheten att förfoga över finansiella instrument eller andra värdehandlingar som genom avtal förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut som avses i första stycket 3, och*

6. genom meddelande till den som skall betala pengar till den omyndige bestämma att pengarna skall sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag.

Meddelas beslut enligt första stycket 3, skall föräldrarna träffa avtal med ett värdepappersinstitut om förvaring och förvaltning av handlingarna.

⁵⁷ Senaste lydelse 2004:422.

*tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbe-
lopp.*

Ett värdepappersinstitut är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal.

Ett värdepappersinstitut *som avses i första stycket 3* är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal.

14 kap.

1 §⁵⁸

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare skall inom två månader efter förordnandet lämna en förteckning till överförmyndaren över den egendom som de förvaltar. Förteckningen skall avges på heder och samvete.

En förteckning som lämnas av en god man som har förordnats enligt 11 kap. 1 § behöver endast ta upp den lösa egendom som den gode mannen har tagit hand om.

En förteckning som lämnas av en god man som har förordnats enligt 11 kap. 16 § eller 17 § fjärde stycket behöver endast ta upp den lösa egendom som den gode mannen har tagit hand om.

Skyldigheten att lämna en förteckning gäller inte vid byte av förordnad förmyndare, god man eller förvaltare.

I fråga om bevakning av någons rätt i dödsbo eller annat oskiftat bo gäller bestämmelserna i 15 kap.

4 §⁵⁹

Andra värdehandlingar än sådana som nämns i 5 § första stycket skall säljas och fordringar drivas in så snart det lämpligen kan ske, om det inte är till fördel för den enskilde att värdehandlingarna behålls eller att fordringarna förblir utestående.

Annan lös egendom än som nu har nämnts och som inte omfattas av 11 § skall säljas vid en lämplig tidpunkt, om inte egendomen är till nytta eller har särskilt värde för den enskilde eller den enskildes familj eller om egendomen av någon annan särskild anledning bör behållas.

Annan lös egendom än som nu har nämnts och som inte omfattas av 11 § skall säljas vid en lämplig tidpunkt, om inte egendomen är till nytta eller har särskilt värde för den enskilde eller den enskildes familj eller egendomen av någon annan särskild anledning bör behållas.

⁵⁸ Senaste lydelse 1994:1433.

⁵⁹ Senaste lydelse 1994:1433.

7 §⁶⁰

Pengar som inte placeras enligt 5, 6 eller 11 § och som inte heller omedelbart behöver användas skall göras räntebärande genom att sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag.

Pengar som inte placeras enligt 5, 6 eller 11 § och som inte heller omedelbart behöver användas skall göras räntebärande genom att sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag. *I anslutning till placering enligt 5 eller 6 § får pengar föras över till ett konto hos ett värdepappersbolag. Detta gäller trots att någon ränta inte är avtalad.*

8 §⁶¹

Pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag får tas ut endast efter samtycke från överförmyndaren.

Samtycke krävs dock inte vid uttag av

1. ränta, eller

2. pengar som behöver hållas tillgängliga för den *enskildes uppehälle* eller vården av hans eller hennes egendom om den förordnade förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren vid insättningen gjort förbehåll om att de får tas ut utan överförmyndarens samtycke.

Samtycke krävs dock inte vid uttag av

1. ränta *som är upplupen under innevarande år eller under fjolåret*, eller

2. pengar som behöver hållas tillgängliga för *rättshandlingar av det slag som sedvanligen företas med anknytning till den enskildes dagliga livsföring* eller för vården av hans eller hennes egendom om den förordnade förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren vid insättningen gjort förbehåll om att de får tas ut utan överförmyndarens samtycke.

10 §⁶²

Om det finns särskilda skäl, får överförmyndaren helt eller delvis medge undantag från 4–9 §§.

Om det finns särskilda skäl, får överförmyndaren helt eller delvis medge undantag från 4–8 §§.

11 §⁶³

För den enskildes räkning får en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare endast med överförmyndarens samtycke

1. genom köp, byte eller gåva förvärva fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller övertagande av hyresrätt till en bostadslägenhet,

2. ingå avtal om nyttjanderätt till någon annans fasta egendom, om det inte gäller hyra av en bostadslägenhet eller en tillfällig upplåtelse av ringa ekonomisk betydelse,

3. sälja eller byta bort fast egen-

3. sälja eller byta bort fast egen-

⁶⁰ Senaste lydelse 2004:422.

⁶¹ Senaste lydelse 2004:422.

⁶² Senaste lydelse 1994:1433.

⁶³ Senaste lydelse 1994:1433.

dom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller byte av en bostadslägenhet, *eller*

4. låta inteckna, hyra ut eller på något annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom eller tomträtt.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 1 eller 2 skall lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur eller andra omständigheter.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 3 *eller* 4 får lämnas endast om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt den enskildes behov och samlade tillgångar.

Bestämmelserna om nyttjanderätt gäller även i fråga om servitut och rätt till elektrisk kraft, om rättigheten har upplåtits genom avtal.

Samtycke enligt denna paragraf gäller under sex månader från det att samtycket lämnades.

dom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller byte av en bostadslägenhet,

4. låta inteckna, hyra ut eller på något annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom eller tomträtt, *eller*

5. säga upp *eller* överlåta avtal om hyresrätt till en bostadslägenhet.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 3, 4 *eller* 5 får lämnas endast om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt den enskildes behov och samlade tillgångar.

13 §⁶⁴

För den enskildes räkning får en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare endast med överförmyndarens samtycke

1. ta upp lån eller ingå någon annan skuldförbindelse

1. ta upp lån eller *företa någon annan rättshandling som innebär att den enskilde sätts i skuld,*

2. ingå borgensförbindelse, *eller*

3. ställa den enskildes egendom som säkerhet för den enskildes eller någon annans förbindelse.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som ställföreträdaren med överförmyndarens samtycke driver för den enskildes räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den enskilde hjälp till utbildning eller bosättning.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som ställföreträdaren med överförmyndarens samtycke driver för den enskildes räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den enskilde hjälp till utbildning eller bosättning. *En ställföreträdare får vidare utan samtycke från överförmyndaren företa en rättshandling som innebär att den enskilde får ett kortare anstånd med betalning för*

⁶⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

en vara eller en tjänst av ett mindre belopp som från början är bestämt till sin storlek.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

Samtycke får lämnas endast om åtgärden behövs för att trygga den enskildes övriga egendom eller kan anses nödvändig för hans eller hennes utbildning eller uppehälle eller om det annars finns särskilda skäl för åtgärden.

14 §⁶⁵

En *god man* eller förvaltare får endast med överförmyndarens samtycke låta den enskilde driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan överförmyndarens samtycke får *den gode mannen* eller förvaltaren inte driva en sådan rörelse för den enskildes räkning. Samtycke får lämnas endast om den enskildes ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges.

En förvaltare får endast med överförmyndarens samtycke låta den enskilde driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan överförmyndarens samtycke får förvaltaren *eller en god man* inte driva en sådan rörelse för den enskildes räkning. Samtycke får lämnas endast om den enskildes ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges.

I fråga om förordnade förmyndare tillämpas 13 kap. 13 §.

15 §⁶⁶

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare skall före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen skall avges på heder och samvete.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare skall före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. *Om det är lämpligt får överförmyndaren besluta att årsräkningen skall avse en annan tolv månadersperiod än kalenderåret och i samband härmed bestämma ett annat datum före vilket årsräkningen skall ges in.* Årsräkningen skall avges på heder och samvete.

I årsräkningen skall anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare skall en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen skall särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt.

Är särskild förvaltning anordnad

⁶⁵ Senaste lydelse 1999:1080.

⁶⁶ Senaste lydelse 1994:1433.

för vissa tillgångar som tillkommer den enskilde, skall den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till den gode mannen eller förvaltaren, om det faller inom ramen för den gode mannens eller förvaltarens uppdrag att ta emot en sådan redovisning.

18 §⁶⁷

Om en förordnad förmyndares, god mans eller förvaltares uppdrag har upphört, skall den som frånträder uppdraget inom en månad därefter lämna en sluträkning till överförmyndaren beträffande egendom som har stått under hans eller hennes förvaltning. Sluträkningen skall innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde. Räkningen skall avges på heder och samvete.

Vad som sägs om årsräkning i 15 § andra stycket gäller också i fråga om sluträkning.

Om rätten har inskränkt omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag, skall sluträkning lämnas för den egendom som inte längre omfattas av uppdraget.

Om ett *godmanskap* enligt 11 kap. 1 § upphör innan tiden för avgivande av årsräkning eller sluträkning som rör *förmyndarskapet* för den *omyndige* inträffar, får sluträkning rörande *godmanskapet* begränsas till att avse en redogörelse endast för de åtgärder som har vidtagits av den gode mannen. I övrigt skall redogörelse för förvaltningen lämnas av förmyndaren även för den tid *godmanskapet* har varat.

Om ett *förordnande av god man* enligt 11 kap. 16 § eller 17 § fjärde stycket upphör innan tiden för avgivande av årsräkning eller sluträkning som rör *ställföreträdarskapet* för den *enskilde* inträffar, får sluträkning rörande *förvaltningen under de nämnda förordnandena* begränsas till att avse en redogörelse endast för de åtgärder som har vidtagits av den *särskilt förordnade* gode mannen. I övrigt skall redogörelse för förvaltningen lämnas av förmyndaren, *den ursprungligen förordnade gode mannen eller förvaltaren* även för den tid *det särskilda godmansförordnandet* har varat.

21 §⁶⁸

Om det behövs för att trygga förvaltningen, får överförmyndaren

1. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag, utöver vad som följer av 8 §,

1. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag *eller värdepappersbolag*, utöver vad

⁶⁷ Senaste lydelse 1994:1433.

⁶⁸ Senaste lydelse 2004:422.

2. bestämma att värdehandlingar skall förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut här i landet, *och*

3. genom meddelande till den som skall betala pengar till den enskilde bestämma att pengarna skall sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag.

Meddelas beslut enligt första stycket 2, skall ställföreträdaren träffa avtal med *värdepappersinstitutet på villkor som överförmyndaren har godkänt. I fråga om rättigheter som registreras enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument får ställföreträdaren, i stället för att träffa ett avtal om förvaring och förvaltning, på konto i avstämningsregister låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av någon som har medgivande som förvaltare enligt den lagen, till denne anmäla att ställföreträdaren endast med överförmyndarens tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbelopp.*

Ett värdepappersinstitut är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som av-

som följer av 8 §,

2. bestämma att värdehandlingar skall förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut här i landet,

3. begränsa möjligheten att förfoga över rättigheter som registreras enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument eller som avses i lagen (2004:46) om investeringsfonder,

4. begränsa möjligheten att förfoga över finansiella instrument eller andra värdehandlingar som genom avtal förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut som avses i första stycket 2, och

5. genom meddelande till den som skall betala pengar till den enskilde bestämma att pengarna skall sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag.

Meddelas beslut enligt första stycket 2, skall ställföreträdaren träffa avtal med ett *värdepappersinstitut om förvaring och förvaltning av handlingarna.*

Ett värdepappersinstitut *som avses i första stycket 2* är skyldigt att träffa ett sådant avtal om för-

ses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal.

varing och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

15 kap.

6 §⁶⁹

En förmyndare, god man eller förvaltare får inte för den enskildes räkning avstå från arv eller testamente.

Om överförmyndaren samtycker till åtgärden, får dock arv avstås enligt 3 kap. 9 § ärvdabalken.

Om överförmyndaren samtycker till åtgärden, får dock arv avstås enligt 3 kap. 9 § ärvdabalken. *Om det finns särskilda skäl och om överförmyndaren samtycker till det, får också ett testamente godkännas trots att godkännandet kan anses innefatta ett avstående från arv.*

10 §⁷⁰

Har egendom i dödsbo vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 § tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller i fråga om egendomens försäljning lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.

Har egendom i dödsbo vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 18 § tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller i fråga om egendomens försäljning lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.

16 kap.

1 §⁷¹

Överförmyndaren skall enligt bestämmelserna i detta kapitel utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet.

Vid tillsynen skall överförmyndaren särskilt se till att den enskildes tillgångar i skälig omfattning används för hans eller hennes nytta och att tillgångarna i övrigt är placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning.

Vid tillsynen skall överförmyndaren särskilt se till att den enskildes tillgångar i skälig omfattning används för hans eller hennes nytta *och välbefinnande* och att tillgångarna i övrigt är placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning.

Bestämmelser om val av överförmyndare m.m. finns i 19 kap.

⁶⁹ Senaste lydelse 1994:1433.

⁷⁰ Senaste lydelse 1994:1433.

⁷¹ Senaste lydelse 1994:1433.

2 §⁷²

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *har sitt hemvist*.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *har sitt hemvist*.

Om en underårig inte har hemvist i Sverige och en god man har förordnats för den underårige med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den underårige vistas.

Om behörig överförmyndare enligt första – tredje styckena inte finns, utövas tillsynen av överförmyndaren för Stockholm.

7 §⁷³

En omyndig som har fyllt *sexton* år och den som har god man eller förvaltare har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträderskapet och som förvaras hos överförmyndaren. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar.

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *är folkbokförd. Är denne inte folkbokförd i Sverige, utövar överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas tillsynen.*

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 18 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 18 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *är folkbokförd.*

Om behörig överförmyndare enligt första och andra styckena inte finns, utövas tillsynen av överförmyndaren för Stockholm.

En omyndig som har fyllt *femton* år och den som har god man eller förvaltare har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträderskapet och som förvaras hos överförmyndaren. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar, *dock inte beträffande utdrag enligt lagen (1998:620) om belastningsregister, personuppgifter som är föremål för sekretessmarkering enligt 7 kap. 15 § första stycket sekretesslagen (1980:100), uppgift om*

⁷² Senaste lydelse 1997:353.

⁷³ Senaste lydelse 1994:1433.

verklig adress vid kvarskrivning enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) eller fingerade personuppgifter enligt lagen (1991:483) om fingerade personuppgifter.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

9 §⁷⁴

Innan överförmyndaren tar ställning till om samtycke skall lämnas till en förvaltningsåtgärd av större vikt, skall den omyndige, *om han eller hon har fyllt sexton år*, eller den som har god man eller förvaltare samt den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar beredas tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan avsevärd tidsförlust.

Innan överförmyndaren tar ställning till om samtycke skall lämnas till en förvaltningsåtgärd av större vikt, skall den omyndige, *när det är lämpligt*, eller den som har god man eller förvaltare samt den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar beredas tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan avsevärd tidsförlust.

Överförmyndaren får återkalla ett samtycke, om förutsättningar för samtycket inte längre finns.

10 §⁷⁵

Socialnämnder och andra myndigheter är skyldiga att på begäran lämna överförmyndaren de uppgifter som behövs för överförmyndarens tillsynsverksamhet.

Därutöver är de myndigheter som regeringen föreskriver skyldiga att underrätta överförmyndaren om sådana förhållanden som de får kännedom om och som kan vara av betydelse för överförmyndarens tillsynsverksamhet.

Om skyldighet för myndigheter att underrätta överförmyndaren om förhållanden av betydelse för dennes tillsynsverksamhet finns särskilda föreskrifter i lag. Regeringen kan meddela ytterligare föreskrifter om sådan skyldighet.

10 a §

Banker, kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag, centrala värdepappersförvarare och kontoförande institut, fondbolag och förvaringsinstitut samt företag som driver inlåningsverksamhet enligt lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet är skyldiga att på begäran lämna överförmyndaren de uppgifter som behövs för dennes tillsynsverksamhet.

Vad som sägs i första stycket gäller också motsvarande utländska företag som driver verksamhet

⁷⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

⁷⁵ Senaste lydelse 1994:1433.

11 §⁷⁶

När en omyndig på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde överstigande *två gånger gällande basbelopp* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, skall den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd.

Vad som nu sagts om skyldighet att betala till bank eller kreditmarknadsföretag skall även gälla försäkringsgivare vid utbetalning av försäkringsbelopp som den omyndige har rätt till *samt* pensionsinstitut vid utbetalning enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande. Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att betala till bank eller kreditmarknadsföretag endast när den första utbetalningen görs.

När utbetalning enligt första eller andra stycket görs, skall den som ombesörjer utbetalningen genast göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan skall också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar till ett värde som överstiger i första stycket nämnt belopp eller med villkor om att värdehandlingarna skall stå under särskild överförmyndarkontroll.

När en omyndig på grund av arv eller testamente *eller genom avstående av arv eller testamente* har fått pengar till ett värde överstigande *ett prisbasbelopp* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, skall den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd.

Vad som nu sagts om skyldighet att betala till bank eller kreditmarknadsföretag skall även gälla försäkringsgivare vid utbetalning av försäkringsbelopp som den omyndige har rätt till, pensionsinstitut vid utbetalning enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande, *Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brottsskadelagen (1978:413) och myndighet som betalar ut ersättning i anledning av skadeståndsanspråk mot staten.* Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att betala till bank eller kreditmarknadsföretag endast när den första utbetalningen görs.

När utbetalning enligt första eller andra stycket görs, skall den som ombesörjer utbetalningen genast göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan skall också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente *eller genom avstående av arv eller testamente* har fått värdehandlingar till ett värde som överstiger i första stycket nämnt belopp eller med villkor om att värdehandlingarna skall stå under

⁷⁶ Senaste lydelse 2004:422.

Vad som föreskrivs i första – tredje styckena gäller inte vid utbetalning av medel som den omyndige får förvalta själv. Andra och tredje styckena gäller inte heller om utbetalning görs från försäkring som tagits inom ramen för en rörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandling till någon för vilken det har förordnats god man med uppgift att *förvalta egendom* eller för vilken det har förordnats förvaltare.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandling till någon för vilken det har förordnats god man med uppgift att *ha hand om den enskildes ekonomiska angelägenheter* eller för vilken det har förordnats förvaltare.

13 §⁷⁷

Överförmyndaren får vid vite förelägga en förmyndare, god man eller förvaltare att fullgöra sina skyldigheter enligt 3 § andra stycket eller 8 § tredje stycket i detta kapitel eller enligt 12 kap. 13 §, 13 kap. 3, 14, 15 eller 18–21 §, 14 kap. 1, 2, 15, 16, 18 eller 21–23 § eller 15 kap. 3 eller 8 §. Innan vitesföreläggande beslutas, skall överförmyndaren skriftligen erinra ställföreträdaren om den skyldighet och de bestämmelser som finns och ge ställföreträdaren skälig tid att lämna en angiven handling eller rätta sig efter ett beslut.

Frågor om utdömande av vite föreläggande och utdömande av vite viten.

I anslutning till att vite döms ut får rätten förelägga nytt vite.

Överförmyndaren får vid vite förelägga en förmyndare, god man eller förvaltare att fullgöra sina skyldigheter enligt 3 § andra stycket eller 8 § tredje stycket i detta kapitel eller enligt 12 kap. 9 eller 13 §, 13 kap. 3, 14, 15 eller 18–21 §, 14 kap. 1, 2, 15, 16, 18 eller 21–23 § eller 15 kap. 3 eller 8 §. Innan vitesföreläggande beslutas, skall överförmyndaren skriftligen erinra ställföreträdaren om den skyldighet och de bestämmelser som finns och ge ställföreträdaren skälig tid att lämna en angiven *upplysning eller handling* eller rätta sig efter ett beslut.

prövas av tingsrätt. I fråga om gäller i övrigt lagen (1985:206) om

19 kap.

2 §⁷⁸

Kommun kan bestämma att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. Vad som *annorstädes* än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall *äga motsvarande tillämpning* på sådan nämnd.

En kommun kan bestämma att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. Vad som *någon annanstans* än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall *tillämpas* på *en* sådan nämnd.

Om gemensam överförmyndar-

⁷⁷ Senaste lydelse 1994:1433.

⁷⁸ Senaste lydelse 1974:1038.

nämnd för kommuner och om överlåtelse av uppgifterna som överförmyndare till ett kommunalförbund finns föreskrifter i 16 och 17 §§.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

14 §⁷⁹

Överförmyndarnämnden får uppdra åt en ledamot, en ersättare som har kallats till tjänstgöring eller en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden. Nämnden skall i sitt beslut ange vilka slag av ärenden som uppdraget omfattar. Överförmyndaren får på motsvarande sätt uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra ärenden på överförmyndarens vägnar.

En framställning eller ett yttrande till kommunfullmäktige får dock inte beslutas på något annat sätt än av nämnden samfällt eller av överförmyndaren själv. Detsamma gäller beslut enligt 11 kap. 20 § att entlediga eller skilja en god man eller förvaltare från uppdraget och beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo *eller att förelägga vite.*

Finner den som fått ett uppdrag som avses i första stycket att samtycke, tillstånd, förordnande, upphörande eller entledigande i ett visst fall inte bör meddelas eller beslutas, eller anser han eller hon frågan tveksam, skall ärendet hänskjutas till nämnden eller överförmyndaren. Beslut i ett ärende enligt denna balk vilket har fattats på grund av ett uppdrag som avses i första stycket behöver inte anmälas för nämnden eller för överförmyndaren.

En framställning eller ett yttrande till kommunfullmäktige får dock inte beslutas på något annat sätt än av nämnden samfällt eller av överförmyndaren själv. Detsamma gäller beslut enligt 11 kap. 32 §, *dock ej beslut enligt andra stycket*, att entlediga eller skilja en god man eller förvaltare från uppdraget och beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo.

Finner den som fått ett uppdrag som avses i första stycket att samtycke, tillstånd, *anordnande, jämkning*, förordnande, upphörande eller entledigande i ett visst fall inte bör meddelas eller beslutas, eller anser han eller hon frågan tveksam, skall ärendet hänskjutas till nämnden eller överförmyndaren. *I tveksamma fall skall även en fråga om vitesföreläggande hänskjutas.* Beslut i ett ärende enligt denna balk vilket har fattats på grund av ett uppdrag som avses i första stycket behöver inte anmälas för nämnden eller för överförmyndaren.

16 §⁸⁰

Vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900) gäller, med de avvikelser som följer av detta kapitel, också överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar överförmyndare.

Kommuner får bestämma att de

⁷⁹ Senaste lydelse 1995:1362.

⁸⁰ Senaste lydelse 1991:1649.

skall ha gemensam överförmyndarnämnd. Vad som är särskilt föreskrivet om en gemensam nämnd i kommunallagen (1991:900) gäller också en gemensam överförmyndarnämnd.

17 §

Kommuner får bilda kommunalförbund enligt föreskrifterna i kommunallagen (1991:900) med ändamål att sköta uppgifterna som överförmyndare.

Inom kommunalförbundet skall uppgifterna som överförmyndare handhas av förbundsstyrelsen eller förbundsdirektionen. Bestämmelserna om överförmyndarnämnd och ledamot och ersättare i sådan nämnd i 5 § femte stycket, 8 § andra stycket samt 9, 13, 14 och 18 §§ detta kapitel skall därvid tillämpas. Detsamma gäller föreskriften i 8 § första stycket om obehörighet för den som är i konkurs eller har förvaltare. Vad som någon annanstans än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall tillämpas på förbundsstyrelsen eller direktionen.

17 §⁸¹

Länsstyrelsen skall utöva tillsyn över överförmyndares och överförmyndarnämnders verksamhet.

18 §

Tillsyn över överförmyndarnas och överförmyndarnämndernas tillämpning av denna balk och andra föreskrifter skall utövas av en länsstyrelse.

Länsstyrelsen skall dessutom

– med råd och på annat sätt stödja överförmyndarna och överförmyndarnämnderna i deras verksamhet och därvid främja en enhetlig rättstillämpning,

– se till att utbildningen av överförmyndarna, ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande, och

– verka för en ändamålsenlig organisation av överförmyndarverk-

⁸¹ Senaste lydelse 1994:1433.

samheten.

När länsstyrelserna fullgör sina uppgifter enligt första och andra styckena skall de samverka inbördes till förmån för rättslikhet och effektivitet.

20 kap.

2 §⁸²

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, på okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man enligt 11 kap. Detsamma gäller, om han vistas på känd ort utom riket men stämningen eller andra handlingar i målet ej kan delges honom eller han underlåter att ställa ombud för sig och särskilda skäl föreligger att förordna god man.

I ett ärende om anordnande av förvaltarskap eller utvidgning av ett förvaltarskaps omfattning, där den enskilde uppenbarligen inte förstår vad saken gäller eller skulle lida skada av att få del av handlingarna i ärendet, skall rätten förordna en god man enligt 11 kap. att företräda den enskilde i ärendet och bevaka hans eller hennes rätt.

En god man som avses i första eller andra stycket skall samråda med den för vilken han har förordnats, i den mån det kan ske.

2 b §⁸³

Den som har förordnats till god man enligt 2 § eller rättegångsbiträde enligt 2 a § har efter rättens prövning rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Kostnaden skall stanna på staten, såvida inte motparten till den, för vilken god man eller rättegångsbiträde har

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, på okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man enligt 11 kap. Detsamma gäller, om han vistas på känd ort utom riket men stämningen eller andra handlingar i målet ej kan delges honom eller han underlåter att ställa ombud för sig och särskilda skäl föreligger att förordna god man. *I nu nämnda fall skall god man förordnas av rätten.*

En god man som avses i första stycket skall samråda med den för vilken han har förordnats, i den mån det kan ske.

2 a §

Den som har förordnats till god man enligt 2 § eller 11 kap. 40 § eller rättegångsbiträde enligt 11 kap. 41 § har efter rättens prövning rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Kostnaden skall stanna på staten, såvida inte motparten till den, för vilken god man eller rätte-

⁸² Senaste lydelse 1994:1433.

⁸³ Senaste lydelse 1988:1251.

förordnats, skäligen bör åläggas att ersätta staten kostnaden.

gångsbiträde har förordnats, skäligen bör åläggas att ersätta staten kostnaden.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

3 §⁸⁴

Rättens beslut angående förmyndarskap, godmanskap eller förvaltarenskap får överklagas, förutom av den som beslutet särskilt rör, av var och en som har rätt att göra ansökan i saken. Den i vars ställe god man har förordnats enligt 11 kap. 2 § första eller andra stycket får dock inte överklaga ett beslut om ett sådant förordnande.

Rättens beslut angående förmyndarskap, godmanskap eller förvaltarenskap får överklagas, förutom av den som beslutet särskilt rör, av var och en som har rätt att göra ansökan i saken. Den i vars ställe god man har förordnats enligt 11 kap. 17 § första eller andra stycket får dock inte överklaga ett beslut om ett sådant förordnande.

Rättens beslut att förelägga vite enligt 16 kap. 13 § tredje stycket får överklagas endast i samband med klagan över beslutet att döma ut vitet.

4 §⁸⁵

Överförmyndarens samtycke till åtgärd beträffande en enskilds egendom får begäras endast av förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren. Överförmyndarens beslut i ett sådant ärende får överklagas endast av ställföreträdaren. Överförmyndarens beslut enligt 9 kap. 3 eller 4 §, 13 kap. 18 eller 19 § eller 14 kap. 21 § får överklagas endast av ställföreträdaren eller av den enskilde, om han eller hon har fyllt *sexton* år.

Överförmyndarens samtycke till åtgärd beträffande en enskilds egendom får begäras endast av förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren. Överförmyndarens beslut i ett sådant ärende får överklagas endast av ställföreträdaren. Överförmyndarens beslut enligt 9 kap. 3, 3 a § eller 4 §, 13 kap. 18 eller 19 § eller 14 kap. 21 § får överklagas endast av ställföreträdaren eller av den enskilde, om han eller hon har fyllt *femton* år.

Överförmyndarens beslut i sådana fall som avses i 12 kap. 12 § andra stycket får inte överklagas.

Överförmyndarens beslut att förelägga vite enligt 16 kap. 13 § får överklagas endast i samband med klagan över rättens beslut att döma ut vitet.

11 §⁸⁶

Beslut som tingsrätten har meddelat under rättegången i frågor som avses i 6 kap. 20 §, 7 kap. 15 §, 10 kap. 16 eller 17 § eller 11 kap. 18 § eller 23 § tredje stycket skall överklagas särskilt.

Beslut som tingsrätten har meddelat under rättegången i frågor som avses i 6 kap. 20 §, 7 kap. 15 §, 10 kap. 16 eller 17 § eller 11 kap. 30 § eller 35 § tredje stycket skall överklagas särskilt.

⁸⁴ Senaste lydelse 1994:1433.

⁸⁵ Senaste lydelse 1994:1433.

⁸⁶ Senaste lydelse 1995:1362.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.
2. Finns det vid ikraftträdandet anordnat förvaltarskap enligt 11 kap. 7 § för någon i anledning av att denne är ur stånd att vårda sin person skall beslutet anses avse godmanskap i personliga angelägenheter enligt 11 kap. 2 § i dess nya lydelse. Godmanskapet skall anses omfatta frågor om att erhålla sociala förmåner från det allmänna av ekonomisk natur men inte åtgärder inom hälso- och sjukvården. Förvaltaren skall i berört avseende anses vara god man.
3. Anordnande av godmanskap eller förordnande av god man som har skett enligt äldre bestämmelser skall anses ha meddelats enligt motsvarande nya bestämmelser i 11 kap.
4. Om det i en lag eller en författning som har beslutats av regeringen hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en föreskrift i denna lag, tillämpas i stället den nya föreskriften.
5. Ärenden om förmyndarskap, godmanskap enligt 11 kap. 1, 2 och 4 §§ föräldrabalken i deras äldre lydelse eller förvaltarskap, vilka före ikraftträdandet har inletts vid rätten i den ort eller hos överförmyndaren för den kommun som enligt bestämmelserna i 10 kap. 13 § och 11 kap. 25 § i deras äldre lydelse då var behörig, skall handläggas där även efter ikraftträdandet.
6. Ärenden inom ramen för överförmyndarens tillsyn, vilka före ikraftträdandet har inletts hos överförmyndaren för den kommun som enligt 16 kap. 2 § föräldrabalken i dess äldre lydelse då var behörig, skall handläggas där även efter ikraftträdandet.
7. Äldre bestämmelser enligt 12 kap. 15 § om tid för att väcka talan om ersättning skall gälla när handlingar som anges i 16 kap. 8 § före ikraftträdandet har lämnats över till den som är behörig att ta emot redovisningen.
8. Bestämmelserna i 12 kap. 15 a § om kommuners skadeståndsansvar skall tillämpas endast för sådan skada som vållats den enskilde efter ikraftträdandet.
9. Bestämmelsen i 13 kap. 2 § fjärde stycket om hinder mot att återkalla villkor om särskild överförmyndarkontroll gäller inte beträffande villkor uppställda före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:435) om överlastavgift att 7 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Överlastavgift påförs för motordrivet fordon, ägaren, och för släpvagn, ägaren av det fordon som släpvagnen dras av.

I fråga om motordrivet fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare. Innehas fordon i annat fall med nyttjanderätt, anses innehavaren som ägare, om han har befogenhet att bestämma om förare eller anlitar annan förare än ägaren har utsett.

Om fordon som avses i första stycket ägs eller om fordon som avses i andra stycket innehas av en omyndig person, anses hans eller hennes förmyndare som ägare. Detta gäller dock inte, om den omyndige har förarbehörighet för fordonet i fråga eller, om det rör sig om ett släpfordon, har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

Brukar någon annans fordon utan lov, påförs brukaren överlastavgiften.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

2. I fråga om överlastavgift som har påförts före lagens ikraftträdande tillämpas 7 § i dess äldre lydelse.

¹ Senaste lydelse 1990:1197.

Häriigenom föreskrivs i fråga om trafikskadelagen (1975:1410) att 2 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Trafikförsäkring skall finnas för motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret och ej är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet. Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Innehas fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller innehas det med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, fullgörs dock försäkringsplikten av innehavaren.

Föreslagen lydelse

2 §²

Trafikförsäkring skall finnas för motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret och ej är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet. Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Innehas fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller innehas det med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, fullgörs dock försäkringsplikten av innehavaren. *Är ägaren eller innehavaren omyndig fullgörs försäkringsplikten av hans eller hennes förmyndare. Detta gäller dock inte, om den omyndige har förarbehörighet för det fordon som avses med försäkringen eller, om försäkringen avser ett släpfordon, har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.*

Trafikförsäkring för ett motordrivet fordon som har registrerats i vägtrafikregistret kan genom uppsägning av försäkringstagaren upphöra att gälla endast om

1. fordonet inte längre är registrerat i vägtrafikregistret,
2. fordonet är avställt, eller
3. försäkringstagarens skyldighet att hålla fordonet försäkrat har upphört av någon annan anledning.

Andra stycket skall inte tillämpas, om för fordonet gäller trafikförsäkring hos en annan försäkringsanstalt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

2. I fråga om avgift för trafikförsäkring som avser tiden före lagens ikraftträdande tillämpas 2 § i dess äldre lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1994:43.

² Senaste lydelse 2001:562.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

I denna lag förstås med

1. fordon: varje anordning som är eller har varit försedd med hjul, band, medar eller liknande och som inrättats huvudsakligen för färd på marken på annat sätt än på skenor,

2. registrerat fordon: fordon som är upptaget i vägtrafikregistret, det militära fordonsregistret eller motsvarande utländska register,

3. fordonsvrak: fordon som med hänsyn till sitt skick, den tid under vilken det har stått på samma plats eller andra omständigheter måste anses övergivet och som uppenbarligen har ringa eller inget värde.

Vad som sägs i lagen om ägare av fordon gäller, i fråga om fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, innehavaren och i fråga om övergivet fordon, den som senast varit ägare.

Om ägaren eller den som enligt andra stycket skall anses vara ägare till ett fordon är omyndig, svarar förmyndaren i den omyndiges ställe. Detta gäller dock inte, om den omyndige har förarbehörighet för fordonet i fråga eller, om fordonet är ett släpfordon, har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

Vad som sägs i lagen om markägare gäller också den som på grund av avtal har rätt att upplåta ett område för parkering eller att förbjuda parkering inom området.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

2. Hänför sig en fråga om vem som skall anses som ägare av ett fordon till en tidpunkt före lagens ikraftträdande tillämpas 1 § i dess äldre lydelse.

¹ Senaste lydelse 2003:637.

Härigenom föreskrivs i fråga om fordonsskattelagen (1988:327) att 10 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹

Skattskyldig för ett visst fordon är ägaren av fordonet.

Har ett fordon flera ägare är de solidariskt ansvariga för den skatt som skall betalas för fordonet.

Som ägare av ett fordon anses den som är eller bör vara upptagen i vägtrafikregistret som ägare. I fråga om ett fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare.

Som ägare av ett fordon anses den som är eller bör vara upptagen i vägtrafikregistret som ägare. I fråga om ett fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare. *Är eller bör en omyndig person vara upptagen som ägare eller innehavare i vägtrafikregistret, anses hans förmyndare som ägare. Detta gäller dock inte, om den omyndige har förarbehörighet för fordonet i fråga eller, om fordonet är ett släpfordon, har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

2. I fråga om fordonsskatt som har förfallit till betalning före lagens ikraftträdande tillämpas 10 § i dess äldre lydelse.

¹ Senaste lydelse 2001:567.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1997:1137) om vägavgift för vissa tunga fordon att 7 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Avgiftsskyldig för svenskt fordon är ägaren.

Har fordonet flera ägare är de solidariskt ansvariga för den vägavgift som skall betalas.

Som ägare anses den som är eller bör vara upptagen i vägtrafikregistret som ägare. I fråga om ett fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare.

Som ägare anses den som är eller bör vara upptagen i vägtrafikregistret som ägare. I fråga om ett fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare. *Är eller bör en omyndig person vara upptagen som ägare eller innehavare i vägtrafikregistret, anses hans förmyndare som ägare. Detta gäller dock inte, om den omyndige har förarbehörighet för det fordon som avses med avgiften eller, om avgiften avser ett släpfordon, har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

2. I fråga om vägavgift som har förfallit till betalning före lagens ikraftträdande tillämpas 7 § i dess äldre lydelse.

¹ Senaste lydelse 2001:570.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:558) om
vägtrafikregister

Prop. 2005/06:117
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2001:558) om vägtrafikregister att 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Bestämmelserna i denna lag om ägaren av ett fordon tillämpas på innehavaren, när det är fråga om fordon som innehas

1. på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt, eller
2. med nyttjanderätt för en bestämd tid om minst ett år.

Bestämmelserna i denna lag om ägaren av ett fordon tillämpas på förmyndaren, när det är fråga om fordon som ägs eller som innehas enligt första stycket 1 eller 2 av en omyndig person som inte har förarbehörighet för fordonet. Vad som nu sagts har motsvarande tillämpning, om fordonet är ett släpfordon och den omyndige inte har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.
 2. Hänför sig en fråga om vem som skall anses som ägare av ett fordon till en tidpunkt före lagens ikraftträdande tillämpas 4 § i dess äldre lydelse.

Förteckning över remissinstanser (SOU 2003:51)

Prop. 2005/06:117
Bilaga 5

Efter remiss har yttranden över betänkandet God man för ensamkommande flyktingbarn (SOU 2003:51) avgetts av Svea hovrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Linköpings tingsrätt, Länsrätten i Skåne län, Domstolsverket, Integrationsverket, Utlänningsnämnden, Migrationsverket, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Riksskatteverket, Statskontoret, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Skåne län, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Stockholms kommun, Upplands Väsby kommun, Trelleborgs kommun, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges överförmyndare, Svenska Röda Korset, Rädda Barnen, Sveriges Kristna Råd, Svenska flyktingrådet och Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar.

Flyktinggruppernas och asylkommittéernas riksråd har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig. Yttrande har också inkommit från Ecpat Sverige.

Remissyttranden över betänkandet Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112) har efter inbjudan avgetts av följande instanser. Justitieombudsmannen, Göta hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Kammarrätten i Göteborg, Värmlands tingsrätt, Skellefteå tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Länsrätten i Västernorrlands län, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Läkemedelverket, Vägverket, Skatteverket, Brottsförebyggande rådet, Vetenskapsrådet, Centrala etikprövningsnämnden, Datainspektionen, Finansinspektionen, Statskontoret, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, Handikappombudsmannen, Konsumentverket, Barnombudsmannen, Länsstyrelsen Kalmar län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Karolinska institutet, Universitetssjukhuset MAS, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Stiftelsen för vård- och allergiforskning, Statens beredning för medicinsk utvärdering, Borlänge kommun, Göteborgs kommun, Härjedalens kommun, Järfälla kommun, Karlskrona kommun, Lomma kommun, Melleruds kommun, Mullsjö kommun, Nässjö kommun, Skara kommun, Stockholms kommun, Timrå kommun, Umeå kommun, Växjö kommun, Älvsbyns kommun, Stockholms läns landsting, Västerbottens läns landsting, Patientnämnden i Örebro läns landsting, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges advokatsamfund, Vårdförbundet, Sveriges läkarförbund, Sveriges tandläkarförbund, Svenska Läkaresällskapet, Svensk Sjuksköterskeförening, Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare, Pensionärernas Riksorganisation, Demensförbundet, Handikappförbundens samarbetsorgan, Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna, Föreningen JAG, Sveriges kristna råd, Islamiska samarbetsrådet, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Sveriges Försäkringsförbund, Föreningen Sveriges överförmyndare, Riksförbundet Gode män och Förvaltare, Stockholms läns God Mans- och Förvaltarförening, Värdepapperscentralen, Praktikertjänst AB

Följande instanser har inbjudits att yttra sig över betänkandet men avstått. Statens medicinsk-etiska råd, Medicinska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Institutet för psykosocial medicin, Kronofogdemyndigheten i Helsingborg, Strömstads kommun, Hallands läns landsting, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Farmaciförbundet, Sveriges Allmänna Patientförening, Sveriges Pensionärsförbund, Anhörigrådet i Sverige, Alzheimerföreningen, Judiska församlingarnas centralråd, Fristående Sparbankers Förening, Apoteket AB.

1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹
dels att 20 kap. 9 § skall upphöra att gälla,
dels att 10 kap. 13 §, 11 kap. 25 §, 12 kap. 16 §, 16 kap. 2 § samt
19 kap. 2 och 16 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

13 §

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige *har sitt hemvist*.

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige *är folkbokförd*. Om den underårige *inte är folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den underårige vistas behörig domstol*.

Om det inte finns någon domstol som är behörig enligt första stycket, är Stockholms tingsrätt behörig.

11 kap.25 §²

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *har sitt hemvist eller, om han eller hon inte har hemvist i Sverige, Stockholms tingsrätt*.

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap är tingsrätten i den ort där den enskilde *är folkbokförd*. Om den enskilde *inte är folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den enskilde vistas behörig domstol*.

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ samt förvaltarskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde *har sitt hemvist*.

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ *eller lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn* samt i frågor om förvaltarskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde *är folkbokförd*. Om den enskilde *inte är*

¹Balken omtryckt 1995:974.

Senaste lydelse av 20 kap. 9 § 1998:366.

² Senaste lydelse 2005:430.

folkbokförd i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare.

Har den enskilde inte hemvist i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare i frågor om godmanskap som tas upp med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Detsamma gäller om en god man har förordnats enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn. I andra fall då den enskilde inte har hemvist i Sverige är överförmyndaren för Stockholms kommun behörig överförmyndare.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket eller behörig överförmyndare enligt andra stycket, är Stockholms tingsrätt och överförmyndaren för Stockholms kommun behörig domstol respektive behörig överförmyndare.

12 kap.

16 §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande.

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter skall betalas med medel som tillhör den enskilde.

Om inte särskilda skäl föranleder något annat, skall arvode och ersättning för utgifter betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Om det inte finns särskilda skäl för något annat, skall arvode och ersättning för utgifter, inklusive de avgifter och skatter som utgår på dem, betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo skall betalas med dödsboets medel, om inte särskilda skäl föranleder något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som inte skall betalas med den enskildes eller dödsboets medel skall betalas av kommunen.

16 kap.
2 §³

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *har sitt hemvist*.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *har sitt hemvist*.

Om en underårig inte har hemvist i Sverige och en god man har förordnats för den underåriga med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den underåriga vistas. Detsamma gäller om en god man har förordnats enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

Om behörig överförmyndare enligt första–tredje styckena *inte finns*, utövas tillsynen av överförmyndaren för *Stockholm*.

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare *är folkbokförd*. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen *är folkbokförd*.

Om *det inte finns någon* behörig överförmyndare enligt första och andra styckena, utövas tillsynen av överförmyndaren för *Stockholms kommun*.

³ Senaste lydelse 2005:430.

19 kap.

2 §

Kommun kan *besluta* att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. *Vad som annorstädes* än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall *äga motsvarande tillämpning* på sådan nämnd.

En kommun kan besluta att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. *Föreskrifter om överförmyndare som finns någon annanstans* än i detta kapitel, skall *tillämpas* på en sådan nämnd.

I 16 § finns bestämmelser om gemensam överförmyndarnämnd för flera kommuner.

16 §

Vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900) gäller, med de avvikelser som följer av detta kapitel, också överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar överförmyndare.

Kommuner får besluta att de skall ha en gemensam överförmyndarnämnd. Föreskrifter om en gemensam nämnd i kommunallagen gäller också en gemensam överförmyndarnämnd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

2. Ärenden om förmyndarskap, godmanskap och förvaltarskap som vid ikraftträdandet är anhängiga vid en domstol eller hos en överförmyndare som var behörig enligt äldre bestämmelser skall handläggas där även efter ikraftträdandet.

3. Ärenden inom ramen för en överförmyndares tillsyn som före ikraftträdandet inlets av en överförmyndare som var behörig enligt äldre bestämmelser skall handläggas där även efter ikraftträdandet.

4. När överförmyndaren beslutar i vad mån arvode och ersättning för utgifter som är hänförliga till år 2006 skall betalas med medel som tillhör den enskilde, skall den nya lydelsen av 12 kap. 16 § tillämpas.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift

Prop. 2005/06:117
Bilaga 7

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1972:435) om överlastavgift skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:65 Föreslagen lydelse

7 §¹

Överlastavgift påförs för motordrivet fordon, ägaren, och för släpvagn, ägaren av det fordon som släpvagnen dras av.

I fråga om motordrivet fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år anses innehavaren som ägare. Innehas fordon i annat fall med nyttjanderätt, anses innehavaren som ägare, om han har befogenhet att bestämma om förare eller anlitar annan förare än ägaren har utsett.

Om ett motordrivet fordon är registrerat i vägtrafikregistret och den som äger fordonet inte har fyllt 18 år, skall den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret anses som ägare. Detsamma gäller om fordonet innehas under sådana omständigheter som anges i andra stycket av någon som inte har fyllt 18 år.

Om någon använder annans fordon utan lov, påförs användaren överlastavgiften.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.
 2. Äldre bestämmelser gäller i fråga om överlastavgift som har påförts före lagens ikraftträdande.

¹ Senaste lydelse 1990:1197.

3 Förslag till lag om ändring i trafikskadelagen
(1975:1410)

Prop. 2005/06:117
Bilaga 7

Härigenom föreskrivs att 2 och 30 §§ trafikskadelagen (1975:1410)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Trafikförsäkring skall finnas för motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret och *ej* är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet. *Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Innehas fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller innehas det med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, fullgörs dock försäkringsplikten av innehavaren.*

Föreslagen lydelse

2 §²

Trafikförsäkring skall finnas för motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret och *inte* är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet.

Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Innehas fordonet på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller innehas det med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, fullgörs dock försäkringsplikten av innehavaren. Om ett fordon är registrerat i vägtrafikregistret och den som äger fordonet eller innehar det under sådana omständigheter som anges i föregående mening inte har fyllt 18 år och saknar förarbehörighet för fordonet, fullgörs försäkringsplikten av den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret.

Trafikförsäkring för ett motordrivet fordon som har registrerats i vägtrafikregistret kan genom uppsägning av försäkringstagaren upphöra att gälla endast om

1. fordonet inte längre är registrerat i vägtrafikregistret,
2. fordonet är avställt, eller
3. försäkringstagarens skyldighet att hålla fordonet försäkrat har upphört av någon annan anledning.

¹ Lagen omtryckt 1994:43.

² Senaste lydelse 2001:562.

Andra stycket skall inte tillämpas, om för fordonet gäller trafikförsäkring hos en annan försäkringsanstalt.

Tredje stycket skall inte tillämpas, om för fordonet gäller trafikförsäkring hos en annan försäkringsanstalt.

Prop. 2005/06:117
Bilaga 7

30 §³

Så snart ägare, brukare eller förare av motordrivet fordon har fått kännedom om händelse som kan medföra försäkringsfall enligt denna lag, skall han underrätta den försäkringsanstalt som har meddelat trafikförsäkring för fordonet om händelsen. Han är vidare skyldig att på begäran lämna försäkringsanstalten behövliga upplysningar och handlingar.

Vad som sägs i första stycket om ägaren gäller en förmyndare som enligt 2 § skall fullgöra försäkringsplikten för ett fordon.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.
 2. Äldre bestämmelser gäller i fråga om försäkringsplikt som avser tiden före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 2002:343.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

I denna lag förstås med

1. fordon: varje anordning som är eller har varit försedd med hjul, band, medar eller liknande och som inrättats huvudsakligen för färd på marken på annat sätt än på skenor,

2. registrerat fordon: fordon som är upptaget i vägtrafikregistret, det militära fordonsregistret eller motsvarande utländska register,

3. fordonsvrak: fordon som med hänsyn till sitt skick, den tid under vilken det har stått på samma plats eller andra omständigheter måste anses övergivet och som uppenbarligen har ringa eller inget värde.

Vad som sägs i lagen om ägare av fordon gäller, i fråga om fordon som innehas på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt eller som innehas med nyttjanderätt för bestämd tid om minst ett år, innehavaren och i fråga om övergivet fordon, den som senast varit ägare.

Om ägaren av ett fordon som är registrerat i vägtrafikregistret eller den som enligt andra stycket likställs med ägaren inte har fyllt 18 år, tillämpas det som sägs i lagen om ett fordons ägare i stället på den förmyndare som har registrerats i vägtrafikregistret. Detta gäller dock inte

1. om den underårige har förarbehörighet för fordonet eller,

2. i fråga om ett släpfordon, om den underårige har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

Vad som sägs i lagen om markägare gäller också den som på grund av avtal har rätt att upplåta ett område för parkering eller att förbjuda parkering inom området.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.

2. Hänför sig en fråga om vem som skall anses som ägare av ett fordon till en tidpunkt före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2003:637.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:558) om vägtrafikregister

Prop. 2005/06:117
Bilaga 7

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2001:558) om vägtrafikregister skall införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Om någon som inte har fyllt 18 år äger ett fordon, eller innehar det under sådana omständigheter som sägs i 4 §, tillämpas det som sägs i lagen om ägaren på en förmyndare för honom eller henne. Detta gäller dock inte

1. om den underårige har förarbehörighet för fordonet eller,

2. i fråga om ett släpfordon, om den underårige har förarbehörighet för ett fordon som kan dra släpfordonet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.

2. Om någon som inte har fyllt 18 år är registrerad som ägare av ett fordon vid ikraftträdandet, skall lagens bestämmelser om ägare tillämpas på den äldste av förmyndarna, intill dess att de gemensamt anmäler på vem av dem det som sägs i lagen om ägaren skall tillämpas.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2006-03-01

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Magnusson, justitierådet Leif Thorsson och f.d. regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist.

Registrering av förmyndare i vägtrafikregistret m.m.

Enligt en lagrådsremiss den 9 februari 2006 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift,
3. lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410),
4. lag om ändring i lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall,
5. lag om ändring i lagen (2001:558) om vägtrafikregister.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Niklas Ljunggren.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 mars 2006

Närvarande: Statsministern Persson, statsråden Ringholm, Freivalds, Sahlin, Östros, Messing, Y. Johansson, Bodström, Karlsson, Nykvist, Andnor, Nuder, M. Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin, Österberg, Orback, Baylan

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2005/06:117 Skydd för barn genom registrering av förmyndare i vägtrafikregistret, m.m.